

UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR ÅRSRAPPORT 2020

UNIVERSITET
OCH HÖGSKOLOR
ÅRSRAPPORT 2020

Universitet och högskolor
Årsrapport 2020

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2020

Rapportnummer: 2020:9

Redaktörer: Sofia Berlin Kolm, Tomas Gustavsson

Trender och tendenser i högskolan: Sofia Berlin Kolm

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå: Tomas Gustavsson, Filippa Annersten,

Anna Bengtsson, Sofia Berlin Kolm, Ulrika Boman, Julia Elenäs, Anna Lundh

Internationell studentmobilitet på grundnivå och avancerad nivå: Tomas Egeltoft, Amanda Bjernestedt

Utbildning på forskarnivå: Ingrid Petterson, Anna Bengtsson, Helen Dryler

Utbildning och arbetsmarknad: Bahar Faraz, Fredrik Svensson, Anders Viberg

Högskolans personal: Eva Stening, Martin Löwing Jensen, Helena Wintgren

Högskolans ekonomi och finansiering: Johan Gribbe, Martin Löwing Jensen

Högskolans forskning: Martin Söderhäll

Faktarutor Internationell jämförelse: Tomas Gustavsson, Marie Kahlroth

Grafisk form: Consid Communication

Tryck: Åtta45

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Förord

Universitetskanslersämbetets årsrapport 2020 ger en överblick över högskolesektorns aktuella läge och långsiktiga utveckling. Rapporten bygger på en stor mängd statistiskt material som löpande samlas in och sammanställs i årsrapporten. Materialet finns också i vår statistikdatabas, i rapporter och analyser som publiceras löpande under året samt på uka.se/ årsrapport.

Tillsammans ger materialet möjlighet till många analyser och svarar på många frågor om universitet och högskolor. Årsrapporten är viktig för att uppnå vårt mål om att vara den självklara kunskapskällan om högre utbildning och forskning.

Kompetensförsörjning förekommer ofta i högskoledebatten, liksom i vidare mening kunskapsförsörjning genom utbildning och forskning. Debatten handlar om stora framtida rekryteringsbehov som både privat och offentlig sektor står inför, men också om högskolesektorns bidrag till omställning och livslångt lärande. Vi har i år valt att lyfta fram kompetensförsörjning som ett tema för diskussion i det inledande kapitlet om trender och tendenser, och belyser på vilket sätt högskolor och universitet bidrar till kompetensförsörjningen.

Kvalitetssäkrad statistik publiceras alltid med viss fördröjning. Det innebär att vi i årets rapport inte kan presentera de effekter som den pågående pandemin har fört med sig för universitet och högskolor. Men det kommer med stor sannolikhet att vara ett viktigt tema i nästa årsrapport och säkert i andra analyser som publiceras under det kommande året.

Årsrapporten är mindre omfattande i år jämfört med tidigare år, bland annat på grund av en tydligare målgruppsanpassning. Vissa delar av materialet finns också uteslutande på vår webbplats. Nytt för i år är inledande sammanfattningar och ett mer direkt tilltal. Under kommande år kommer också formatet för årsrapporten att förändras för att anpassas till ny teknik och de möjligheter som nya digitala lösningar innebär.

Jag vill med dessa ord önska er alla en givande läsning!

Anders Söderholm
Generaldirektör
Universitetskanslersämbetet

Faktarutor

Gymnasieungdomars studieintresse	21	Doktoranders aktivitet.....	62
Övergången till högskolan	21	Undersökning om internationell mobilitet på forskarnivå.....	64
Basårutbildningar.....	23	Temaprojektet Fokus forskarutbildning.....	69
Regeringsuppdraget om högskolepedagogisk utveckling.....	29	Tidsbegränsade anställningar i högskolan.....	85
Bedömning av utländska utbildningar.....	32	Den forskande och undervisande personalens mobilitet mellan lärosäten	86
Fortsatt stor risk för brist på lärare framöver	39	Fastprisberäkning.....	94
Särskilt pedagogiskt stöd till studenter med funktionsnedsättning.....	43	Olika typer av intäkter	95
Inresande och utresande studenter – definitioner	46	Resurstilldelning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå	96
Utländska doktorander.....	58	Faktaruta Swepub	108

Faktarutor

Internationell jämförelse

Kvinnorna i majoritet bland nybörjarna i nästan alla OECD-länder	22	Sysselsättning bland eftergymnasialt utbildade, ett internationellt perspektiv	74
Befolkningens utbildningsnivå stiger i alla OECD-länder	33	Låg andel kvinnor bland professorer i många europeiska länder	83
Examensfrekvensen varierade mellan OECD-länderna.....	36	Finansiering av eftergymnasial utbildning.....	93
Studieavgifter för nationella och inresande studenter	49	Sverige investerar mycket i FoU	111
Högre andel män bland doktorandnybörjarna i många OECD-länder.....	59	Högskolesektorn utför en stor del av forskningen i Sverige.....	111

Innehåll

Trender och tendenser i högskolan	9	Utbildning och arbetsmarknad	71
Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	15	Etablering efter examen på grundnivå och avancerad nivå	72
Sökande och antagna	16	Fördjupade analyser inom kompetensförsörjningsområdet	75
Nybjörjare på grundnivå och avancerad nivå	19	Högskolans personal	79
Totala antalet registrerade studenter	25	Den forskande och undervisande personalen	80
Utbildningsvolym mätt i helårsstudenter	27	Personal med andra än forskande och undervisande uppgifter	87
Examinerade	29	Högskolans ekonomi och finansiering	91
Utbildningsnivån i befolkningen	32	Lärosätenas ekonomi	92
Genomströmning	34	Finansiering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå	96
Lärarprogrammen	37	Finansiering av forskning och utbildning på forskarnivå	100
Breddad rekrytering	39	Högskolans forskning	105
Internationell studentmobilitet på grundnivå och avancerad nivå	45	Forskningsintäkter	106
Nya inresande studenter	46	Vetenskaplig produktion	108
Totala antalet inresande studenter	49	Rekryteringar av forskare	109
Utresande studenter	50	Lärosäten 2020	113
Utbildning på forskarnivå	55		
Övergången till forskarutbildning	56		
Nybjörjare på forskarnivå	56		
Doktorander	61		
Examina på forskarnivå	63		
Genomströmning	64		
Breddad rekrytering	66		

The background is composed of several overlapping geometric shapes. A large yellow triangle with a repeating diamond pattern is in the top left. A solid purple shape is in the top right. A light purple shape is in the bottom left. A solid yellow shape is in the bottom right. A white, irregularly shaped callout box is centered at the bottom, containing text.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

TRENDER OCH TENDENSER I HÖGSKOLAN

UNIVERSITET OCH HÖGSKOLOR spelar och kommer att spela en viktig roll för samhällets kompetensförsörjning både nu och i framtiden, men också för individens kunskapsinhämtning och strävan efter bildning och utveckling. Stora krav ställs därför på högskolan som måste kunna möta en mångfald av behov, både vad gäller spets och bredd. Den snabba utvecklingen av samhället ställer också krav på möjligheter att fylla på med kunskap senare i livet. Högskolan behöver därför erbjuda olika former av utbildning för att kunna vara tillgänglig hela livet och i hela landet.

Universitet och högskolor är samtidigt viktiga för samhällsutvecklingen, både genom den kunskap studenterna tillför arbetslivet och genom forskningens bidrag till den ekonomiska och sociala utvecklingen. En grundförutsättning, men också en stor utmaning för lärosätena, är att lyckas rekrytera studenter till utbildningar som leder till yrken där kompetensbehoven är särskilt stora. Det gäller både utbildningar på grundnivå och avancerad nivå samt på forskarnivå. Att lyckas med rekryteringen är en stor utmaning för lärosätena och kräver samverkan med det omgivande samhället. Arbetslivet måste vara tydligt med sitt kompetensbehov.

Coronapandemin har visat på högskolans flexibilitet bland annat genom den snabba omställningen till distansundervisning. Nya arbetssätt har utvecklats för forskarutbildningen och forskningen. Men vi vet ännu inte vilka långsiktiga konsekvenser pandemin kommer att ha på högskolans olika verksamheter, eller på samhället i stort. Det vi redan ser är att den internationella studentmobiliteten har minskat på alla nivåer. Förmodligen kan vi också förvänta oss att lärosätenas rekrytering av utländsk kompetens påverkas liksom studenternas möjligheter att få jobb utomlands efter examen eller att gå en forskarutbildning i ett annat land.

Som den viktiga kuggen högskolan är för samhället, rustar nu staten högskolan för att möta den ökade arbetslösheten som följer i coronapandemins spår. En permanent utbyggnad av högskolans utbildning inleds redan i år och antalet platser på sommarkurser och behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildningar utökas tillfälligt. Statens

satsar också på distansundervisning och öppen nätbaserad utbildning, samt på korta kurser som kan ge personer som blivit permitterade möjlighet att vidareutbilda sig under permitteringsstiden.

Intresset för högskolestudier är fortsatt högt

Trots att Sverige fortfarande befann sig i en högkonjunktur höstterminen 2019, ökade antalet sökande till högskolan. Bland annat syns en ökning till utbildningar som har byggts ut, och som är kopplade till bristyrken, som sjuksköterske- och specialistsjuksköterskeprogrammen samt flera lärarprogram. Den här trenden har fortsatt till vårterminen 2020.

Det ökade intresset syns även på det totala antalet studenter i högskolan. Höstterminen 2019 ökade antalet studenter på grundnivå eller avancerad nivå med drygt 10 000. Därmed var antalet knappt 360 000 och börjar närma sig rekordåret 2010. Framför allt är det de svenska studenterna som blivit fler.

Även antalet nybörjare ökade – läsåret 2018/19 började knappt 88 000 nybörjare på en utbildning på grundnivå eller avancerad nivå. Det är 1 200 fler än läsåret innan. Det totala antalet nybörjare på utbildningar mot bristyrken var däremot i stort sett oförändrat jämfört med läsåret innan. En ökning syntes däremot på barnmorskeprogrammet och yrkeslärarprogrammet, men antalet nybörjare minskade på bland annat specialistsjuksköterskeprogrammet, grundlärarprogrammet och sjuksköterskeprogrammet.

Nybörjarantalet på program inriktade mot bristyrken behöver öka rejält för att uppfylla efterfrågan på arbetskraft i framtiden. Närmare bestämt behövs 37 000 nybörjare varje år på de yrkesexamensprogram som är kopplade till bristyrken inom offentlig sektor. Det innebär att antalet nybörjare på dessa program behöver öka med 9 000 varje år fram till 2035. Lärarutbildningarna står för särskilt stora utmaningar. Det tycks omöjligt för lärosätena att på egen hand lösa framtidens kompetensbehov inom de yrkena.

Att rekrytera studenter till vissa utbildningar är alltså en stor utmaning för lärosätena.

Studier visar att rekryteringen kan underlättas av regional tillgång till vissa utbildningar. Av de undersökta programmen gäller det i synnerhet rekryteringen av studenter till sjuksköterskeprogrammet och lärarprogrammen. Regionalt rekryterade studenter tenderar också att i stor utsträckning bosätta sig i lärosätets hemlän efter studierna. Det visar på lärosätenas stora betydelse för den regionala kompetensförsörjningen och att vissa utbildningar behöver ges där studenterna finns.

Allt fler äldre i högskolan

Den senaste tioårsperioden har det skett en påtaglig förskjutning åldersmässigt bland de sökande som inte tidigare har studerat i högskolan. Andelen 19-åringar har minskat med 10 procentenheter, medan andelen 25-åringar och äldre har ökat i motsvarande grad. Nedgången sammanföll med ett minskat antal 19-åringar i den svenska befolkningen under 2010–2015. Samma mönster gäller även för högskolenyborjarna. Nyborjare som är 25 år eller äldre har ökat markant de senaste åren. De är nu en betydande andel av nyborjarna.

Distansstudier blir samtidigt alltmer populära. På två år har andelen studenter som enbart läser på distans ökat med 20 procent och är nu en femtedel av hela studentpopulationen. Andelen studenter som enbart läser på campus var däremot oförändrad på 76 procent. Att studenterna återigen blir äldre kan hänga ihop med att andelen utbildning på distans har ökat. Studenter som läser på distans är nämligen i genomsnitt äldre än studenter som läser på campus eller kombinerar campus och distans. Tillsammans kan det tyda på att en ökad användning av högskolan för livslångt lärande.

Den stora majoriteten av studenter som enbart läste på distans läste fristående kurser. Det kan i sin tur förklara varför studenter på fristående kurser ökade för första gången på flera år.

God arbetsmarknad för personer med examen från högskolan

Att studenterna genomför sina påbörjade utbildningar och tar examen är angeläget både för studenterna, lärosätena och samhället.

Antalet examinerade studenter på grundnivå och avancerad nivå uppgick läsåret 2018/19 till knappt 66 000, vilket var samma nivå som läsåret innan.

Examensfrekvensen varierar stort mellan programmen. Låga examensfrekvenser kan bland annat bero på att studenterna har hoppat av utbildningen eller att de har fått ett arbete relaterat till utbildningen, innan de har tagit sin examen. Det kan vara fallet om efterfrågan på arbetskraft är stor och yrket inte är reglerat i form av krav på till exempel legitimation eller specifik examen. Program med höga examensfrekvenser är ofta kopplade till just legitimationsyrken. De senaste uppgifterna visar att examensfrekvenserna var högst bland studenter på barnmorskeprogrammet och läkarprogrammet, där 9 av 10 tog ut avsedd examen efter nominell studietid plus 3 år. Som en jämförelse tog 3 av 4 sjuksköterskestudenter ut avsedd examen. Lägre examensfrekvens hade studenter på högskoleingenjörsprogrammet.

De flesta personer med en examen från högskolan har lätt att få arbete. Av de som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå under läsåret 2016/17 var 86 procent etablerade, det vill säga hade en god ställning på arbetsmarknaden efter 1–1,5 år. Det var ingen skillnad mellan kvinnor och män. Högst etablering uppvisade personer med yrkesexamen från de tre påbyggnadsutbildningarna som leder till specialistjuksköterska, specialpedagog och speciallärare. Fjärde högst etableringsgrad hade personer med en läkarexamen.

Höga etableringsgrader hade även personer med en generell examen inom pedagogik och lärarutbildning, men den var något lägre än för personer med yrkesexamen från lärarprogrammen.

Högskoleutbildade personer som har invandrat till Sverige och personer som har studerat i ett annat land är också viktiga för svensk arbetsmarknad. Under 2019 utfärdade Universitets- och högskolerådet drygt 7 600 utlåtanden, över vad en persons utländska utbildning motsvarar i Sverige. En majoritet av utbildningarna bedömdes motsvara en kandidatexamen. Bland yrkesexamina var en majoritet högskoleingenjör- och civilingenjörsexamen. Till det kom att Socialstyrelsen utfärdade drygt 1 100 läkarlegitimationer och

500 sjuksköterskelegitimationer. Dessutom utfärdade Skolverket legitimationer till knappt 650 personer med utländsk lärar- eller förskolläraryt utbildning.

Att högskolestudier är populära och till och med ökar i popularitet kan ha att göra med att arbetsmarknaden är god för högskoleutbildade. Men en examen från högskolan leder också till högre inkomster för individen. Analyser visar att utbildningspremien var totalt 24 procent för personer med en examen på grundnivå och avancerad nivå (med utbildningspremie avses här effekten på lön av att ha tagit en examen på högskolan). Den var betydligt högre för kvinnor, 26 procent, än för män, 19 procent. Det var samtidigt stor skillnad mellan olika examina. Till exempel ger en läkarexamen en hög utbildningspremie medan en förskolläraryt examen ger en negativ premie.

Forskarutbildningen inte alltid lönsam för individen

Till skillnad från en examen på grundnivå och avancerad nivå lönar sig en examen på forskarnivå inte inkomstmässigt för individen, i alla fall inte kort till medellång tid efter examen.

Undersökningen visar att forskarexaminerade som grupp förvisso har relativt höga inkomster, men när man jämför löneinkomster mellan i övrigt liknande personer som har och inte har en examen på forskarnivå märks inga stora skillnader. Men det fanns vissa undantag. De som har en examen på forskarnivå inom medicin och hälsovetenskap hade enligt undersökningen omkring 10 procent högre lön än liknande personer utan en forskarexamen.

På längre sikt har däremot personer med examen på forskarnivå ändå en positiv löneutveckling jämfört med i övrigt liknande personer som har en examen på grundnivå eller avancerad nivå.

Att andelen personer i den svenska befolkningen som påbörjar en forskarutbildning har minskat under lång tid kan delvis bero på avsaknaden av ekonomiska incitament av en examen på forskarnivå. Men det finns förstås andra förklaringar till minskningen, till exempel den hårda konkurrenssituationen för tillsvidareanställningar inom högskolan för yngre forskare.

I årskullarna födda 1975–1978 var andelen som påbörjade en forskarutbildning senast vid 30 års ålder 1,6 procent. Sedan dess har andelen gradvis minskat och bland dem som föddes 1989 har bara 0,7 procent påbörjat en forskarutbildning. Det innebär att andelen nu är i stort sett på samma nivå som för 30 år sedan. En ytterligare förklaring till att andelen sjunker är att forskarutbildningen på senare tid har öppnats mer för utländska sökande.

År 2019 var antalet doktorandnybörjare 3 100, vilket är en minskning med 140 jämfört med året innan. Samtidigt fortsätter andelen utländska nybörjare att vara hög, 40 procent. Här kan man tänka sig en minskning som en konsekvens av coronapandemin. Efter examen lämnar många utländska doktorander Sverige och den svenska arbetsmarknaden. Det finns förstås flera anledningar till det, men att en forskarutbildning inte alltid är lönsam för individen kan vara en av förklaringarna.

Personalen vid landets lärosäten ökar

Lärosätenas egna kompetensförsörjning är viktig för att säkra god utbildning och forskning av hög kvalitet. För ett litet land som Sverige är det särskilt viktigt att rekryteringsbasen för forskare är internationell. Andelen internationellt rekryterade forskare var 7 procent 2018, men den varierade mellan forskningsämnesområdena. Andelen var lägst inom samhällsvetenskap, medicin och hälsovetenskap samt högst inom naturvetenskap och teknik. Totalt sett ökade andelen internationellt rekryterade forskare något under 2012–2018, men är jämfört med flera andra länder låg.

Totalt sett ökade antalet anställda vid lärosätena och var 2019 knappt 53 000 heltids-ekvivalenter. Något mindre än två tredjedelar var forskande och undervisande personal, medan resten var anställda med andra arbetsuppgifter. Den procentuellt största ökningen stod den forskande och undervisande personalen för. Sett till den senaste tioårsperioden är det lektorerna som har ökat mest i antal. Andelen kvinnor har ökat inom samtliga anställningskategorier med undantag för meriteringsanställningar.

En form av samverkan är överföring av kompetens genom att forskare rör sig mellan sektorer. Rörligheten av forskare mellan högskolan och andra sektorer är dock låg. Mellan 2016 och 2017 var det bara ungefär 1 procent av forskarna som lämnade högskolan för arbete i en annan sektor. Rörligheten i motsatt riktning är dock inte vanligare. År 2018 var det omkring 5 procent av alla forskare vid högskolan som året innan hade varit verksamma i en annan sektor.

Kostnaderna för högskolans verksamhet ökar och intäkterna minskar

Den totala kostnaden för verksamheten vid universitet och högskolor var 77 miljarder kronor 2019. Det är en ökning med 0,3 miljarder kronor i fasta priser jämfört med året innan. De ökade kostnaderna berodde till största delen på högre personalkostnader. De samlade intäkterna till universitet och högskolor 2019 var 76,4 miljarder kronor. I fasta priser var det en minskning med omkring 0,6 miljarder kronor sedan året innan. Sammantaget översteg alltså kostnaderna intäkterna, och för första gången på femton år visar lärosätena tillsammans ett negativt ekonomiskt resultat. Flera lärosäten anger i sina årsredovisningar att de genomfört satsningar med myndighetskapital inom både utbildning och forskning. Det har påverkat det ekonomiska resultatet negativt.

Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå minskade marginellt. De direkta statsanslagen minskade i fasta priser, men minskningen uppvägdes delvis av ökade externa medel.

Det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen under 2019 var 23,6 miljarder kronor, medan universitetens och högskolornas samlade takbelopp var 23,8 miljarder kronor. Det betyder att lärosätena under 2019 utbildade något färre studenter än vad anslagen egentligen räckte till. Under kommande år beräknas utbildningskapaciteten vid universitet och högskolor samtidigt öka till följd av pågående utbyggnader. En stadigt ökande del av lärosätenas intäkter till utbildning på grundnivå och avancerad nivå består av anmälnings- och studieavgifter från

betalande studenter. Under 2019 var lärosätenas intäkter från studieavgifter 930 miljoner kronor, vilket är en ökning med 70 miljoner kronor i fasta priser jämfört med året innan. Förändringen ligger i linje med de senaste årens utveckling. Coronapandemin kan resultera i att de här intäkterna kommer att minska.

Flera stora utbildningar organiseras och finansieras genom att ansvariga myndigheter lägger uppdrag till universitet och högskolor. Framför allt handlar det om polisutbildning och officersutbildning men även skolledarutbildning. De största statliga beställarna av uppdragsutbildning är Polismyndigheten, Skolverket och Försvarsmakten. De senaste åren har intäkterna från uppdrag från statliga myndigheter ökat, som en följd av att bland annat polisutbildningen har byggts ut. Huvuddelen av uppdragen kommer från statliga myndigheter, men även privata arbetsgivare kan köpa specialutformade uppdragsutbildningar för sina anställda. Uppdragsutbildningen är således ett sätt att tillföra arbetsmarknaden kompetens utifrån arbetsmarknadens behov.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

UTBILDNING PÅ GRUNDNIVÅ OCH AVANCERAD NIVÅ

Intresset för högskolestudier är fortsatt stort. Antalet studenter i den svenska högskolan ökar för tredje året i rad och börjar närma sig rekordåret 2010. Framför allt ökar de svenska studenterna. Kvinnor är i fortsatt klar majoritet och utgör 60 procent av studenterna.

Distansstudier blir alltmer populära; knappt en femtedel av alla studenter läste enbart utbildningar på distans.

Även antalet examinerade fortsätter att vara på en historiskt hög nivå, även om antalet är oförändrat jämfört med förra läsåret. Kvinnor är fortsatt i majoritet bland de examinerade.

Läroprogrammen har tillsammans flest antal nybörjare av alla program, men trots satsningar på fler utbildningsplatser minskar antalet nybörjare på läroprogrammen. Däremot ökar antalet examinerade, främst från ämnes- och grundläroprogrammen.

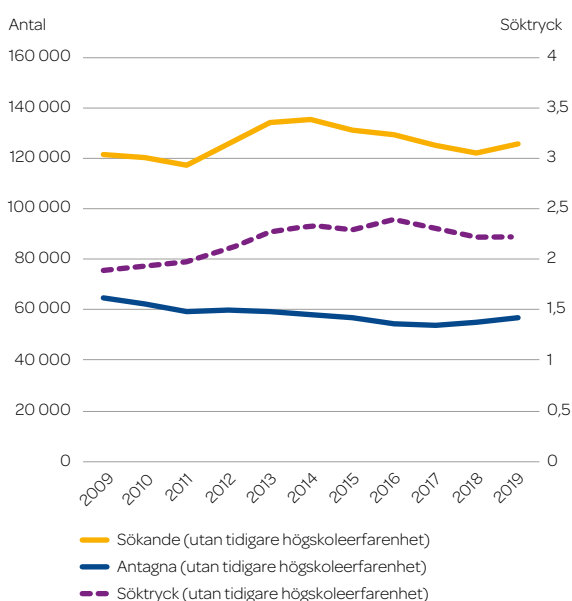
Sökande och antagna

SAMMANFATTNING För första gången på flera år ökade antalet sökande som inte tidigare har studerat i högskolan till höstterminen 2019. Särskilt stor var ökningen i gruppen 25 år och äldre. Även antalet antagna som inte tidigare har studerat i högskolan ökade. Söktrycket, det vill säga antalet sökande per antagen, var på totalnivå oförändrat jämfört med förra året.

Sökande som inte tidigare studerat i högskolan ökar igen

Ett mått på intresset för högskolestudier i befolkningen är antalet sökande som inte tidigare har studerat i högskolan. Efter att ha minskat under fyra år ökade antalet sökande till höstterminen 2019 (se figur 1). Totalt sökte 125 900 personer till högskolan, vilket var 3 570 fler jämfört med höstterminen 2018. Antalet sökande ökade bland både män och kvinnor, men ökningen var något större bland kvinnor. Under den senaste tioårsperioden har antalet sökande som inte tidigare studerat i högskolan varierat mellan 117 000 och 135 000 personer. Kvinnor var i majoritet bland de sökande utan tidigare högskoleerfarenhet, 59 procent jämfört med 41 procent män. Fördelningen mellan

Figur 1. Antalet sökande och antagna som inte tidigare har studerat i högskolan, höstterminerna 2009–2019. Söktrycket avläses på skalan till höger.

könen har varit ganska stabil under de senaste tio åren.

Sökande som inte tidigare studerat i högskolan blir allt äldre

Totalt 67 procent av samtliga sökande som inte tidigare har studerat i högskolan var 24 år eller yngre, vilket innebär att 33 procent var 25 år eller äldre. Jämfört med höstterminen 2018 var de sökande något äldre. Den enskilt största åldersgruppen höstterminen 2019 var 19-åringarna, som utgjorde 21 procent av de sökande.

Sedan 2010 har det skett en påtaglig förskjutning åldersmässigt bland de sökande som inte tidigare har studerat i högskolan. Andelen 19-åringar har minskat med tio procentenheter, medan andelen 25-åringar och äldre har ökat i motsvarande grad. Nedgången sammanföll med ett minskat antal 19-åringar i befolkningen under perioden 2010–2015.

Förväntad ökning av 19–25-åringar i befolkningen

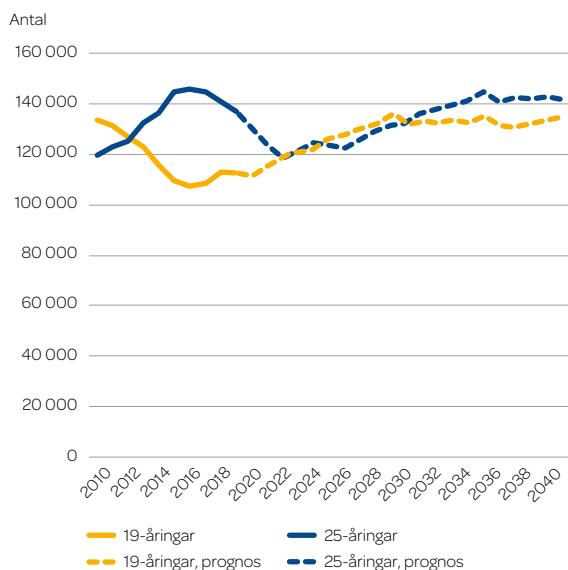
Även förändringar i åldersstrukturen i befolkningen spelar roll för antalet sökande till högskolan. Om de åldersgrupper som i stor utsträckning söker till högskolan minskar i antal i befolkningen, sjunker även antalet sökande till högskolan.

Enligt SCB:s befolkningsprognoser väntas antalet 19-åringar öka från cirka 111 000 till 136 000 under 2020–2029, för att därefter ligga stabilt fram till 2040. Efter en nedgång under de närmaste tre åren förväntas även antalet 25-åringar öka fram till 2040 (se figur 2). Totalt väntas åldersgruppen 19–25-åringar öka med cirka 136 000 personer under 2020–2040. Efter som 19-åringarna är den största åldersgruppen som söker till högskolan, kan antalet sökande till högskolan förväntas öka (förutsatt att intresset för högskolestudier är oförändrat).

Antagna som inte tidigare studerat i högskolan fortsätter att öka

Till höstterminen 2019 antogs 56 690 personer som inte tidigare har studerat i högskolan (se figur 1). Det var 1 470 fler jämfört med höstterminen 2018 och andra året i rad som antalet

Figur 2. Antalet 19- och 25-åringar i befolkningen 2010–2019 och prognos över antalet 19- och 25-åringar 2020–2040.

antagna ökade, efter flera år med ett minskat antal antagna. Antalet antagna ökade bland båda könen, men mer bland männen än bland kvinnorna. Den senaste tioårsperioden har antalet antagna utan tidigare högskoleerfarenhet minskat med 9 procent.

Av de antagna till höstterminen 2019 var 56 procent kvinnor och 44 procent män. Kön-

fördelningen har varit densamma de senaste tio åren. Könfördelningen var därmed något jämnare bland de antagna än bland de sökande.

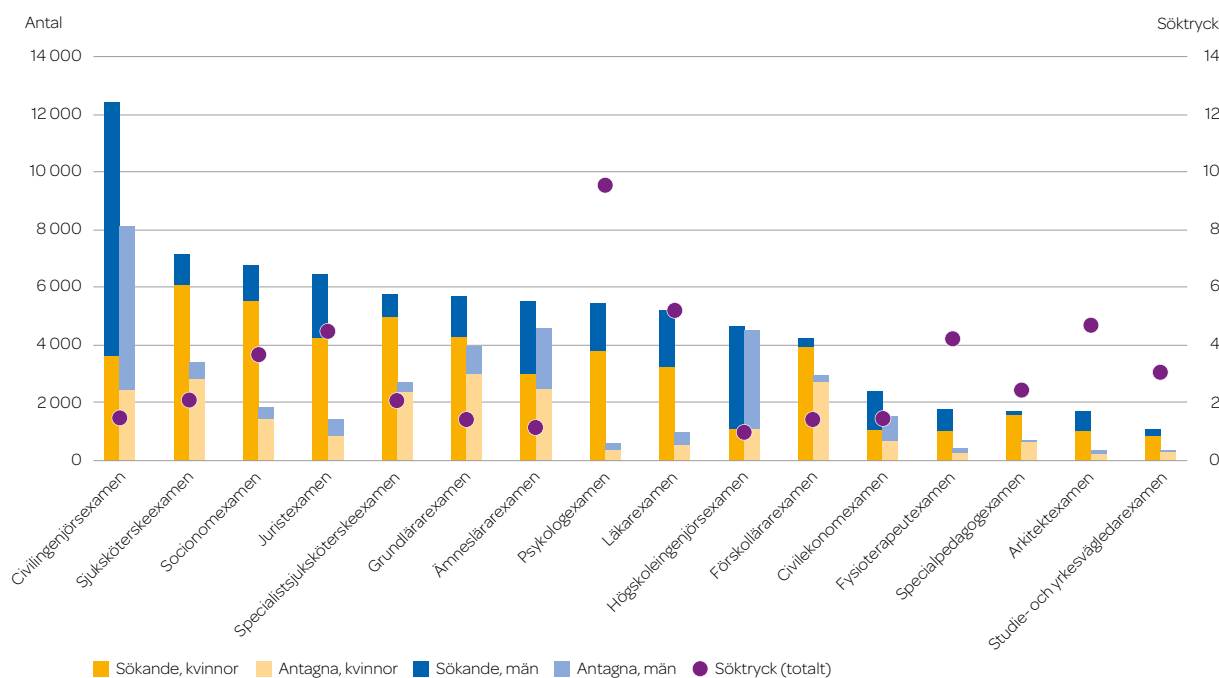
Ställer man de båda grupperna sökande och antagna i relation till varandra, gick det 2,2 sökande per antagen (kallas för söktrycket) höstterminen 2019 (se figur 1). Det var samma söktryck som året innan, men något högre än för tio år sedan.

Antalet behöriga förstahandssökande till olika program ökar igen

Höstterminen 2019 var det totala antalet behöriga förstahandssökande till något program 164 200. Av dem var 61 procent kvinnor och 39 procent var män. Det var 2 580 fler jämfört med höstterminen 2018, och för första gången på fyra år som antalet ökade. Av de behöriga förstahandssökande sökte 53 procent till yrkesexamensprogram, 45 procent till generella program, och 2 procent till konstnärliga program. Sökande till såväl generella program som yrkesexamensprogram ökade, medan antalet sökande till konstnärliga program minskade jämfört med föregående år.

Det är även möjligt att söka högskoleutbildningar till vårterminen, även om det

Figur 3. Antalet behöriga förstahandssökande och antagna samt söktryck på yrkesexamensprogram med mer än 1 000 behöriga förstahandssökande höstterminen 2019, uppdelat på kvinnor och män.

Tabell 1. Behöriga förstahandssökande till de 20 största yrkesexamensprogrammen som gavs både på vår- och höstterminerna.

Program	Ht 18	Ht 19	Förändring Ht 18-19 (%)	Vt 19	Vt 20	Förändring Vt 19-20 (%)
Arbetssterapeutexamen	570	640	11	280	310	11
Barnmorskeexamen	750	880	18	600	680	13
Biomedicinsk analytikerexamen	580	600	4	80	70	-11
Civilekonomexamen	2 490	2 370	-5	310	320	3
Civilingenjörsexamen	12 130	12 390	2	100	180	72
Fysioterapeutexamen	1 910	1 760	-8	1 260	1 400	12
Förskolläraexamen	4 510	4 230	-6	2 350	2 300	-2
Grundläraresexamen	5 310	5 730	8	1 430	1 590	11
Högskoleingenjörsexamen	4 730	4 620	-2	200	170	-15
Juristexamen	6 690	6 430	-4	3 260	3 460	6
Läkarexamen	5 330	5 180	-3	3 520	3 710	5
Psykologexamen	5 520	5 420	-2	3 150	3 330	6
Sjuksköterskeexamen	6 880	7 180	4	5 490	6 300	15
Socionomexamen	6 680	6 760	1	5 030	4 820	-4
Specialistsjuksköterskeexamen	5 410	5 750	6	1 680	1 880	12
Specialläraresexamen	740	940	27	70	100	44
Specialpedagogexamen	1 500	1 720	14	170	230	38
Tandläkarexamen	900	920	3	430	490	14
Yrkesläraresexamen	780	810	4	430	540	25
Ämnesläraresexamen	5 440	5 510	1	1 430	1 520	6
Totalt	86 470	87 230	1	31 990	34 400	8

är betydligt färre sökande och antagna än på höstterminen. Antalet behöriga förstahandssökande till program ökade vårterminen 2020 jämfört med vårterminen 2019. Det var främst sökande till yrkesexamensprogram som ökade.

Fler sökande till sjuksköterskeprogrammet och flera lärarprogram

Totalt sökte 87 230 behöriga förstahandssökande till yrkesexamensprogram under höstterminen 2019. Av dem låg civilingenjörsexamen i topp med 12 390 sökande (se figur 3). Därefter placerade sig sjuksköterskeprogrammet med 7 180 sökande, följt av socionomprogrammet. De fyra olika lärarprogrammen (förskolläraprogrammet, grundläraresprogrammet, yrkesläraresprogrammet och ämnesläraresprogrammet) hade totalt 16 270 sökande. De svarade för närmare en femtedel av antalet behöriga förstahandssökande till yrkesexamensprogrammen.

För flera bristyrken inom välfärdsområdet ökade antalet sökande höstterminen 2019, exempelvis till sjuksköterske- och specialist-sjuksköterskeprogrammen samt till lärarprogrammen (utom förskolläraprogrammet). Den här trenden har fortsatt vårterminen 2020 (se tabell 1). Trots att antalet sökande har ökat, sjönk antalet antagna på de flesta av de här programmen både höstterminen 2019 och vårterminen 2020.

Intresset för olika yrkesexamensprogram skiljer sig åt bland män och kvinnor. Kvinnor dominerade bland de sökande till många vård- och omsorgsutbildningar, medan män dominerade bland de sökande till olika teknikutbildningar och på utbildningar mot en sjökaptens- och officersexamen. Av de större yrkesexamensprogrammen hade bara ämnesläraresprogrammet, civilekonomprogrammet och fysioterapeutprogrammet en relativt jämn könsfördelning.

Fortsatt högst söktryck till psykologprogrammet

Söktrycket varierade mellan olika utbildningar (se figur 3). Högst söktryck bland de större yrkesexamensprogrammen höstterminen 2019 hade psykologprogrammet med 9,6 behöriga förstahandssökande per antagen. Därefter följde läkarprogrammet med 5,3, arkitektprogrammet med 4,7 och juristprogrammet med 4,5 behöriga förstahandssökande per antagen.

Nyborjare på grundnivå och avancerad nivå

SAMMANFATTNING Antalet nyborjare i högskolan ökade för tredje läsåret i rad 2018/19. Störst var ökningen för svenska nyborjare. Den långsiktiga trenden med färre svenska nyborjare på fristående kurser bröts när fler nyborjare inledde sina studier på fristående kurser. Trots satsningar från staten på att bygga ut utbildningar, minskade antalet nyborjare på flera av lärarprogrammen och på sjuksköterskeprogrammet.

Antalet högskolenyborjare fortsätter att öka

Läsåret 2018/19 började 87 850 nyborjare på en utbildning på grundnivå eller avancerad nivå (se figur 4). Det var 1 200 fler jämfört med förra läsåret, och tredje läsåret i rad som antalet gick upp. Antalet svenska nyborjare ökade med 1 650 till 64 070, medan de inresande högskolenyborjarna minskade med 380 till 23 780.

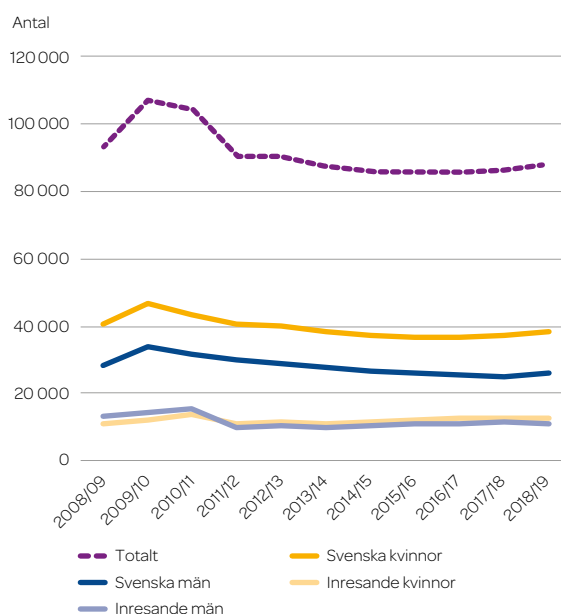
Efter flera år med minskat antal, gick antalet svenska män upp med 750 till 25 830. Antalet kvinnor ökade med 890 till 38 240. Kvinnorna fortsätter därmed att vara i klar majoritet bland de svenska högskolenyborjarna – 60 procent var kvinnor och 40 procent män.

Trots att antalet inresande studenter minskade, var de en betydande andel av högskolenyborjarna, närmare bestämt 27 procent. Mer information om inresande nyborjare finns i kapitlet *Internationell studentmobilitet på grundnivå och avancerad nivå*.

De tre senaste läsåren har alltså nyborjarna ökat något i antal, men det är fortfarande en bra

bit kvar till den högsta noteringen på 107 000 läsåret 2009/10. Att antalet nyborjare var så många då berodde på en ökad efterfrågan i samband med konjunkturförsämringen i kombination med tillfälliga utbyggnader. Sedan toppnoteringen läsåret 2009/10 har antalet minskat med nästan 20 procent i takt med att lärosätena gradvis har anpassat utbildningsvolymen till förändrade ekonomiska förutsättningar. Läs mer om det i kapitlet *Högskolans ekonomi och finansiering*. För uppgifter per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

Figur 4. Antalet högskolenyborjare under läsåren 2008/09–2018/19, totalt samt fördelat på svenska och inresande högskolenyborjare samt på kvinnor och män.

De flesta högskolenyborjare har enbart studerat i gymnasieskolan

Av högskolenyborjarna har de flesta avslutat ett program i gymnasieskolan. Av de 64 070 svenska högskolenyborjarna läsåret 2018/19 hade 66 procent enbart studerat i gymnasieskolan, medan 16 procent hade både avslutat en gymnasieutbildning och studier i kommunal vuxenutbildning (komvux). Ytterligare 13 procent hade enbart studerat på komvux.

En majoritet av högskolenyborjarna läsåret 2018/19, 64 procent, hade läst ett högskoleförberedande program på gymnasienivå

(gymnasieskola eller komvux). Det är en ökning med 13 procentenheter på fem år. Samtidigt minskade andelen högskolenyborjare som har läst ett yrkesförberedande program på gymnasienivå under samma period, från 34 till 18 procent. För mer information om nybörjarnas utbildningsbakgrund, se *Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2018/19*, UF 20 SM 1801, UKÄ och SCB.

Stora skillnader i övergången till högskolestudier mellan olika gymnasieprogram

Av de 73 000 elever som tog en gymnasieexamen läsåret 2015/16 hade 46 procent påbörjat högskolestudier inom tre år, det vill säga senast läsåret 2018/19 (se tabell 2). Det var i nivå med de elever som tog gymnasieexamen ett år tidigare.

En examen från ett högskoleförberedande program ger automatiskt grundläggande behörig-

het till högskolan, medan en elev som går ett yrkesförberedande program kan få grundläggande behörighet till högskolan genom komplettering. Av alla elever som tog en gymnasieexamen från ett högskoleförberedande program läsåret 2015/16 hade 63 procent påbörjat högskolestudier inom tre år, medan endast 10 procent från yrkesförberedande program hade gjort det. Av samtliga elever var det en större andel kvinnor än män som tre år efter gymnasieexamen hade påbörjat högskolestudier, 51 respektive 40 procent.

Det var stora skillnader mellan de olika högskoleförberedande programmen. Störst andel av eleverna som hade påbörjat högskolestudier var det från naturvetenskapsprogrammet, 85 procent och lägst andel var det från estetiska programmet, 39 procent. Övergången till högskolan var högre för kvinnor än män från nästan samtliga program.

Tabell 2. Antalet elever som tog gymnasieexamen läsåret 2015/16 och andelen elever som hade påbörjat högskolestudier senast läsåret 2018/19 av de som tog gymnasieexamen läsåret 2015/16, totalt och för kvinnor och män.

	Fördelning av eleverna som tog gymnasieexamen läsåret 2015/16			Andelen elever som påbörjat högskolestudier senast läsåret 2018/19		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Samtliga	73 000	36 980	36 020	46	51	40
Högskoleförberedande program	49 090	27 060	22 030	63	64	61
Ekonomiprogrammet	9 050	4 940	4 110	58	62	52
Estetiska programmet	5 990	4 020	1 970	39	42	34
Humanistiska programmet	610	520	80	69	69	70
International Baccalaureate	820	530	300	56	58	54
Naturvetenskapsprogrammet	11 190	6 030	5 160	85	85	85
Samhällsvetenskapsprogrammet	14 900	9 890	5 010	56	61	46
Teknikprogrammet	6 540	1 140	5 400	69	69	69
Yrkesförberedande program	23 910	9 920	13 990	10	16	5
Barn och fritid	2 030	1 310	720	20	24	11
Bygg och anläggning	3 240	270	2 970	1	3	1
El och energi	3 680	130	3 540	5	10	5
Fordon och transport	2 420	330	2 090	1	0	1
Handel och administration	1 810	1 150	660	9	11	7
Hantverk	1 800	1 710	100	6	6	2
Hotell och turism	890	740	140	11	12	4
Industritekniska	1 220	150	1 070	12	18	12
Naturbruk	1 990	1 350	650	16	19	10
Restaurang och livsmedel	1 510	920	590	5	5	3
VVS och fastighet	910	20	890	0	0	0
Vård och omsorg	2 210	1 840	370	32	33	27
Riksrekryterande utbildningar	220	20	200	24	24	25

GYMNASIEUNGDOMARS STUDIEINTRESSE

SCB undersöker vartannat år intresset för högskolestudier bland elever i gymnasieskolans årskurs 3, och orsakerna till att eleverna planerar eller inte planerar att läsa vidare i högskolan. Hösten 2019 hade runt 60 procent av eleverna i årskurs 3 planer på att börja högskolestudier inom de närmaste åren. Av dem var runt 70 procent kvinnor och drygt 50 procent män. Att fler kvinnor totalt sett vill läsa vidare beror i stor utsträckning på att det är fler kvinnor som läser på högskoleförberedande program, där det är vanligare att vilja studera vidare.

Bland elever på högskoleförberedande program hade ungefär 75 procent planer på att studera vidare jämfört med cirka 30 procent på yrkesprogrammen. Det var en större andel av de utrikes födda eleverna som ville studera vidare. Knappt 80 procent av alla utrikes födda elever planerade för högskolestudier inom de närmaste tre åren. Det kan jämföras med knappt 60 procent bland inrikes födda elever. Den vanligaste anledningen att vilja studera vidare är att eleverna vill kunna få ett intressant jobb.

Källa: Gymnasieungdomars studieintresse läsåret 2019/20, SCB.

ÖVERGÅNGEN TILL HÖGSKOLAN

Färre 19-åringar börjar i högskolan

Andelen av ungdomarna som påbörjar högskolestudier direkt efter gymnasieskolan fortsätter att minska. Av 19-åringarna som föddes 1999 hade 13 procent påbörjat en högskoleutbildning senast 2018. Det var den lägsta nivån hittills av de som är födda på 1990-talet. Den nedåtgående trenden har pågått under flera år och nivåerna börjar närma sig dem i slutet på 1980-talet, när en lägre andel av ungdomarna påbörjade högskolestudier direkt efter gymnasieskolan.

Andelen som har påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder ökade däremot till 45 procent 2018, vilket är den högsta nivån under den senaste tioårsperioden. Andelen som har påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder har varit relativt konstant under senaste åren och pendlat mellan 43 och 45 procent för de som är födda under 80- och 90-talen.

Det var stora skillnader mellan män och kvinnor i hur stor andel som påbörjar högskolestudier (se figur 5). Ju äldre årskullen är, desto större blir skillnaden mellan könen. Av dem som föddes 1999 hade drygt 14 procent av kvinnorna påbörjat högskolestudier senast vid 19 års ålder, jämfört med knappt 11 procent av männen. Av dem

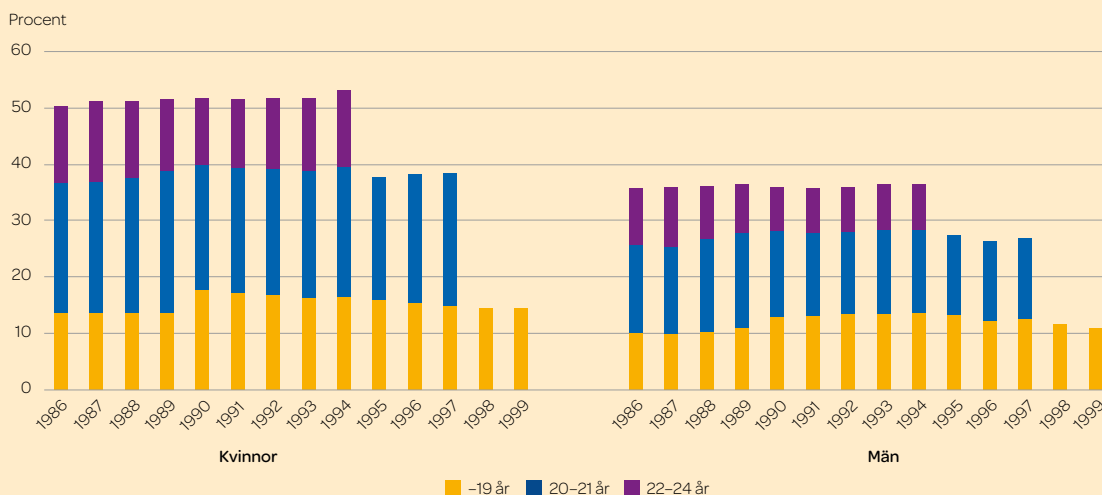
som föddes 1994 var skillnaderna större – 53 procent av kvinnorna hade påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder, jämfört med 37 procent bland männen. Trenden har i de senaste årskullarna varit nedåtgående för både kvinnor och män, men jämfört med förra årskullen var andelen kvinnor oförändrad, medan männen fortsatte att minska.

Regionala skillnader i övergången till högskolestudier

Det var stora skillnader i övergången till högskolestudier mellan Sveriges län och kommuner. Personer som var folkbokförda i Stockholms län och Uppsala län påbörjade högskolestudier i högst grad – 51 respektive 50 procent hade påbörjat högskolestudier senast vid 24 års ålder 2018. Lägst övergång, 36 procent respektive 35 procent, hade personer som var folkbokförda i Norrbottens län och Jämtlands län. Det var ännu större skillnader mellan kommunerna. I Danderyds kommun hade 82 procent påbörjat högskolestudier senast vid 24 år, och i Jokkmokks kommun var motsvarande andel 18 procent. Kvinnorna hade högre övergång än männen i de flesta län och kommuner.

För mer information se, *Rekryteringen till högskolestudier – regionala och sociala faktorer påverkar*, Statistisk analys, 2019/10, UKÄ.

Figur 5. Andelen av årskullarna födda 1986–1999 som har påbörjat högskolestudier i Sverige eller som har studiemedel från CSN för att studera utomlands senast vid 19, 21 respektive 24 års ålder, uppdelat på kvinnor och män.

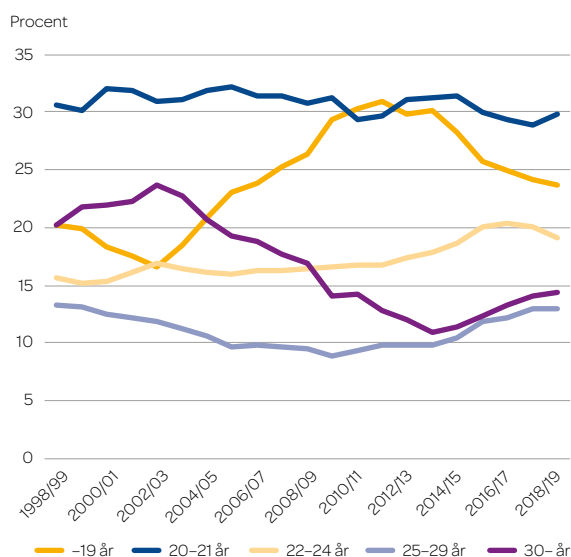

Medianåldern för högskolenybörjarna

Under läsåret 2018/19 bröts trenden med en stigande medianålder bland svenska högskolenybörjare. Medianåldern sjönk i stället marginellt till 21,7 år jämfört med 21,8 år läsåret innan. Det var en konsekvens av att antalet studenter som var 21 år eller yngre ökade för första gången på länge. Antalet nybörjare i åldersgruppen 20–21 ökade med 1 100 studenter till 19 100, och antalet studenter som var 19 år eller yngre ökade marginellt med 150 studenter. Totalt var 54 procent av högskolenybörjarna 21 år eller yngre.

Även antalet nybörjare som var 25 år eller äldre ökade, men inte i lika stor utsträckning. Figur 6 visar att antalet äldre högskolenybörjare (25 år eller äldre) under de senaste fem läsåren har ökat med 28 procent efter den tidigare

Figur 6. Andelen högskolenybörjare i olika åldrar under läsåren 1998/99–2018/19.

Internationell jämförelse

KVINNORNA I MAJORITET BLAND NYBÖRJARNA I NÄSTAN ALLA OECD-LÄNDER

Det generella mönstret i OECD-länderna är att fler kvinnor än män genomgår en eftergymnasial utbildning. År 2017 var andelen kvinnor bland nybörjarna på kandidatexamensprogram i genomsnitt 54 procent och andelen män 46 procent (se tabell 3). Kvinnorna var i majoritet bland nybörjarna i nästan alla de OECD-länder som det fanns uppgifter om. Även i Sverige var andelen kvinnor högre bland nybörjarna. År 2017 var andelen kvinnor 61 procent och andelen män 39 procent, vilket innebär att andelen kvinnor var 7 procentenheter högre än OECD-genomsnittet. Även i våra nordiska grannländer var andelen kvinnor högre än OECD-genomsnittet, medan exempelvis Tyskland hade en lite större andel män än OECD-genomsnittet.

Medelåldern på kandidatprogram i OECD-länderna var knappt 22 år. I Sverige var medelåldern högre, 24,5 år.

Även i de övriga nordiska länderna var medelåldern högre än OECD-genomsnittet, och varierade mellan 22,8 år i Norge till 24,3 år i Danmark. Lägst medelålder bland alla OECD-länder hade Japan med 18 år, medan Schweiz hade högst medelålder med 25 år.

Andelen inresande studenter bland nybörjarna på kandidatprogram varierar stort mellan länderna, från någon enstaka procent i Chile och Mexiko till 30 procent i Nya Zeeland. Genomsnittet för OECD-länderna var 8 procent. I Sverige var andelen 5 procent, vilket var högre än Norge men lägre än Danmark och Finland. I Storbritannien och Nederländerna var andelen betydligt högre, 16 respektive 14 procent. Notera att i den internationella statistiken inkluderas inte utbytesstudenter bland inresande studenter, utan bara så kallade freemover-studenter.

Tabell 3. Könsfördelning, ålder och andelen internationella studenter bland nybörjarna på kandidatexamensprogram, för ett antal utvalda länder och OECD år 2017. Källa: OECD.

	Könsfördelning (%)		Total	Medelålder		Andelen internationella nybörjare (%)		
	Kvinnor	Män		Kvinnor	Män	Total	Kvinnor	Män
OECD-genomsnitt	54	46	21,9	*	*	8	*	*
Sverige	61	39	24,5	24,8	24,0	5	5	6
Danmark	57	43	24,3	24,4	24,1	8	8	9
Finland	54	46	23,7	24,3	22,9	7	6	8
Norge	57	43	22,8	22,8	22,9	4	4	3
Tyskland	49	51	21,9	21,8	22,0	6	6	7
Storbritannien	56	44	20,9	21,2	20,6	16	15	17
Nederländerna	53	47	19,7	19,7	19,7	14	15	13

* Uppgiften finns inte fördelat per kvinnor och män.

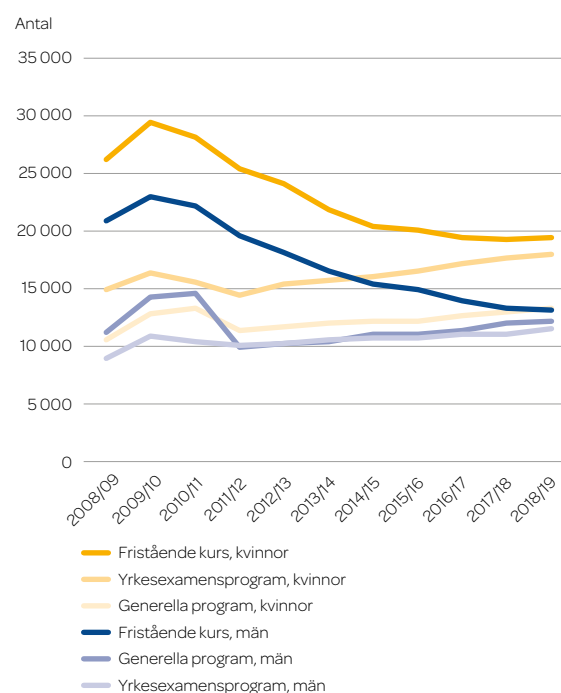
nedgången och är en betydande andel av de svenska högskolenybjörjarna. För mer information, se *Nybjörjare i högskolan 2018/19: Antalet nybjörjare i högskolan fortsätter att öka*, Statistisk analys 2019/13, UKÄ.

Fler svenska nybjörjare på fristående kurser

Läsåret 2018/19 inledde knappt hälften av de svenska högskolenybjörjarna sina studier på ett yrkesexamensprogram (se figur 7). Antalet ökade med 800 studenter till 29 130 jämfört med läsåret innan. Sedan läsåret 2011/12 har antalet svenska nybjörjare på yrkesexamensprogram ökat med 20 procent. Under samma period minskade antalet nybjörjare på fristående kurser kraftigt, och har i stort sett halverats de tio senaste läsåren. Denna trend bröts dock läsåret 2018/19. Av de totalt 64 070 svenska högskolenybjörjarna läste 17 570 (27 procent) fristående kurser. Det var en ökning med drygt 300 studenter jämfört med förra läsåret. Antalet svenska nybjörjare på program som ger en generell examen ökade med 470 studenter till 17 370 studenter (27 procent). För inresande studenter såg mönstret annorlunda ut. Av de 23 780 inresande högskole-

nybjörjarna läste endast 2 procent på ett yrkesexamensprogram, medan 63 procent läste fristående kurser och 35 procent på ett generellt program.

Figur 7. Högskolenybjörjare fördelade efter studieform läsåren 2008/09–2018/19, uppdelat på kvinnor och män.

BASÅRSUTBILDNINGAR

Lsåret 2018/19 var 3 870 personer registrerade på en basårsutbildning, vilket var 200 färre än läsåret innan (se tabell 4). Männen stod för hela minskningen, medan kvinnorna var i nivå med läsåret innan. Men det var fler män än kvinnor som studerade på en basårsutbildning läsåret 2018/19 – 62 procent män och 38 procent kvinnor. Den senaste femårsperioden har till och med andelen

kvinnor minskat. Majoriteten av basårsstuderande, 80 procent, var yngre än 26 år.

Av de som började på en basårsutbildning läsåret 2017/18 hade 72 procent påbörjat en högskoleutbildning till och med läsåret 2018/19. Kvinnor och män fortsatte i ungefär lika hög utsträckning.

För mer information, se UKÄ:s statistikdatabas.

Tabell 4. Uppgifter om registrerade på basårsutbildningar de fem senaste läsåren, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Totala antalet studenter	4 390	3 960	4 070	4 070	3 870
varav					
antal kvinnor	1 760	1 550	1 580	1 460	1 470
antal män	2 630	2 410	2 490	2 620	2 410
Andel kvinnor/män (%)	40/60	39/61	39/61	36/64	38/62

Färre programnybörjare på kandidatexamensprogram

Vi övergår nu till att beskriva utvecklingen av antalet nybörjare på program, så kallade programnybörjare. Det är studenter som för första gången är registrerade på ett visst yrkesexamensprogram eller på ett generellt program.

Läsåret 2018/19 var antalet programnybörjare på generella program 45 230, vilket var i nivå med förra läsåret (se tabell 5). På grundnivå ökade antalet nybörjare på det tvååriga programmet mot högskoleexamen med 300 studenter till 1 580. Däremot minskade antalet nybörjare på program mot kandidatexamen med 460 studenter till 24 470. På program mot högskoleexamen var majoriteten av nybörjarna män, medan det omvända gällde på program mot kandidatexamen. Endast 4 procent av studenterna på generella program på grundnivå var inresande studenter.

På avancerad nivå hade program mot magisterexamen 3 710 nybörjare, vilket var en minskning med 400 studenter jämfört med förra läsåret. Majoriteten av nybörjarna var kvinnor.

Program mot masterexamen är det generella program som har vuxit mest de senaste läsåren

mätt i antal nybörjare. Läsåret 2018/19 var inget undantag – antalet nybörjare ökade jämfört med läsåret innan med 500 studenter till 15 470. Könsfördelningen på masterprogram var läsåret 2018/19 helt jämn.

Eftersom merparten av de inresande studenterna som inte var utbytesstudenter läste program på avancerad nivå, var andelen inresande studenter stor på avancerad nivå. Av de 3 710 nybörjarna på magisterprogram var drygt 42 procent inresande studenter och av de 15 470 nybörjarna på masterprogram var knappt 44 procent inresande. Läs mer om inresande studenter i kapitlet *Internationell studentmobilitet på grundnivå och avancerad nivå*.

Färre nybörjare på yrkesexamensprogram

På program som leder till en yrkesexamen har antalet programnybörjare ökat de senaste läsåren. Den trenden bröts dock läsåret 2018/19, när antalet programnybörjare minskade med knappt 500 till 49 240 (se tabell 5). Av dem var 64 procent kvinnor och 36 procent män.

Det enskilt största yrkesexamensprogrammet är det som leder till en civilingenjörsexamen.

Tabell 5. Nybörjare på generella program och de största yrkesexamensprogrammen läsåret 2018/19, könsfördelning, förändring jämfört med 2017/18 och andelen inresande studenter.

Program mot	Antalet nybörjare		Förändring (%)	Könsfördelning (%)		Andelen inresande (%)
	2017/18	2018/19		Kvinnor	Män	
Högskoleexamen	1 280	1 580	23	37	63	2
Kandidatexamen	24 930	24 470	-2	56	44	4
Magisterexamen	4 110	3 710	-10	58	42	42
Masterexamen	14 960	15 470	3	50	50	44
Yrkesexamen	49 730	49 240	-1	64	36	1
varav						
Civilekonomexamen	1 430	1 470	3	49	51	1
Civilingenjörsexamen	7 040	7 300	4	31	69	3
Förskolläraexamen	3 980	3 780	-5	94	6	0
Grundläraresexamen	4 170	3 940	-6	75	25	1
Högskoleingenjörsexamen	4 260	4 200	-2	25	75	1
Juristexamen	1 860	1 830	-2	65	35	1
Läkarexamen	1 750	1 800	3	59	41	3
Sjuksköterskeexamen	6 190	5 850	-5	86	14	1
Socionomexamen	2 810	3 020	8	81	19	0
Specialistsjuksköterskeexamen	2 450	2 190	-11	86	14	1
Ämneslärarexamen	4 500	4 420	-2	54	46	1

Läsåret 2018/19 var antalet programnybörjare 7 300. Slår man ihop de olika lärarprogrammen (förskollärarprogrammet, grundlärarprogrammet, gamla lärarprogrammet, yrkeslärarprogrammet och ämneslärarprogrammet) var de tillsammans störst med 13 850 nybörjare (läs mer i avsnittet *Lärarprogrammen*).

Tabell 5 visar de yrkesexamensprogram med flest antal nybörjare. Tillsammans var det 39 800 nybörjare på de programmen, som därmed utgjorde 81 procent av det totala antalet programnybörjare. Könsskillnaderna mellan män och kvinnor var stora på många av programmen, och endast på 7 av 49 yrkesexamensprogram var könsfördelningen jämn, det vill säga i intervallet 40–60 procent. På den stora majoriteten av yrkesexamensprogrammen var kvinnorna fler än männen, med undantag för program inom teknikområdet där männen dominerade. Inresande nybörjare utgjorde endast 1 procent av det totala antalet nybörjare på yrkesexamensprogrammen.

Sedan 2015 har staten tillfört lärosätena extra medel för att bygga ut vissa program, först och främst vård- och lärarprogram men även ingenjör- och läkarprogram. På de flesta av dessa program var antalet nybörjare ungefär på samma nivå som förra läsåret. Störst procentuell ökning var det på barnmorskeprogrammet och yrkeslärarprogrammet. Den största procentuella minskningen var det på specialistsjuksköterskeprogrammet, grundlärarprogrammet och sjuksköterskeprogrammet. För mer information, se *Nybörjare i högskolan 2018/19: Antalet nybörjare i högskolan fortsätter att öka*, Statistisk analys 2019/13, UKÄ.

Totala antalet registrerade studenter

SAMMANFATTNING Antalet studenter ökade höstterminen 2019 till 359 700 och börjar nu närma sig rekordåret 2010. Framför allt syns en ökning på distansutbildningar – knappt en femtedel läste enbart kurser på distans. Kvinnorna var i fortsatt klar majoritet – 60 procent var kvinnor bland samtliga studenter. Den långsiktiga trenden att allt fler studenter läser på avancerad nivå består.

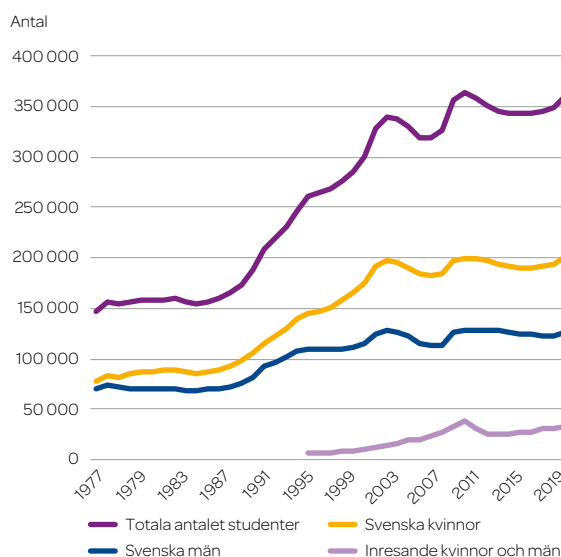
Antalet registrerade studenter ökar stort

Totalt var 359 700 studenter registrerade på någon utbildning på grundnivå eller avancerad nivå under höstterminen 2019 (se figur 8). Det är det näst högsta antalet hittills efter rekordåret 2010. Av alla registrerade studenter var 32 200 inresande, vilket motsvarar 9 procent.

Jämfört med höstterminen innan var det 10 350 fler studenter höstterminen 2019. Det är tredje höstterminen i rad som antalet registrerade studenter ökar. Framför allt ökar de svenska studenterna. Antalet svenska kvinnor ökade med 5 700 till 200 400, och antalet män ökade med 3 550 till 127 060. Även antalet inresande studenter ökade från 31 100 till 32 200. Andelen kvinnor var 60 procent och andelen män 40 procent bland registrerade studenter höstterminen 2019. För uppgifter per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

Ur ett längre perspektiv är antalet studenter i högskolan högt. På 1950-talet studerade färre än 50 000 personer vid högskolan och i slutet av 1960-talet hade antalet ökat till drygt 100 000. I och med högskolereformen 1977, som innebar att i stort sett all eftergymnasial utbildning fördes in i högskolan, ökade antalet studenter och i början av 1980-talet var antalet registrerade studenter nästan 160 000. Utbyggnaden av högskolan fortsatte under 1990-talet och i början av 00-talet vilket gjorde att antalet studenter ökade från 173 000 till 340 000.

Figur 8. Registrerade studenter i utbildning på grundnivå och avancerad nivå för höstterminerna 1977–2019, uppdelat på kvinnor och män samt svenska och inresande studenter.

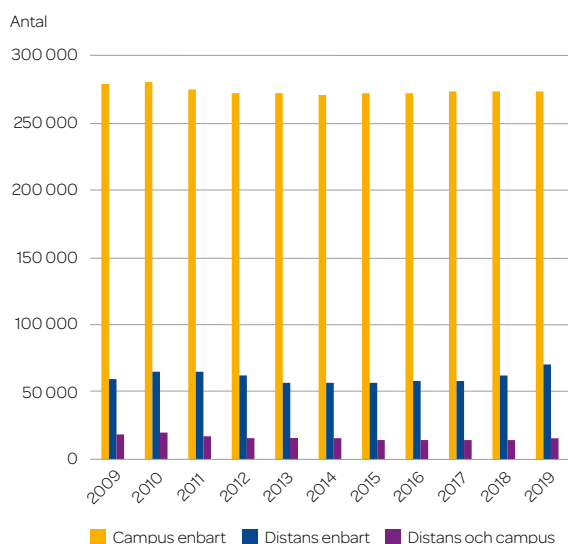
Under den påföljande högkonjunkturen minskade antalet studenter under några år, men i spåren av den ekonomiska krisen ökade efterfrågan på utbildning igen. Mellan höstterminerna 2008 och 2010 ökade antalet studenter kraftigt, och höstterminen 2010 fanns det 365 000 studenter i högskolan. En tillfällig utbyggnad av högskolan 2010–2011 gav lärosätena möjlighet att under några år utbilda fler studenter än någonsin. Under de påföljande åren anpassade universiteten och högskolorna sig till förändrade ekonomiska förutsättningar och antalet studenter minskade för att nu öka igen. Läs mer om detta i kapitlet *Högskolans ekonomi och finansiering*.

Distansstudenterna ökar kraftigt

Det vanligaste sättet att bedriva studier på i högskolan är i utbildning som bedrivs på campus. Höstterminen 2019 studerade 273 700 studenter enbart på campus (76 procent), vilket var en svag ökning jämfört med året innan (se figur 9).

Antalet distansstudenter har ökat relativt mycket under de senaste åren. Höstterminen 2019 läste 70 230 studenter enbart på distans, vilket var 19 procent av samtliga studenter. Antalet ökade med drygt 7 740 studenter sedan föregående år och med knappt 12 000 studenter

Figur 9. Antalet studenter som enbart var registrerade på campusutbildningar, enbart på distansutbildningar samt på både campus- och distansutbildningar höstterminerna 2009–2019.

på två år. Det innebär en ökning med 20 procent på två år. Däremot har antalet studenter som enbart studerade på campus endast ökat marginellt de senaste två åren. Jämfört med höstterminen innan ökade antalet kvinnor som läste på distans med 5 100 studenter till 48 680 och antalet män med 2 640 studenter till 21 550. Endast 31 procent av studenterna som läste enbart på distans var alltså män.

Bland de studenter som enbart läste på distans var utbildning inom juridik och samhällsvetenskap vanligast för både män och kvinnor, följt av humaniora och teologi. Minst antal distansstudenter fanns det inom det konstnärliga området. Den stora majoriteten av studenterna som enbart läste på distans läste fristående kurser. För mer information om distansstudenter, se *Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2018/19*, UF 20 SM 1801, UKÄ och SCB.

Flest studenter inom juridik och samhällsvetenskap

Det enskilt största ämnesområdet läsåret 2018/19 var, liksom tidigare år, juridik och samhällsvetenskap med 210 600 studenter, vilket var en liten ökning jämfört med året innan (se tabell 6). Det konstnärliga området hade minst antal studenter. Fördelningen av antalet studenter mellan ämnen har varit liknande under de senaste läsåren.

Inom de flesta områden var andelen kvinnor större än andelen män. Endast inom områdena teknik och naturvetenskap var andelen män större. Teknik var det mest mansdominerade ämnesområdet med 65 procent män, medan vård och omsorg var det mest kvinnodominerade området med hela 84 procent kvinnor.

Den långsiktiga trenden är att andelen som läser på avancerad nivå ökar. Läsåret 2018/19 var andelen 27 procent, vilket var i nivå med läsåret innan (se tabell 6). Störst andel studenter på avancerad nivå var det inom ämnesområdet medicin och odontologi med 33 procent, och lägst andel var det inom humaniora och teologi. Läs mer om vilka ämnen studenterna läser i *Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2018/19*, UF 20 SM 1801, UKÄ och SCB.

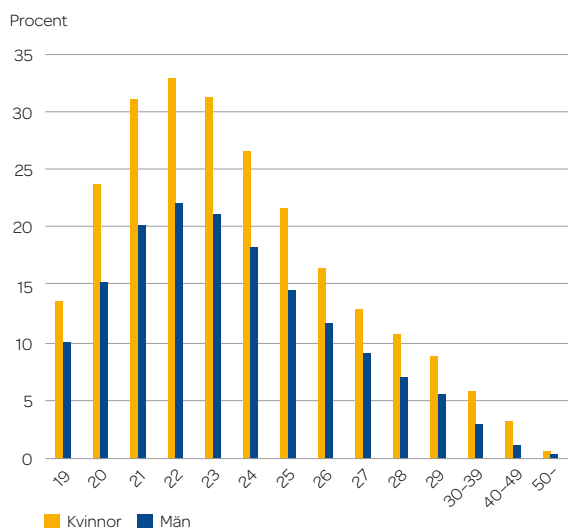
Tabell 6. Antalet registrerade studenter per ämnesområde läsåret 2018/19, könsfördelning och andelen registrerade på avancerad nivå.

	Antal	Könsfördelning (%)		Andel på avancerad nivå (%)		
		Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	410 230	61	39	27	26	28
Juridik och samhällsvetenskap	210 570	64	36	23	23	22
Humaniora och teologi	95 700	62	38	10	10	10
Teknik	83 510	35	65	32	30	33
Naturvetenskap	74 020	46	54	21	23	20
Vård och omsorg	39 760	84	16	28	31	24
Medicin och odontologi	34 850	73	27	33	29	39
Övrigt område	22 740	60	40	20	20	19
Konstnärligt område	12 440	61	39	18	18	18
Okänt	7 920	59	41			

Deltagandet i högskoleutbildning högst vid 22 års ålder

Andelen av befolkningen som studerar i högskolan varierar mellan olika åldersgrupper, men högst var studiedeltagandet höstterminen 2019 i åldrarna 21–23 år (se figur 10). Liksom tidigare år var studiedeltagandet störst bland 22-åringarna – 27 procent av 22-åringarna i befolkningen studerade på antingen grundnivå eller avancerad nivå höstterminen 2019. Det var en något högre andel jämfört med höstterminen innan. I samtliga åldrar eller åldersgrupper var deltagandet större bland kvinnor än män. Vid 19 års ålder var skillnaden mellan kvinnor och män endast 3 procentenheter, men vid 21 års ålder hade skillnaden vuxit till 11 procentenheter.

Figur 10. Andelen av befolkningen i olika åldrar som var registrerade i utbildning på grundnivå eller avancerad nivå höstterminen 2019.

Utbildningsvolym mätt i helårsstudenter

SAMMANFATTNING Antalet helårsstudenter i högskolan har ökat de två senaste åren och uppgick läsåret 2018/19 till 300 500. Den största volymen fortsätter att finnas på programmen, även om volymen har ökat både på program och fristående kurser. Juridik och samhällsvetenskap var det klart största ämnesområdet. Fördelningen mellan de olika ämnesområdena har varit ungefär densamma de fem senaste läsåren.

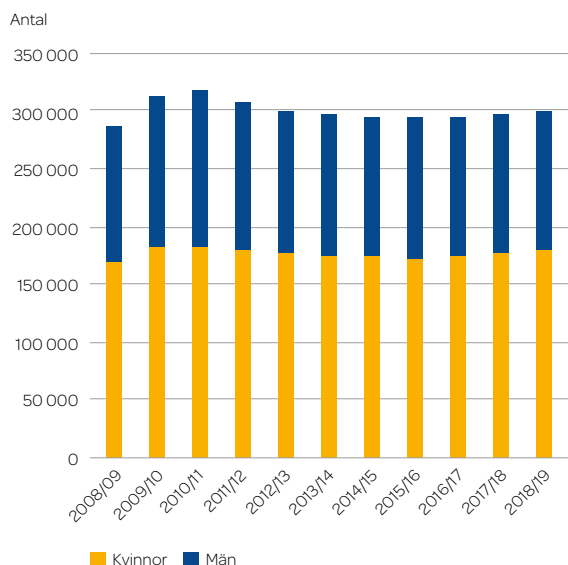
Antalet helårsstudenter fortsätter att öka

Helårsstudenter är registrerade studenter som har räknats om till helårsekvivalenter genom att dividera summan av studenternas kursregistreringar med 60 högskolepoäng. Läsåret 2018/19 var antalet helårsstudenter 300 500, och av dem var 60 procent kvinnor och 40 procent män (se figur 11). Sedan förra läsåret ökade antalet helårsstudenter med 3 250. Antalet har ökat två år i rad, men är ännu inte uppe på samma nivå som toppnoteringen läsåret 2010/11. För uppgifter per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

Samtliga studieformer utom konstnärliga program ökade i volym

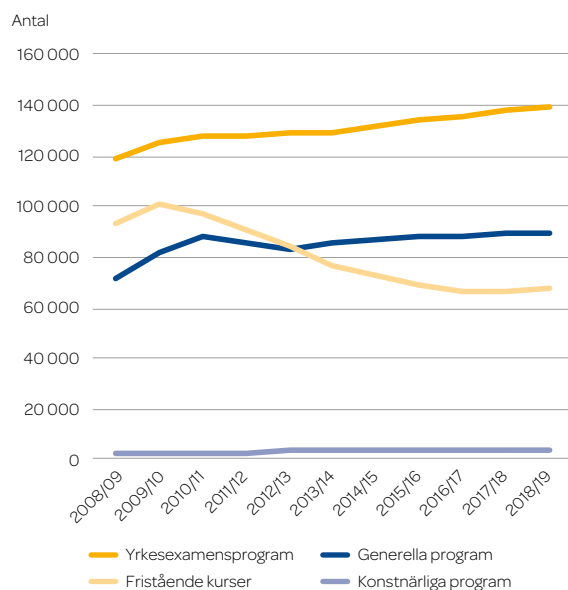
Programmen fortsätter att dominera utbildningsvolymen. Yrkesexamensprogram och generella program utgjorde tillsammans 76 procent av den totala volymen läsåret 2018/19.

Figur 11. Antalet helårsstudenter läsårerna 2008/09–2018/19 uppdelat på kvinnor och män.

Det var 139 100 helårsstudenter på yrkesexamensprogram och 89 900 på generella program (se figur 12). Jämfört med läsåret 2017/18 ökade yrkesexamensprogram och generella program med 1 400 respektive 300 helårsstudenter. Den minsta studieformen var de konstnärliga programmen med 3 100 helårsstudenter, vilket var samma nivå som förra läsåret.

Figur 12. Antalet helårsstudenter per studieform läsårerna 2008/09–2018/19.

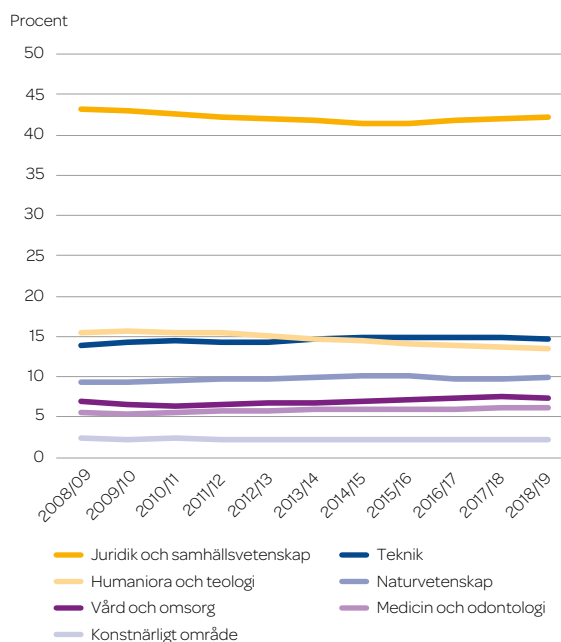

Fristående kurser hade 67 900 helårsstudenter, vilket motsvarar 23 procent av den totala volymen. Det var en svag ökning jämfört med förra läsåret. Sedan läsåret 2009/10 har andelen av utbildningsvolymen som utgörs av fristående kurser minskat, men den trenden är nu alltså bruten. En förklaring till att volymen på fristående kurser minskat över tid är att många fristående kurser införlivats i generella program och nu i högre utsträckning läses som en del av ett program och inte som fristående kurser.

Flest helårsstudenter finns inom juridik och samhällsvetenskap

Juridik och samhällsvetenskap var det klart största ämnesområdet läsåret 2018/19, och utgjorde 42 procent av den totala utbildningsvolymen (se figur 13). Teknik var näst störst, 15 procent, följt av humaniora och teologi, 14 procent. Minst volym fanns inom det konstnärliga området. Alla ämnesområden utom det konstnärliga området ökade något sedan läsåret innan. Fördelningen mellan de olika ämnesområdena har varit ungefär densamma sedan 2014/15, när teknik blev större än humaniora.

Figur 13. Andelen helårsstudenter (procent) inom de sju största ämnesområdena 2008/09–2018/19.

REGERINGSUPPDRAGET OM HÖGSKOLEPEDAGOGISK UTVECKLING

Att ge en översiktlig nationell bild och bidra med kunskap om lärosätenas arbete med pedagogisk utveckling var två delar som ingick i regeringsuppdraget om pedagogisk utveckling som UKÄ slutrapporterade 2019.

Genom en bred dialog med många personer och organisationer, samarrangerade konferenser och en enkät till 43 universitet och högskolor, samlade UKÄ kunskap om läget och övergripande utmaningar. Analysen av enkätsvaren visade att lärosätena löser det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet på olika sätt och att det finns många intressanta lokala lösningar på högskolepedagogiska problem. Tydligt var att ledningens inställning och attityd spelar en stor roll för hur arbetet med den pedagogiska utvecklingen uppfattas i andra delar av organisationen. För att lyckas väl med uppgiften ser det ut att krävas en fungerande växelverkan mellan alla berörda: ledningen, lärare, pedagogiska utvecklare och studenter.

Högskolepedagogiskt utvecklingsarbete regleras i dagsläget inte på nationell nivå. Det ingår till exempel inte som en uppgift för lärosätena, eller lärarna, i högskolelagen. I stället bärs en betydande del av det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet upp av eldsjälar, informella kontaktnät och nationella nätverk, exempelvis Swednet och ITHU (Nätverket för IT i högre utbildning).

UKÄ menar, i likhet med uttalanden som ministrarna gjort inom Bolognaprocessen, att det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet är en viktig del av lärosätenas kvalitetsarbete. Det gör det till en gemensam fråga för högskolans personal och studenter.

På en nationell nivå ser vi att det krävs en intensivare och effektivare samverkan och en tydlig ansvarsfördelning mellan olika verksamheter och aktörer i sektorn – inklusive UKÄ. Vi ser också ett stort behov av en långsiktig planering av främjande, stärkande och granskade instanser. Till exempel behövs riktade resurser för både utveckling och forskning, och bättre möjligheter för lärosätena att samverka och byta erfarenheter. Nyckeln tror vi ligger i att få igång en systematisk process som utgår från en helhetssyn på lärosätenas pedagogiska utvecklingsarbete. UKÄ lämnade därför följande

bedömningar och förslag till regeringen:

- Satsa på en nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet.
- Satsa på en nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning.
- Bredda Universitets- och högskolerådets främjandeuppdrag.
- Stärk Vetenskapsrådets roll.
- Låt UKÄ fortsätta att granska och analysera.

De fem förslagen och hur arbetet med pedagogisk utveckling kan fortsätta på ett mer systematiskt sätt diskuterades på en virtuell konferens där UKÄ lämnade över stafettpipen till sektorn.

Här finns UKÄ:s redovisning av uppdraget: www.uka.se/webbrapport-hpu.

Examinerade

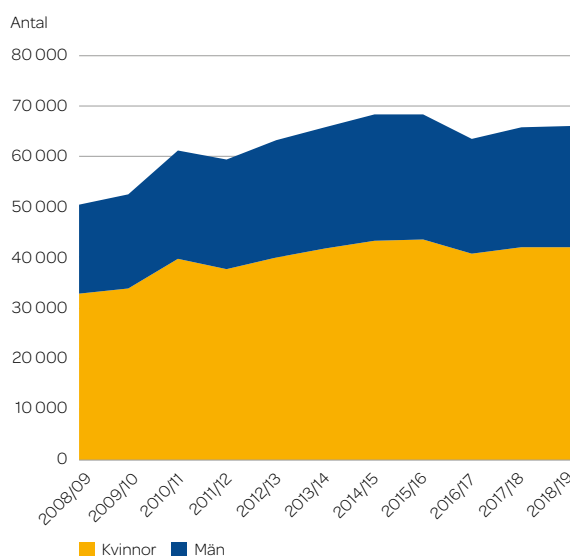
SAMMANFATTNING Antalet studenter som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå läsåret 2018/19 var oförändrat på totalnivå jämfört med förra läsåret. Av de generella examina var det vanligast att ta en kandidatexamen, men den examenstyp som ökade mest var masterexamen. Av alla yrkesamina var det flest studenter som antingen tog en civilingenjörsexamen eller en sjuksköterskeexamen.

Oförändrat antal examinerade

Antalet examinerade studenter på grundnivå och avancerad nivå uppgick till 65 930 personer läsåret 2018/19, vilket var samma som förra läsåret. Kvinnorna var i majoritet – 64 procent var kvinnor och 36 var procent män. Det var fjärde året i rad med exakt samma könsfördelning.

I ett längre tidsperspektiv har antalet examinerade studenter ökat (se figur 14). Läsåret 2009/10 examinerades omkring 52 000 personer och därefter ökade antalet. Läsåren 2014/15 och 2015/16 uppnåddes det högsta antalet examinerade hittills med cirka 68 300 personer respektive läsår. Ökningen kan förklaras av att antalet nybörjare ökade i högskolan några år tidigare. Dessutom ändrades reglerna för uttag av examina i och med att möjligheten att ta ut en examen enligt äldre studieordning starkt begränsades efter den 30 juni 2015.

Figur 14. Antalet examinerade studenter läsåren 2008/09–2018/19, fördelat på kvinnor och män.

Antalet inresande studenter bland de examinerade har ökat. Läsåret 2018/19 var de 7 230, vilket är en ökning med 10 procent jämfört med läsåret 2017/18. Könsfördelningen var till skillnad mot övriga examinerade jämn – hälften var kvinnor och hälften män. Läs mer om de inresande studenterna i kapitlet *Internationell studentmobilitet på grundnivå och avancerad nivå*.

Antalet examinerade studenter, det vill säga de studenter som har avlagt examen under ett läsår, är inte detsamma som antalet utfärdade examina under läsåret. Det beror på att många examinerade avlägger mer än en examen under samma läsår.

Lsåret 2018/19 utfärdades 77 610 examina – 49 430 till kvinnor och 28 180 till män. Antalet examina var alltså betydligt högre än antalet examinerade samma läsår som var 65 930 personer. Det finns främst två förklaringar till det. Dels kan en student begära dubbla examensbevis, vanligtvis en yrkesexamen och en generell examen – på samma meriter. Det är vanligt inom vårdutbildningar och teknikutbildningar. Till exempel tog 58 procent av de som tog en sjuksköterskeexamen också ut en generell examen under läsåret 2018/19. Dels kan en student avlägga två olika examina samma läsår, till exempel en kandidatexamen i början av året och en magisterexamen i slutet av året. För uppgifter per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

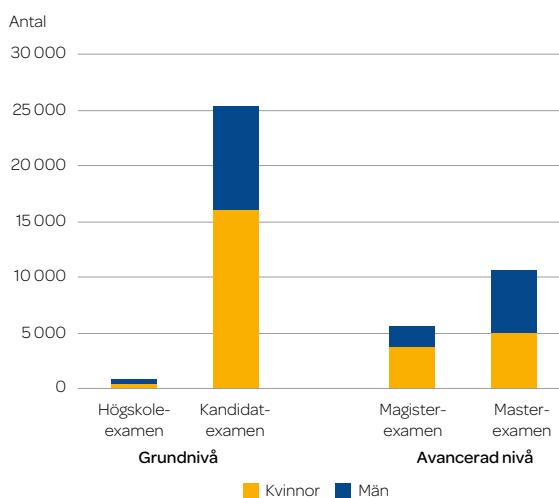
Antalet masterexamina ökade

Det var vanligast att ta en generell examen – 40 500 studenter (62 procent kvinnor och 38 procent män) tog antingen en högskoleexamen, kandidatexamen, magisterexamen eller en masterexamen läsåret 2018/19 (se figur 15). Skillnaden mellan kvinnor och män var större på grundnivå än på avancerad nivå. På grundnivå var 66 procent av de examinerade kvinnor och 34 procent män, medan motsvarande för avancerad nivå var 59 procent kvinnor och 41 procent män.

I jämförelse med läsåret 2017/18 ökade antalet studenter som tog en masterexamen med 600, medan övriga examina har minskat något.

Av de olika utbildningsinriktningarna för generella examina var samhällsvetenskap, juridik, handel och administration störst, med totalt 15 850 examinerade läsåret 2018/19

Figur 15. Antalet examinerade studenter med generell examen läsåret 2018/19, fördelat på kvinnor och män.

(se figur 16). Inriktningen hälso- och sjukvård samt social omsorg var näst störst samma läsår, med totalt 8 750 examinerade (7 280 kvinnor och 1 470 män). Minst antal examinerade var det inom lant- och skogsbruk samt djursjukvård med 190 personer examinerade.

Jämfört med läsåret 2017/18 var det inga större förändringar inom någon inriktning.

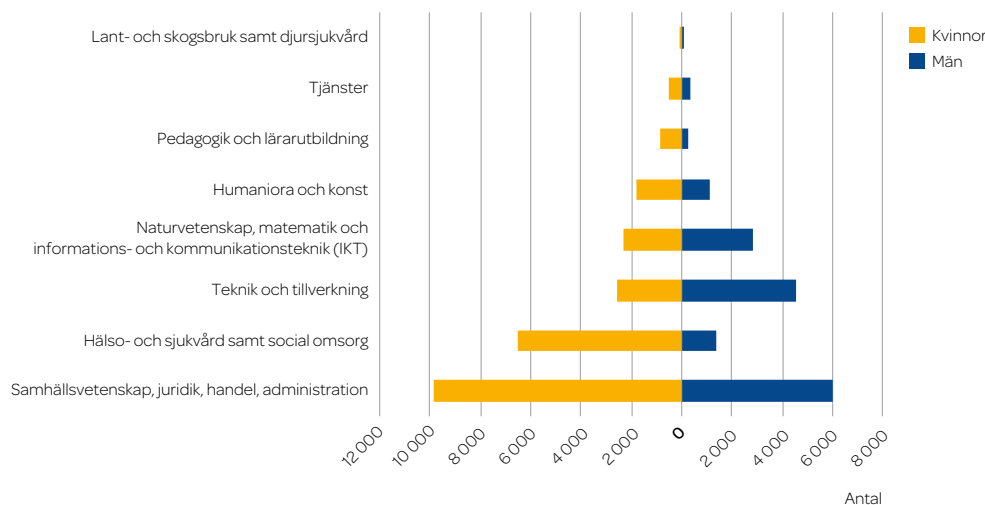
Den senaste tioårsperioden har antalet examinerade ökat inom alla inriktningar, med undantag för inriktningen pedagogik och lärarutbildning, där antalet examinerade minskat med en femtedel jämfört med läsåret 2009/10. Bland övriga inriktningar har antalet examinerade ökat mest inom inriktningen samhällsvetenskap, juridik, handel och administration.

Civilingenjörsexamen störst bland yrkesexamina

Under läsåret 2018/19 var det 33 380 personer som avlade en yrkesexamen, och av dem var 69 procent kvinnor och 31 procent män. Dessa utfärdades inom ett 60-tal olika yrkesexamensprogram – men 12 program stod för drygt 80 procent av samtliga yrkesexamina, eftersom de allra flesta program är så pass små.

De yrkesexamina som utfärdades i störst antal var civilingenjörsexamen följt av sjuksköterskeexamen, forskolläraryrkesexamen och grundlärarexamen (se tabell 7). Den vanligaste yrkesexamen bland män var civilingenjörsexamen, medan det för kvinnor var sjuksköterskeexamen.

Figur 16. Antalet examinerade studenter med en generell examen efter SUN-inriktning läsåret 2018/19, fördelat på kvinnor och män. SUN står för svensk utbildningsnomenklatur.

Om de olika lärarexamina slås samman, så utgjorde de mer än en fjärdedel av de yrkesexamina som utfärdades läsåret 2018/19. Lärarexamen, som 2011 ersattes av fyra olika examina (förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen och ämneslärarexamen) utfärdades fortfarande läsåret 2018/19, men kommer alltmer att ersättas av de nya examina.

Könsskillnaderna var stora. Störst var skillnaden för personer med förskollärarexamen, där 95 procent var kvinnor och 5 procent var män. Lägst skillnad mellan könen fanns bland personer med ämneslärarexamen (58 procent kvinnor och 42 procent män). Jämfört med

läsåret 2017/18 var det 400 fler personer som tog en civilingenjörsexamen, medan högskoleingenjörsexamina minskade med 210 personer.

Konstnärliga examina minskade

Konstnärliga examina infördes som en egen examenskategori 2007. Sedan dess har antalet examinerade ökat och var 920 läsåret 2018/19. Jämfört med förra läsåret var det dock en minskning med 220 färre examinerade. Huvuddelen av minskningen stod de konstnärliga kandidatexamina för. Könsfördelningen bland dem som tog en konstnärlig examen var 61 procent kvinnor och 39 procent män.

Tabell 7. De tolv yrkesexamina med flest antal examinerade läsåret 2018/19, könsfördelning och förändring jämfört med 2017/18.

	Totalt	Könsfördelning (%)		Förändring i antal examina jämfört med 2017/18
		Kvinnor	Män	
Civilingenjörsexamen	4 480	35	65	400
Sjuksköterskeexamen	4 430	87	13	140
Förskollärarexamen	2 700	95	5	40
Grundlärarexamen	2 320	82	18	290
Specialistsjuksköterskeexamen	2 250	87	13	-140
Ämneslärarexamen	2 230	58	42	160
Högskoleingenjörsexamen	2 150	27	73	-210
Socionomexamen	2 090	85	15	190
Juristexamen	1 380	62	38	-150
Läkarexamen	1 340	55	45	-10
Lärarexamen	840	70	30	-220
Civilekonomexamen	720	59	41	-220

BEDÖMNING AV UTLÄNDSKA UTBILDNINGAR

Utöver dem som avlägger examen vid svenska universitet och högskolor tillförs den svenska arbetsmarknaden också de högskoleutbildade som har invandrat till Sverige eller av någon annan anledning har studerat i ett annat land.

En person som har avslutat en utbildning i ett annat land än Sverige kan ansöka om en bedömning av sin utbildning. Det innebär att Universitets- och högskolerådet (UHR) skriver ett utlåtande som visar vad utbildningen motsvarar i det svenska utbildningssystemet. Under 2019 utfärdade UHR 7 660 utlåtanden. Den vanligaste bedömningsjämförelsen var kandidatexamen, där 4 780 utbildningar ansågs motsvara en svensk kandidatexamen. Därefter kom 1 050 magisterexamen, 1 010 masterexamen, 380 högskoleexamen, och 170 doktorsexamen. Bland yrkesexamina gällde de flesta utlåtandena ingenjörutbildningar – 890 bedömdes motsvara högskoleingenjörsexamen och 350 civilingenjörsexamen. De inkomna ansökningarna för bedömning under 2018 omfattade ett antal utbildnings-

länder. Flest ansökningar avsåg Syrien och därefter följde Iran, Indien, Irak och Turkiet.

Vissa yrken kräver legitimation

Om en utländsk utbildning gäller arbete inom hälso- och sjukvården, där legitimation krävs, så är det Socialstyrelsen som gör bedömningen och utfärdar legitimationen. De senaste uppgifterna som finns tillgängliga är från 2018. Då utfärdade Socialstyrelsen cirka 2 180 legitimationer för personer med utländsk utbildning, varav cirka 1 120 var läkarlegitimationer och 510 sjuksköterskelegitimationer. Antalet kan jämföras med att Socialstyrelsen samma år utfärdade cirka 9 920 legitimationer till personer med svensk utbildning.

På motsvarande sätt gör Skolverket prövningar för lärarlegitimation. Under 2019 utfärdade Skolverket legitimationer till 642 personer med utländsk lärar- och/eller förskolläraryt utbildning.

Källa: UHR, Socialstyrelsen och Skolverket.

Utbildningsnivån i befolkningen

SAMMANFATTNING Utbildningsnivån i befolkningen ökar. För varje år ökar också skillnaden mellan kvinnor och män i andelen högutbildade. För de som fyllde 40 år 2019 var skillnaden 15 procentenheter mellan könen. Samma mönster finns i de övriga nordiska länderna och också i många andra OECD-länder.

Utbildningsnivån i befolkningen har ökat

Utbildningsnivån i befolkningen har ökat stadigt sedan 1950-talet. Allt fler har en examen efter minst tre års högskoleutbildning, vilket här räknas som högutbildad. Årskullarna födda mellan 1950 och 1994 har följts upp vid olika åldrar: vid 25, 30, 35 och 40 års ålder samt efter 40 års ålder (se figur 17). Den yngsta årskullen som har gått att följa upp är den som är född 1994, och den följs upp vid 25 års ålder. Inresande studenter ingår inte i dessa uppgifter.

Av årskullarna födda i början av 1950-talet var cirka 14 procent högutbildade enligt denna definition. Från och med dem som föddes i mitten av 1960-talet ökade sedan andelen högutbildade för varje årskull, och i den senaste

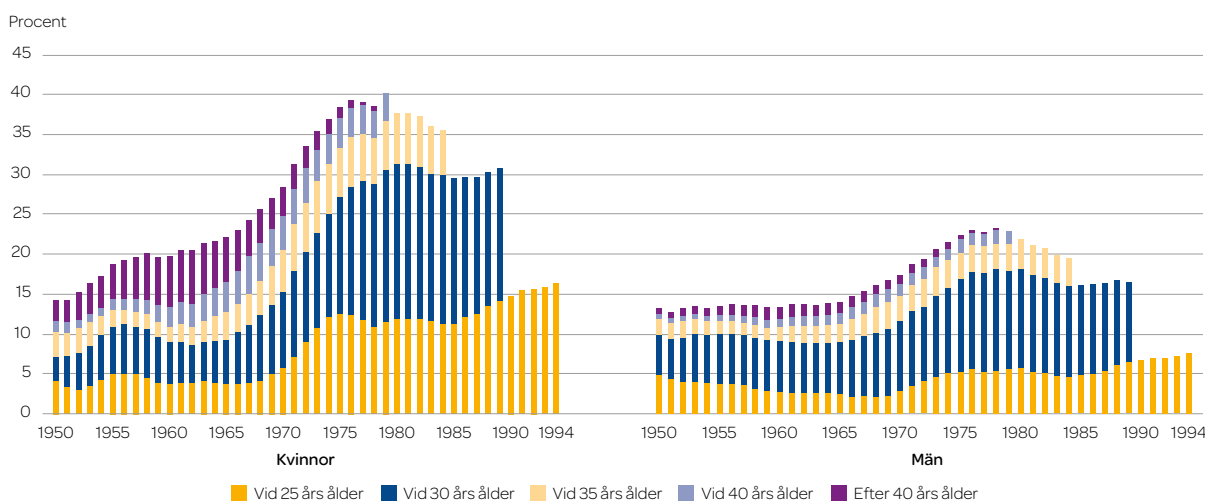
årskull som har kunnat följas till 40 års ålder (årskullen född 1978) hade 31 procent minst en treårig högskoleexamen uppföljningsläsåret 2018/19.

Kvinnor är mer högutbildade än män

Kvinnor har ökat sin utbildningsnivå i avsevärt högre utsträckning än män. I början av 1950-talet var ungefär lika många kvinnor som män högutbildade i befolkningen, men därefter har andelen högutbildade kvinnor ökat betydligt mer än andelen högutbildade män. För de som var födda 1960 var skillnaden mellan könen 6 procentenheter och för de som föddes 1970 hade den ökat till 11 procentenheter. För den senaste årskull som har kunnat följas till 40 års ålder (årskullen född 1978) var 38 procent av kvinnorna högutbildade vid 40 års ålder, medan det bland män födda samma år bara var 23 procent som var högutbildade. Det är en skillnad på 15 procentenheter.

I detta sammanhang kan det vara värt att notera att andelen 19-åringar som påbörjade en högskoleutbildning har sjunkit de senaste åren (läs mer om detta i avsnittet *Nyborjare på grundnivå och avancerad nivå*). Därmed kommer troligen även andelen högutbildade i den yngsta årskullen att minska om några år.

Figur 17. Andelen i befolkningen födda mellan 1950 och 1994 som vid 25, 30, 35 och 40 års ålder eller senare har avlagt en examen efter minst tre års högre utbildning vid uppföljningen 2019, uppdelat på kvinnor och män.

Internationell jämförelse

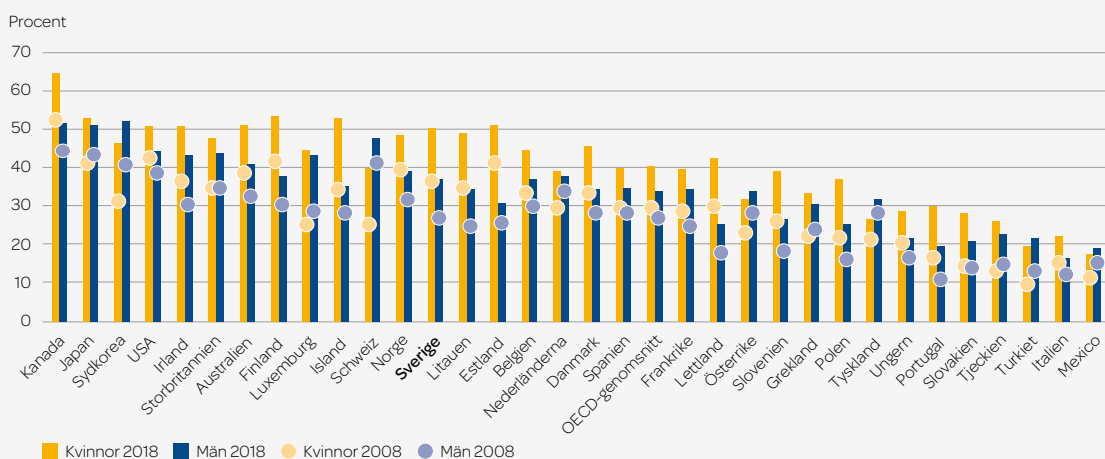
BEFOLKNINGENS UTBILDNINGSNIVÅ STIGER I ALLA OECD-LÄNDER

Under de senaste decennierna har många OECD-länder byggt ut sina system för eftergymnasial utbildning och Sverige är inget undantag. Det har lett till att utbildningsnivån hos befolkningen har ökat betydligt. Mellan 2008 och 2018 ökade andelen i befolkningen i åldrarna 25–64 år i OECD-länderna som har minst två års eftergymnasial utbildning, från 29 till 37 procent. I Sverige, liksom övriga nordiska länder, är utbildningsnivån högre än genomsnittet för OECD-länderna och här ökade andelen eftergymnasialt utbildade under samma period från 32 till 43. Ökningen är bland de större inom OECD (se figur 18).

I de flesta OECD-länder har kvinnor högre utbildningsnivå än män. År 2018 var kvinnorna mer välutbildade än

männen i 27 av 33 länder som det finns uppgifter om. I alla länder höjer kvinnorna sin utbildningsnivå snabbare än männen – även i de länder där männen är mer välutbildade än kvinnorna. Mellan 2008 och 2018 ökade andelen eftergymnasialt utbildade kvinnor i den vuxna befolkningen i OECD-länderna, från 30 till 40 procent. Motsvarande ökning för männen var från 28 till 34 procent. I Sverige var ökningstakten 13 procentenheter för kvinnor och 9 procentenheter för män. Det är ett mönster som Sverige delar med de nordiska länderna och många andra OECD-länder. Exempelvis var motsvarande ökning i Danmark 12 procentenheter för kvinnor och 5 procentenheter för män.

Figur 18. Andelen kvinnor respektive män i den vuxna befolkningen (25–64 år) i OECD med minst två års eftergymnasial utbildning 2008 respektive 2018. Länderna har sorterats efter högst utbildningsnivå totalt (både kvinnor och män) 2018. Källa OECD.

Genomströmning

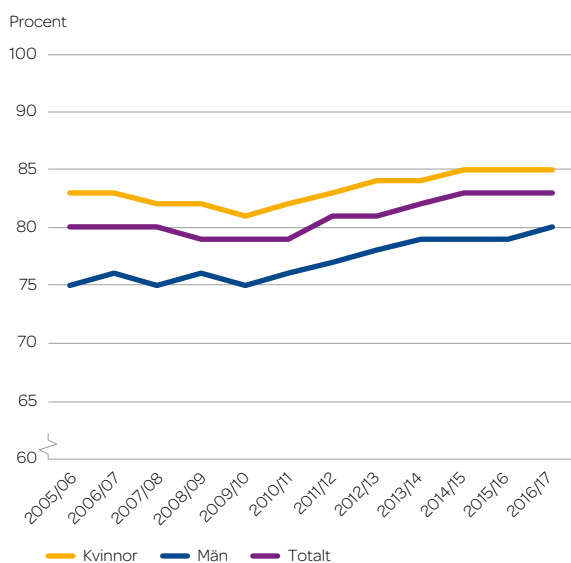
SAMMANFATTNING Studenternas genomsnittliga prestationsgrad på totalnivå var 83 procent läsåret 2016/17. Den har legat oförändrat de senaste tre åren. Examensfrekvenserna var högst på barnmorskeprogrammet och läkarprogrammet och lägst på högskoleingenjörsprogrammet och civilekonomprogrammet. Kvinnor har precis som tidigare år högre genomströmning än män, både mätt i prestationsgrader och examensfrekvenser.

Kvinnor fortsätter att ha högre prestationsgrader än män

Prestationsgraden är ett mått på genomströmning och visar hur många högskolepoäng som studenterna tagit av det antal poäng som de var registrerade för. Uppföljningstiden är fyra terminer, vilket innebär att avklarade poäng har följts upp under registreringsperioden och de tre efterföljande terminerna. På totalnivå var studenternas genomsnittliga prestationsgrad 83 procent läsåret 2016/17 (det senaste läsåret som följts upp här) (se figur 19). Det är samma som de två tidigare läsåren, men en ökning med 4 procentenheter sedan 2010/11. Kvinnor har under alla undersökta läsår haft en högre

Figur 19. Studenternas genomsnittliga prestationsgrader (procent) för registreringar 2005/06–2016/17, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Notera bruten y-axel.

genomsnittlig prestationsgrad än män. Läsåret 2016/17 var skillnaden mellan könen 6 procentenheter.

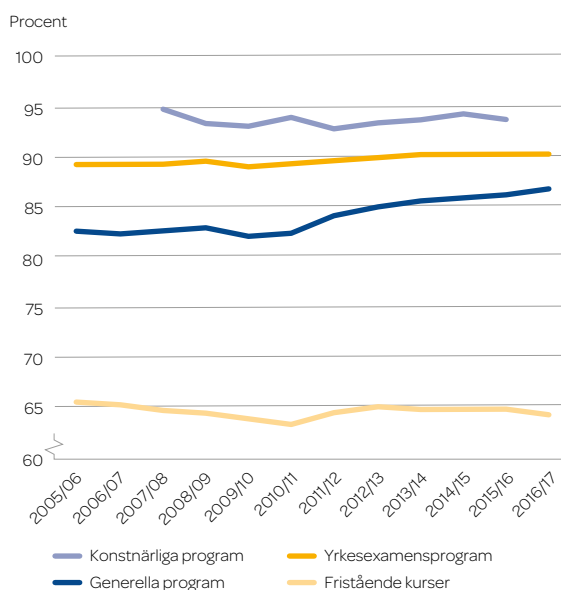
Studenter på program har högst prestationsgrader

Studenter som läser yrkesexamensprogram och generella program har högre genomsnittliga prestationsgrader än studenter som läser fristående kurser (se figur 20). Läsåret 2016/17 var studenternas genomsnittliga prestationsgrad 90 procent på yrkesexamensprogram, 87 procent på generella program och 64 procent på fristående kurser (se figur 20). Över tid har läget varit mer eller mindre oförändrat för samtliga studieformer. Kvinnor hade överlag högre genomsnittliga prestationsgrader än män i alla jämförelser.

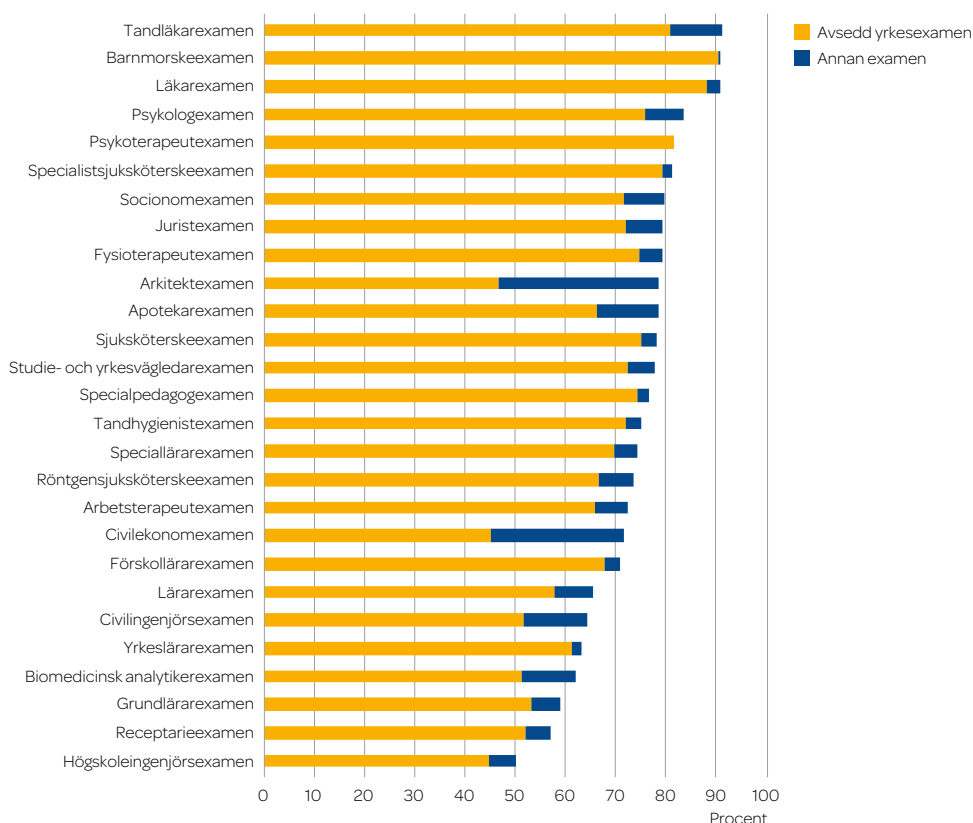
Studenter på barnmorskeprogrammet hade högst examensfrekvens

Ett annat sätt att mäta genomströmning på är examensfrekvensen. Måttet visar andelen av nybörjarna ett visst läsår som tagit ut en examen efter programmets nominella studietid (det vill

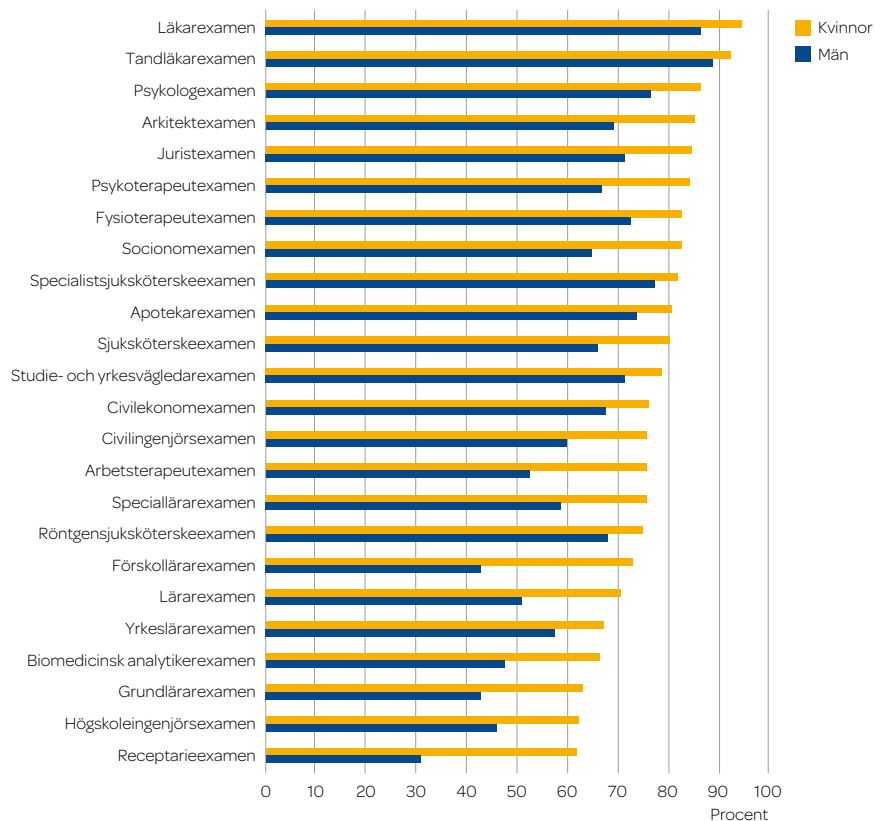
Figur 20. Studenternas genomsnittliga prestationsgrader (procent) uppdelat på studieform för registreringar läsåren 2005/06–2016/17. Data för konstnärliga program år 2016/17 saknas. Notera bruten y-axel.

Figur 21. Examensfrekvensen (procent) inom nominell studietid plus tre år efter avsedd yrkesexamen och annan examen. Nybörjare på yrkesexamensprogram uppföljda till och med läsåret 2017/18. Endast program med minst 200 nybörjare.

Figur 22. Examensfrekvensen (procent) inom nominell studietid plus tre år efter avsedd yrkesexamen uppdelat på kvinnor och män. Nybörjare på yrkesexamensprogram uppföljda till och med läsåret 2017/18. Endast program med minst 200 nybörjare och med minst 30 kvinnor respektive män bland nybörjarna ingår.

säga inom programmets normala längd) plus tre år. Examensfrekvensen har här undersökts bland nybörjare på yrkesexamensprogram läsåren 2007/08–2013/14 och som följts upp till och med läsåret 2017/18. Allra högst examensfrekvens hade studenter på barnmorskeprogrammet och läkarprogrammet, där 90 procent respektive 88 procent av nybörjarna hade tagit ut den avsedda examen (se figur 21). Lägst examensfrekvens, 45 procent, hade studenter på högskoleingenjörsprogrammet och civilekonomprogrammet. Likaså hade studenter på arkitektprogrammet låg examensfrekvens, 47 procent. Många på civil-

ekonomprogrammet och arkitektprogrammet, 26 respektive 32 procent, tog dock ut en annan examen än den yrkesexamen som programmen leder till.

På samtliga yrkesexamensprogram hade männen lägre examensfrekvens än kvinnorna (se figur 22). Störst var skillnaderna mellan könen på receptarie- och förskolläraryrkesprogrammen, 31 respektive 30 procentenheter. Minst skillnad, 3 procentenheter, hade tandläkarprogrammet.

För mer uppgifter om genomströmning, se *Genomströmning på grundnivå och avancerad nivå till och med 2017/18*, UF 20 SM 1903, UKÄ och SCB.

Internationell jämförelse

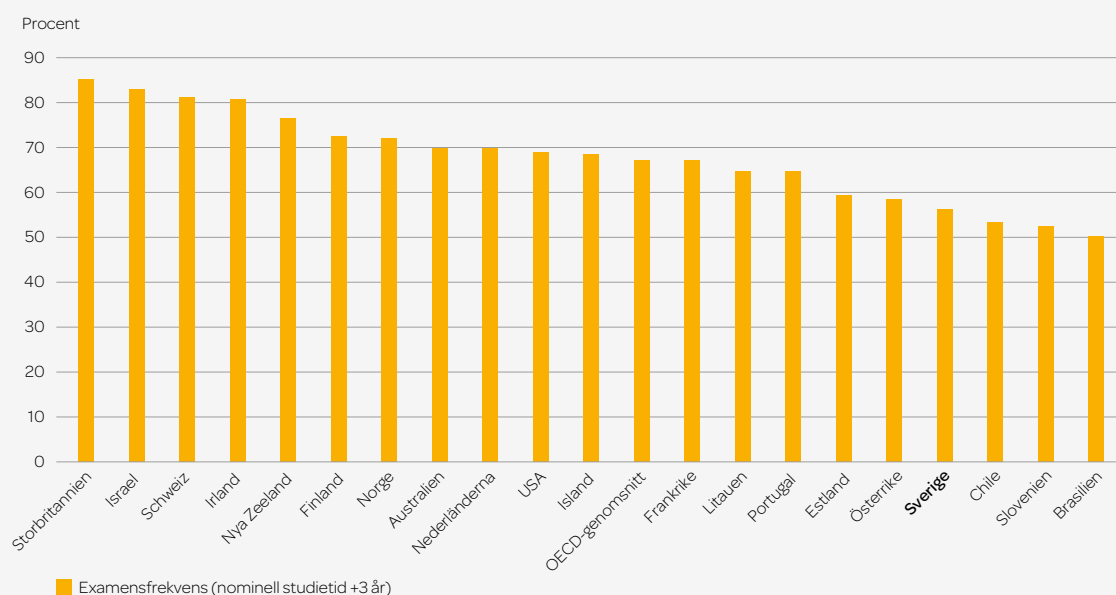
EXAMENSFREKVENSEN VARIERADE MELLAN OECD-LÄNDERNA

OECD har jämfört medlemsländernas examensfrekvenser, det vill säga andelen av programnybörjarna som tar ut en examen inom den nominella studietiden plus tre år. Den genomsnittliga examensfrekvensen för alla länder som det finns uppgifter om var 67 procent 2017 (se figur 23). Det var klart högre än den genomsnittliga examensfrekvensen i Sverige som var 55 procent. Sverige är därmed ett av de länder med lägst genomsnittlig examensfrekvens. Högst genomsnittlig examensfrekvens hade Storbritannien med 85 procent, följt av Israel med 83 procent.

En mängd faktorer kan påverka sannolikheten att en student tar ut en examen. Undersökningar visar att bland annat kön, utbildningsbakgrund (om studenten har läst ett högskoleförberedandeprogram eller yrkesinriktat program på gymnasiet) och föräldrars utbildningsnivå är faktorer som påverkar examensfrekvensen.

I alla länder med tillgängliga uppgifter har kvinnor högre examensfrekvens än män. OECD-genomsnittet var 72 procent bland kvinnor och 61 procent bland män. Även i Sverige var examensfrekvensen högre för kvinnor än män. Näst efter Finland och Estland är Sverige det land med störst skillnad i examensfrekvens mellan män och kvinnor.

Figur 23. Examensfrekvensen på kandidatprogram, för ett antal utvalda länder 2017. Källa OECD.

Lärarprogrammen

SAMMANFATTNING Läsåret 2018/19 var det totalt 13 370 nybörjare på lärarprogrammen. Det var en svag minskning jämfört med läsåret innan. Lärarprogrammen fortsätter ändå att vara störst av yrkesexamensprogrammen om man utgår från det totala antalet nybörjare. Samma läsår tog 8 570 en lärarexamen av något slag, vilket var en ökning jämfört med läsåret innan. Lärarprogrammen domineras starkt av kvinnor. Bland nybörjarna ökade dock antalet män något medan antalet kvinnor minskade.

Ökat söktryck på flera inriktningar

Höstterminen 2019 var det totalt 16 270 behöriga förstahandssökande till något lärarprogram. Av dem var 11 720 kvinnor och 4 550 män. Antalet sökande var något högre än höstterminen 2018, men lägre än höstterminerna 2015–2017. Totalt antogs 11 960 till något lärarprogram höstterminen 2019, varav 8 470 var kvinnor och 3 480 var män. Flest sökte till förskollärarprogrammet, medan flest antogs till ämneslärarprogrammet med inriktning mot gymnasieskolan (figur 24).

I jämförelse med höstterminen 2018 ökade antalet sökande något, medan antalet

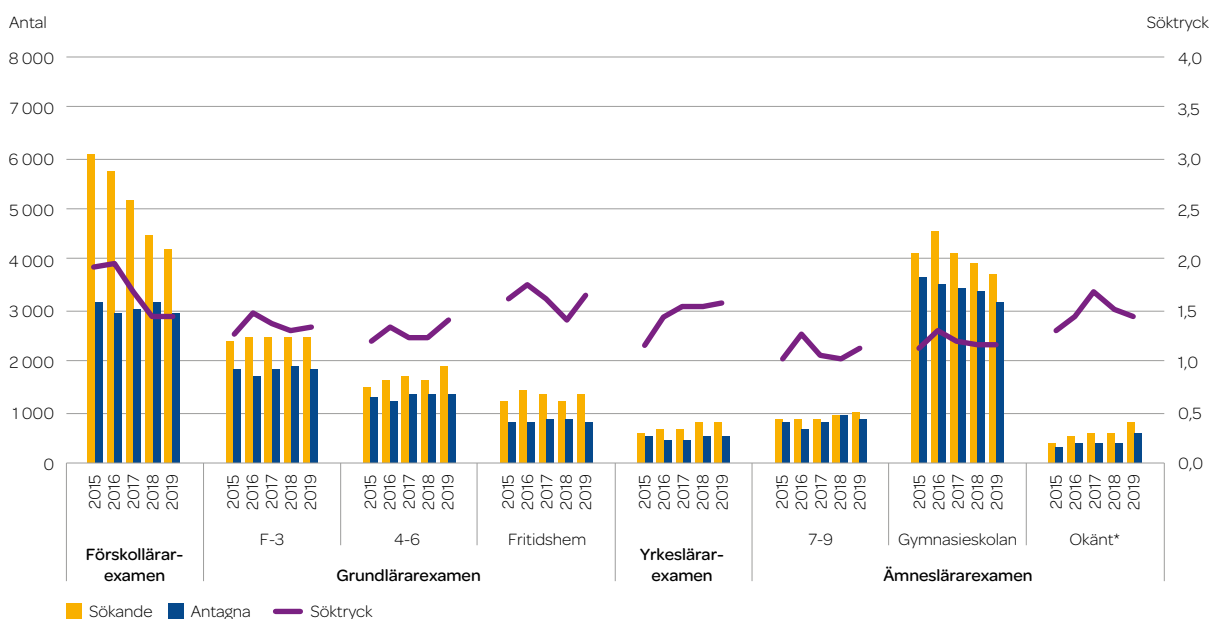
antagna minskade. Det såg likadant ut på flera av programmen och inriktningarna. I sin tur medförde det att söktrycket, det vill säga antalet behöriga förstahandssökande per antagen, ökade eller i princip var oförändrat för i stort sett alla lärarprogram och inriktningar (figur 24). Liksom tidigare höstterminer var söktrycket lägst, 1,14 sökande per antagen, på ämneslärarprogrammet med inriktning mot årskurs 7–9 (figur 24).

Färre kvinnor och fler män bland nybörjarna

Höstterminen 2019 var antalet nybörjare på något lärarprogram 10 200 (tabell 8), vilket var oförändrat jämfört med höstterminen 2018. Eftersom många lärarprogram också har antagning till vårterminen kommer vi fortsättningsvis att fokusera på läsårssuppgifter i det här avsnittet. Läsåret 2018/19 var det sammanlagt 13 370 nybörjare på något av de olika lärarprogrammen, varav 9 600 var kvinnor och 3 770 var män (tabell 8). Liksom tidigare läsår var det flest nybörjare på ämneslärarprogrammet. Bland nybörjarna på ämneslärarprogrammet var inriktningen mot gymnasieskolan vanligast.

För antalet nybörjare på de olika lärarprogrammen per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

Figur 24. Antalet behöriga förstahandssökande och antagna till lärarprogrammen höstterminerna 2015–2019 samt söktryck (avläses på höger axel) under samma period.

*I inriktningen Okänt ingår de utbildningar där inriktningen inte är definierad vid ansökan, till exempel vissa kompletterande pedagogiska utbildningar (KPU).

Tabell 8. Antalet nybörjare på olika lärarprogram läsåret 2018/19 och höstterminen 2019, totalt och uppdelat på kvinnor och män. Redovisas per examen och inriktning.

	2018/19			Ht 19		
	Total	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)
Förskollärarexamen	3 600	94	6	2 320	93	7
Grundlärarexamen	3 720	75	25	3 080	76	24
Förskoleklass, årskurs 1-3	1 700	91	9	1 310	90	10
Årskurs 4-6	1 210	67	33	990	68	32
Fritidshem	810	56	44	640	57	43
Uppgift saknas				140	85	15
Yrkeslärarexamen	660	60	40	450	60	40
Ämneslärarexamen	4 340	54	46	3 600	54	46
Årskurs 7-9	920	63	37	660	59	41
Gymnasieskolan	2 960	51	49	2 290	53	47
Okänt*	460	55	45	650	54	46
Äldre lärarexamen**	1 050	65	35	760	63	37
Totalsumma	13 370	72	28	10 200	71	29

*Okänd inriktning betyder att uppgift om inriktning (årskurs 7–9 eller gymnasieskolan) saknas bland nybörjarna. De flesta med okänd inriktning går en kompletterande pedagogisk utbildning (KPU), men alla KPU-studenter har inte okänd inriktning. Vissa ingår i någon av de andra två kategorierna. Läsåret 2018/19 var det totalt 1 080 av nybörjarna på program mot ämneslärarexamen som påbörjade en KPU.

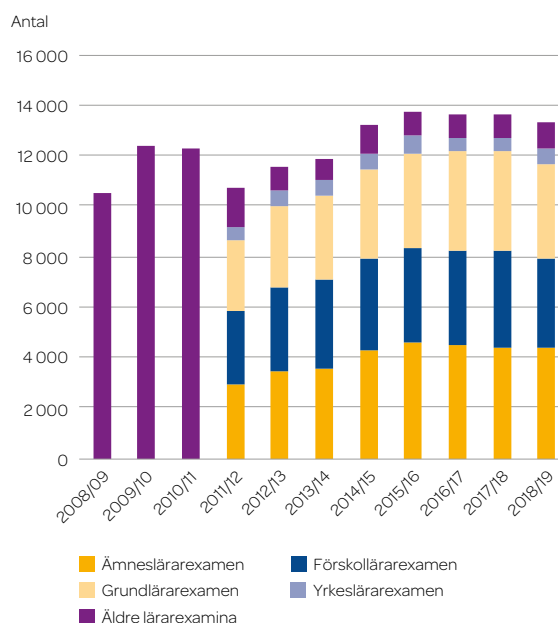
**Många av dem som är registrerade som nybörjare på program mot äldre lärarexamina läser Vidareutbildning av obehöriga lärare (VAL). Alla som påbörjar studier inom VAL ingår dock inte här.

Antalet nybörjare på lärarprogrammen minskade med 300 från läsåret 2017/18 till 2018/19, vilket motsvarar 2 procent. Kvinnorna stod för hela minskningen, medan antalet män ökade något. Detta har lett till att den ojämna könsfördelningen bland nybörjarna på lärarprogrammen har blivit något jämnare för vissa inriktningar, om än marginellt. Störst var förändringen på grundlärarprogrammet med inriktning mot årskurs 4–6, där andelen män bland nybörjarna var 33 procent läsåret 2018/19 och 29 procent läsåret innan. För mer uppgifter om antalet nybörjare på lärarprogrammen uppdelat på män och kvinnor över en längre tid, se *Nybörjare och examinerade på lärarutbildning: Ökat antal examinerade möter fortfarande inte behovet*, Statistisk analys, 2020-03-17, UKÄ.

Antalet nybörjare på lärarprogrammen har de senaste fem läsåren legat på mellan 13 000 och 14 000. Dessförinnan var det under flera läsår mellan 10 000 och 12 000 (se figur 25). Även om antalet nybörjare minskade till läsåret 2018/19 så har det alltså varit förhållandevis stabilt och högt sett ur ett längre tidsperspektiv. Det bör samtidigt nämnas att staten har tillfört lärosätena extra medel för att bygga ut vissa lärarutbildningar sedan 2015. Förutom till

läsåret 2015/16 har alltså antalet nybörjare trots detta varit oförändrat eller minskat för flera av programmen de senaste läsåren. Läs mer om utbyggnaderna tidigare i detta kapitel under avsnittet om nybörjare och i kapitlet *Högskolans ekonomi och finansiering*.

Figur 25. Antalet nybörjare på olika lärarprogrammen läsåren 2008/09–2018/19.

Tabell 9. Antalet examinerade på lärarprogrammen läsåren 2014/15–2018/19, totalt och uppdelat på kvinnor och män. Uppgifterna är nettoräknade.

	2014/15			2015/16			2016/17			2017/18			2018/19		
	Total	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)	Totalt	Kvinnor (%)	Män (%)
Förskollärarexamen	1390	96	4	2350	96	4	2380	95	5	2660	94	6	2700	95	5
Grundlärarexamen	490	77	23	1390	86	14	1750	82	18	2030	80	20	2320	82	18
F-3	100	98	2	660	97	3	800	94	6	910	95	5	1130	94	6
Årskurs 4-6	40	76	24	370	82	18	510	77	23	570	72	28	670	77	23
Fritidshem	350	71	29	360	70	30	440	65	35	550	65	35	520	64	36
Yrkeslärarexamen	450	63	37	470	58	42	440	63	37	550	59	41	490	61	39
Ämneslärarexamen	390	62	38	920	59	41	1590	56	44	2070	58	42	2230	58	42
Årskurs 7-9	120	59	41	390	64	36	470	63	37	660	61	39	690	64	36
Gymnasieskolan	280	63	37	540	56	44	1130	53	47	1430	56	44	1550	55	45
Lärarexamen	5430	75	25	2850	69	31	1530	71	29	1060	72	28	840	70	30
Totalsumma	8150	77	23	7980	78	22	7690	77	23	8360	77	23	8570	78	22

Antalet examinerade lärare ökar

Lsåret 2018/19 tog 8 570 studenter någon typ av lärarexamen (tabell 9). Av dessa var 78 procent kvinnor och 22 procent män. Det var vanligast att ta en förskollärarexamen, följt av ämneslärarexamen med inriktning mot gymnasieskolan. Liksom tidigare läsår var könsfördelningen ojämn för flera av inriktningarna, endast ämneslärarexamen mot gymnasieskolan hade en jämn könsfördelning med 55 procent kvinnor och 45 procent män.

FORTSATT STOR RISK FÖR BRIST PÅ LÄRARE FRAMÖVER

Antalet examinerade lärare ökade läsåret 2018/19. Även nybörjarnivåerna är fortsatt höga sett över en längre tid, om än något lägre än förra läsåret. Trots detta tyder allt på att vi står inför en tilltagande brist på lärare framöver. Enligt Skolverkets senaste prognos (*Läraryrkesprognos 2019, Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier*, 2019-12-05) skulle det behövas totalt 19 300 nybörjare och 12 600 examinerade lärare per läsår framöver, för att täcka det beräknade rekryteringsbehovet av lärare fram till år 2033. Att det beräknade antalet nybörjare och examinerade understiger det prognostiserade behovet tyder på att andelen behöriga lärare riskerar att sjunka framöver. Störst väntas bristen på nyutexaminerade yrkeslärare, ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9 samt grundlärare med inriktning mot årskurs 4–6 att bli.

Fler examensuppgifter, till exempel antalet examinerade per undervisningsämne, finns i den statistiska analysen *Nybörjare och examinerade på lärarutbildning: Ökat antal examinerade möter fortfarande inte behovet*, Statistisk analys, 2020-03-17, UKÄ.

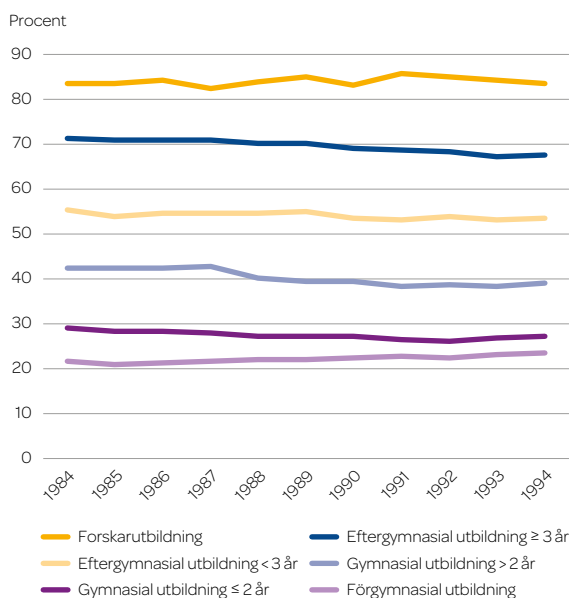
Breddad rekrytering

SAMMANFATTNING Den sociala snedrekryteringen till högskolan fortsätter att vara kraftig. Det finns en överrepresentation av studenter med högutbildade föräldrar. Läsåret 2018/19 fanns högst andel nybörjare med högutbildade föräldrar på läkarprogrammet och lägst på yrkeslärarprogrammet. Personer med svensk och utländsk bakgrund påbörjar högskolestudier i ungefär samma utsträckning. Men de som invandrat vid 7–18 års ålder var underrepresenterade.

Den sociala snedrekryteringen till högskolan fortsätter

Som mått på social bakgrund används här för varje person den högst utbildade föräldrarnas utbildningsnivå. Av alla personer (med uppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå) födda 1994 hade 46 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder. Men föräldrarnas utbildningsnivå spelar stor roll för benägenheten att påbörja högskolestudier. Högst övergång till

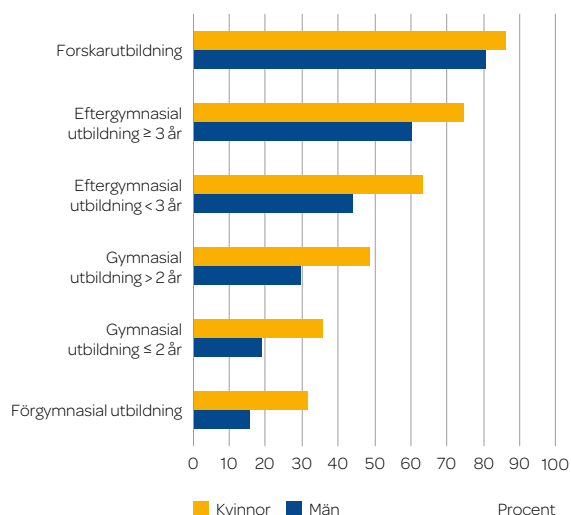
Figur 26. Andelen (procent) av födda 1984–1994 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder, uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. Personer folkbokförda i Sverige vid 25 års ålder ingår.

högskolestudier hade ungdomar med minst en forskarutbildad förälder, 83 procent och lägst övergång hade de vars föräldrar hade högst en förgymnasial utbildning, 24 procent (se figur 26). Däremellan placerade sig de övriga grupperna.

Inga stora förändringar har skett under den senaste tioårsperioden i någon av grupperna.

Figur 27. Andelen (procent) av kvinnor och män födda 1994 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder, uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. Personer folkbokförda i Sverige vid 25 års ålder ingår.

Det här visar att den sociala snedrekryteringen till högskolan fortsätter att vara kraftig, vilket gör att det finns en överrepresentation av studenter med högutbildade föräldrar.

Kvinnor hade högre övergång till högskolestudier än männen i alla grupper, men det sociala mönstret var detsamma för båda könen. Det vill säga ju högre utbildade föräldrarna var, desto större var benägenheten att påbörja högskolestudier (se figur 27).

Högskolenybjörjare med högutbildade föräldrar dominerar

Den sociala sammansättningen bland nybörjarna i högskolan beror dels på befolkningens sammansättning i motsvarande ålder som nybörjarna, dels på i vilken utsträckning personer med olika social bakgrund börjar studera i högskolan. Analyserna för läsåret 2018/19 är baserade på 58 760 högskolenybjörjare (inresande studenter och studenter utan uppgifter om föräldrarnas utbildningsnivå ingår inte). Bland dem hade 23 procent lågutbildade föräldrar (högst tvåårig gymnasieutbildning), 37 procent hade föräldrar med en medelhög utbildning (treårig gymnasieutbildning eller en eftergymnasial utbildning kortare än tre år), medan andelen som hade högutbildade föräldrar (minst en treårig eftergymnasial utbildning) var 40 procent. Bland männen var andelen nybörjare med högutbildade föräldrar högre än bland kvinnorna, 45 procent respektive 37 procent. Kvinnor hade däremot i högre grad lågutbildade föräldrar jämfört med männen, 26 procent respektive 19 procent.

Bland nybörjarna läsåret 2018/19 var andelen med högutbildade föräldrar högre än i befolkningen. Exempelvis var andelen med högutbildade föräldrar i befolkningen i motsvarande åldrar som nybörjarpopulationen, 28 procent år 2018, jämfört med 40 procent bland nybörjarna. Skillnaden beror i huvudsak på den sociala snedrekryteringen till högskolan.

Studenter med olika social bakgrund läser också i viss utsträckning olika högskoleutbildningar. Av nybörjarna läsåret 2018/19 hade 40 procent högutbildade föräldrar, men det var stor variation mellan programmen. Bland yrkesexamensprogrammen med minst 100

nybörjare hade läkar- och veterinärprogrammen högst andelar nybörjare med högutbildade föräldrar, 69 procent respektive 66 procent. Lågst andelar fanns på yrkeslärarprogrammet, 12 procent och förskolläraryrket, 19 procent.

För mer uppgifter om den sociala snedrekryteringen till högskolan, se *Högskolenybörjare 2017/18 och doktorandnybörjare 2016/17 efter föräldrars utbildningsnivå*, UF 20 SM 1802, UKÄ och SCB.

Ingen snedrekrytering efter nationell bakgrund på totalnivå

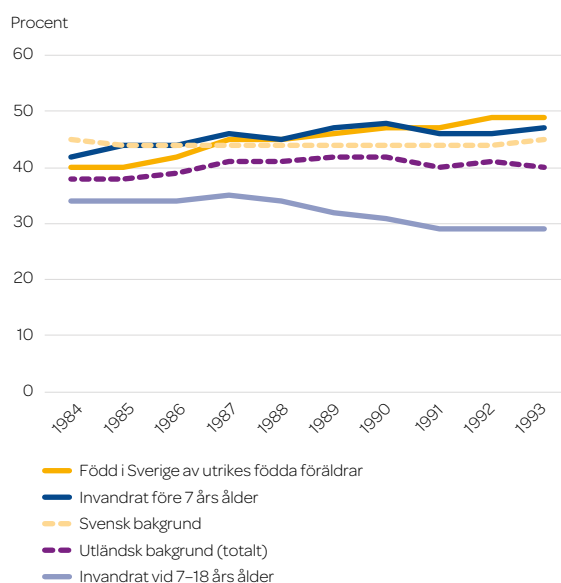
Det kan också förekomma snedrekrytering till högskolan utifrån personers nationella bakgrund (svensk eller utländsk). Med svensk bakgrund avses personer födda i Sverige med minst en inrikes född förälder. Med utländsk bakgrund avses personer som är

- födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar
- utrikes födda som invandrat före 7 års ålder
- utrikes födda som invandrat vid 7–18 års ålder.

Av alla personer födda 1993 och som var folkbokförda i Sverige vid 18 års ålder hade 44 procent påbörjat högskolestudier senast vid 25 års ålder. Men personers nationella bakgrund påverkade benägenheten att påbörja högskolestudier. Övergången till högskolestudier bland personer med utländsk bakgrund (totalt för de tre grupperna) var 40 procent, att jämföra med 45 procent bland dem med svensk bakgrund (se figur 28). För personer som var födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar var övergången 49 procent, och för de utrikes födda som invandrat före 7 års ålder var motsvarande andel 47 procent. Övergången för utrikes födda som invandrat vid 7–18 års ålder var lägre, 29 procent. Övergången för personer med utländsk bakgrund har på totalnivå ökat svagt den senaste tioårsperioden. Dock har övergången för utrikes födda som invandrat vid 7–18 års ålder minskat.

På totalnivå var personer med utländsk bakgrund väl representerade i högskolan. Det finns alltså ingen kraftig snedrekrytering efter nationell bakgrund totalt sett. Men det finns personer som är underrepresenterade i hög-

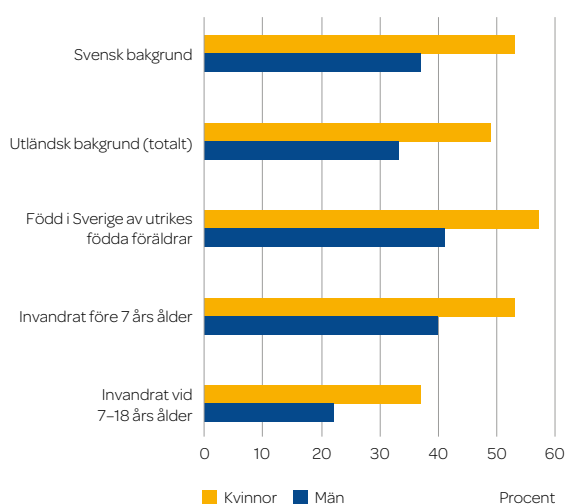
Figur 28. Andelen (procent) av födda 1984–1993 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder uppdelat efter svensk och utländsk bakgrund (tre grupper).

skolan, nämligen utrikes födda som har invandrat vid 7–18 års ålder.

Kvinnorna hade högre övergång än männen i alla grupperna (se figur 29). Både bland kvinnor och män halkar de som invandrat vid 7–18 års ålder efter, eftersom övergångarna var betydligt lägre för personer i de grupperna jämfört med i de andra grupperna.

Figur 29. Andelen (procent) av kvinnor och män födda 1993 som hade påbörjat en svensk högskoleutbildning senast vid 25 års ålder uppdelat efter svensk och utländsk bakgrund (tre grupper).

Personer med utländsk bakgrund var väl representerade bland nybörjarna

Sammansättningen bland nybörjarna i högskolan utifrån nationell bakgrund är ett resultat dels av befolkningens sammansättning i motsvarande ålder som nybörjarna, dels i vilken utsträckning personer med svensk eller utländsk bakgrund börjar studera i högskolan. I den här analysen ingår 63 990 nybörjare (personer under 65 år och exklusive inresande studenter) för läsåret 2018/19. Av dem hade 74 procent svensk bakgrund och 26 procent hade utländsk bakgrund. Det var ingen skillnad mellan kvinnor och män. Personer med utländsk bakgrund var väl representerade bland nybörjarna. Andelen i befolkningen med utländsk bakgrund i åldrarna 19–64 år var 28 procent år 2018.

Andelen med utländsk bakgrund bland högskolenybörjarna har ökat över tid. Läsåret 2017/18 var andelen nybörjare med utländsk bakgrund 25 procent och för tio år sedan, läsåret 2009/10, var andelen 17 procent. Eftersom andelen med utländsk bakgrund i befolkningen har ökat i motsvarande grad kan det förklara den gradvisa ökningen av nybörjare med utländsk bakgrund.

Av nybörjarna läsåret 2018/19 hade alltså 26 procent utländsk bakgrund. Men tittar man på enskilda program var variationen stor. Andelen nybörjare med utländsk bakgrund bland yrkesexamensprogrammen med minst 100 nybörjare var störst på receptarieprogrammet, 78 procent (se tabell 10). Sjukgymnastprogrammet hade lägst andel, 11 procent.

Tabell 10. Andelen (procent) nybörjare med utländsk bakgrund på yrkesexamensprogrammen med minst 100 nybörjare, totalt och för kvinnor och män läsåret 2018/19. Sorterat fallande på totala andelen med utländsk bakgrund. Uppgifter som baseras på mindre än tre personer per grupp redovisas inte.

	Totala antalet nybörjare		Könsfördelning (%)		Män	Utländsk bakgrund (%)		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor		Män		
Receptarieexamen	180	82	18	78	76	88		
Tandläkareexamen	250	63	37	76	77	76		
Apotekareexamen	200	81	20	75	75	75		
Tandhygienistexamen	140	83	17	70	67	88		
Biomedicinsk analytikerexamen	390	79	21	58	59	54		
Röntgensjuksköterskeexamen	170	76	24	50	44	70		
Läkareexamen	980	61	39	35	32	38		
Högskoleingenjörsexamen	2 960	24	76	33	33	32		
Sjuksköterskeexamen	4 110	87	13	31	31	38		
Ämneslärarexamen	2 120	53	47	29	33	24		
Logopedexamen	100	92	8	29	-	-		
Socionomexamen	1 820	84	16	28	26	39		
Grundlärarexamen	2 600	75	25	25	24	29		
Förskollärarexamen	2 810	95	5	22	22	26		
Arbetssterapeutexamen	300	82	18	22	19	38		
Studie- och yrkesvägledarexamen	100	85	15	22	-	-		
Civilingenjörsexamen	5 490	29	71	20	19	20		
Juristexamen	1 030	68	32	19	18	19		
Civilekonomexamen	1 120	49	51	17	18	16		
Yrkeslärarexamen	330	46	54	15	17	12		
Psykologexamen	260	74	26	14	-	-		
Arkitektexamen	170	64	36	12	-	-		
Sjukgymnastexamen	360	60	40	11	10	10		
Området Lant- och skogsbruk*	260	55	45	8	-	-		

* I området lant- och skogsbruk ingår flera program med färre än 100 nybörjare där andelen med utländsk bakgrund är liten.

Anmärkningsvärt låga andelar med utländsk bakgrund bland nybörjarna fanns på programmen inom området lant- och skogsbruk. Totalt hade 8 procent av nybörjarna utländsk bakgrund.

För mer information, se *Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander 2018/19* UF 19 SM 2001, SCB och UKÄ.

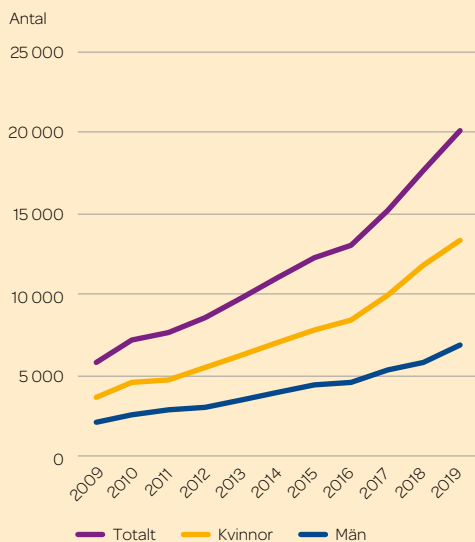
SÄRSKILT PEDAGOGISKT STÖD TILL STUDENTER MED FUNKTIONS- NEDSÄTTNING

Lärosäten kan ansöka om bidrag för särskilt pedagogiskt stöd till studerande med funktionsnedsättning i studiesituationen. Kostnaderna för personliga pedagogiska insatser i studiesituationen för enskilda studenter och riktade pedagogiska insatser som erbjöds studenter i grupp var 91 miljoner kronor budgetåret 2019. Den totala kostnaden för stödet har ökat kraftigt de senaste åren. År 2018 var kostnaden 83 miljoner och 2017 var kostnaden 76 miljoner (i 2019 års priser, enligt SCB:s implicitprisindex för statlig konsumtion).

Totalt fick 20 150 studenter (varav 21 doktorander) stöd under 2019, vilket är 2 500 fler än året innan. Av dem var 64 procent kvinnor och 34 procent män. Antalet studenter med funktionsnedsättning som fått stöd har ökat kraftigt den senaste tioårsperioden (se figur 30).

På uka.se/arsrapport och i Stockholms universitets årsredovisningar finns mer detaljerade uppgifter.

Figur 30. Antalet studenter med funktionsnedsättning som fått särskilt pedagogiskt stöd 2009–2019. Totalt och för kvinnor och män.

Källa: Stockholms universitets årsredovisningar

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

INTERNATIONELL STUDENTMOBILITET PÅ GRUNDNIVÅ OCH AVANCERAD NIVÅ

Det totala antalet inresande studenter som själva anordnar sina studier i Sverige fortsätter att öka. Även den grupp som betalar studieavgifter ökar sedan flera år. Däremot minskade antalet inresande utbytesstudenter. Totalt sett var det något fler kvinnor än män som valde att studera i Sverige.

Antalet inresande studenter som tog en examen i Sverige ökade, och av dessa studerade fyra av fem på avancerad nivå. Könsfördelningen bland de examine-
rade var jämn.

Allt färre svenska studenter väljer att studera utomlands. Det var dock skillnad mellan olika studentgrupper. De som anordnar sina studier själva blir allt färre medan de som deltar i ett utbytesprogram blir allt fler. Fortfarande studerar majoriteten i något europeiskt land. Sammantaget var det fler kvinnor än män som valde att studera utomlands.

Av samtliga personer som tog en examen i Sverige var det cirka 15 procent som under någon period hade studerat utomlands.

INRESANDE OCH UTRESANDE STUDENTER – DEFINITIONER

Inresande studenter

Totala antalet inresande studenter är samtliga inresande studenter som studerar i Sverige, oavsett om de har gjort det i en termin eller flera år.

Nya inresande studenter är inresande studenter som för första gången studerar i den svenska högskolan. Nya inresande studenter är alltså en delmängd av det totala antalet inresande studenter.

Utbytesstudenter är studenter som deltar i ett utbytesprogram vid svenska universitet och högskolor.

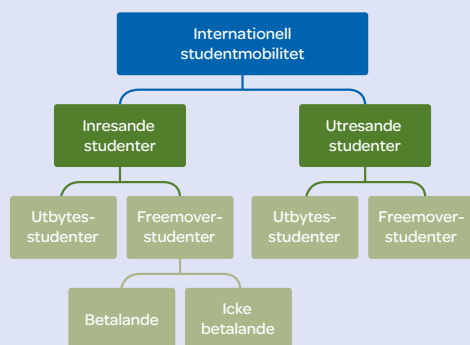
Freemover-studenter anordnar sina studier i Sverige på egen hand. Det är personer som har beviljats uppehållstillstånd för studier, utrikes födda som invandrade mindre än sex månader före studiestarten och övriga personer som inte har svenskt personnummer i högskolornas studieadministrativa system. Inresande freemover-studenter som kommer från länder utanför EU/EES och Schweiz betalar anmälnings- och studieavgifter för sina studier i Sverige. Därför kan freemover-studenter delas in i betalande och icke-betalande studenter.

Utresande studenter

Utbytesstudenter deltar i ett utbytesprogram som anordnas av svenska och utländska universitet och högskolor.

Freemover-studenter har studiemedel från Centrala studiestödsnämnden (CSN) för studier utomlands och har anordnat sina studier själva.

Figur 31. Olika grupper av internationellt mobila studenter sett ur ett svenskt perspektiv.

Nya inresande studenter

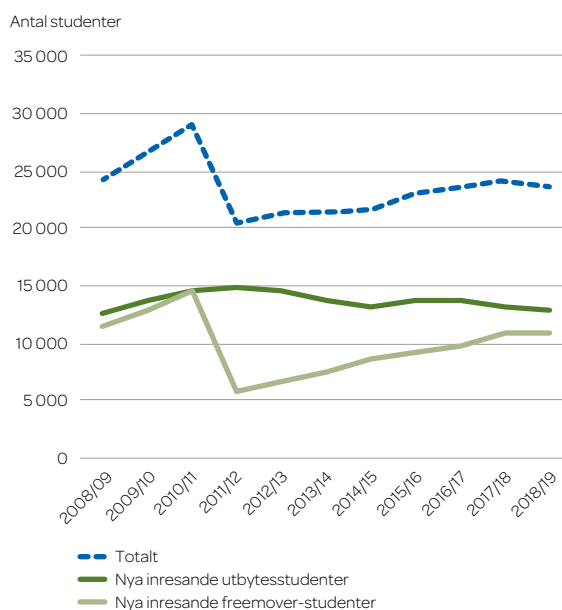
SAMMANFATTNING Det senaste läsåret minskade antalet nya inresande studenter. Minskningen utgjordes av utbytesstudenter, medan antalet freemover-studenter ökade. Även antalet nya freemover-studenter som betalar studieavgifter har ökat. Fortfarande kom flest nya inresande studenter från Tyskland, Frankrike och Kina.

Färre nya utbytesstudenter till Sverige

Lsåret 2018/19 uppgick antalet nya inresande studenter till 23 770, en minskning med 380 personer jämfört med föregående läsår (se figur 32). Könsfördelningen var densamma som läsåret innan, 53 procent var kvinnor och 47 procent män. De nya inresande studenterna utgjorde 27 procent av samtliga nybörjare i högskolan läsåret 2018/19.

Av de nya inresande studenterna var 12 770 utbytesstudenter (för definitioner av studentgrupperna se faktarutan *Inresande och utresande studenter – definitioner*). Kvinnorna var i majoritet med 57 procent, och 43 procent var män. Antalet nya utbytesstudenter minskade med 470 personer jämfört med föregående läsår, och det var tredje läsåret i rad som antalet minskade.

Figur 32. Antalet nya inresande studenter läsåren 2008/09–2018/19, totalt samt uppdelat på utbytesstudenter och freemover-studenter.

Resten av de nya inresande studenterna, 11 000, utgjordes av freemover-studenter. Bland dem var könsfördelningen närapå helt jämn: 49 procent var kvinnor och 51 procent var män. Nya inresande freemover-studenter har ökat för varje läsår sedan 2012/13 (se figur 32), och det senaste läsåret var ökningen 90 personer. Läsåret 2018/19 var det 4 700 nya freemover-studenter som betalade studieavgifter, vilket var en ökning med 530 personer sedan föregående läsår. Av dem var 40 procent kvinnor och 60 procent män, vilket var samma fördelning som föregående läsår.

Sedan läsåret 2008/09 har antalet nya inresande utbytesstudenter alltid varit större än antalet nya freemover-studenter, förutom läsåret 2010/11 då grupperna var ungefär lika stora (se figur 32). Läsåret därpå minskade antalet freemover-studenter kraftigt, men från och med läsåret 2012/13 har skillnaderna mellan de två grupperna minskat.

För uppgifter om vilka lärosäten de nya inresande studenterna studerade vid, se uka.se/arsrapport.

Flest nya inresande från Tyskland

Läsåret 2018/19 kom 10 850 nya inresande studenter från länder inom EU/EES och Schweiz, och 9 200 kom från länder utanför EU/EES och Schweiz. Från EU/EES och Schweiz

minskade antalet nya inresande med 600 jämfört med föregående läsår, medan antalet från länder utanför EU/EES och Schweiz ökade med 240. För vissa freemover-studenter saknas uppgift om land (se faktabeskrivningen *Landuppgifter saknas för vissa freemover-studenter* på uka.se/arsrapport). Antalet nya inresande freemover-studenter som saknade landuppgifter var 3 730 läsåret 2018/19, vilket är i nivå med läsåret innan.

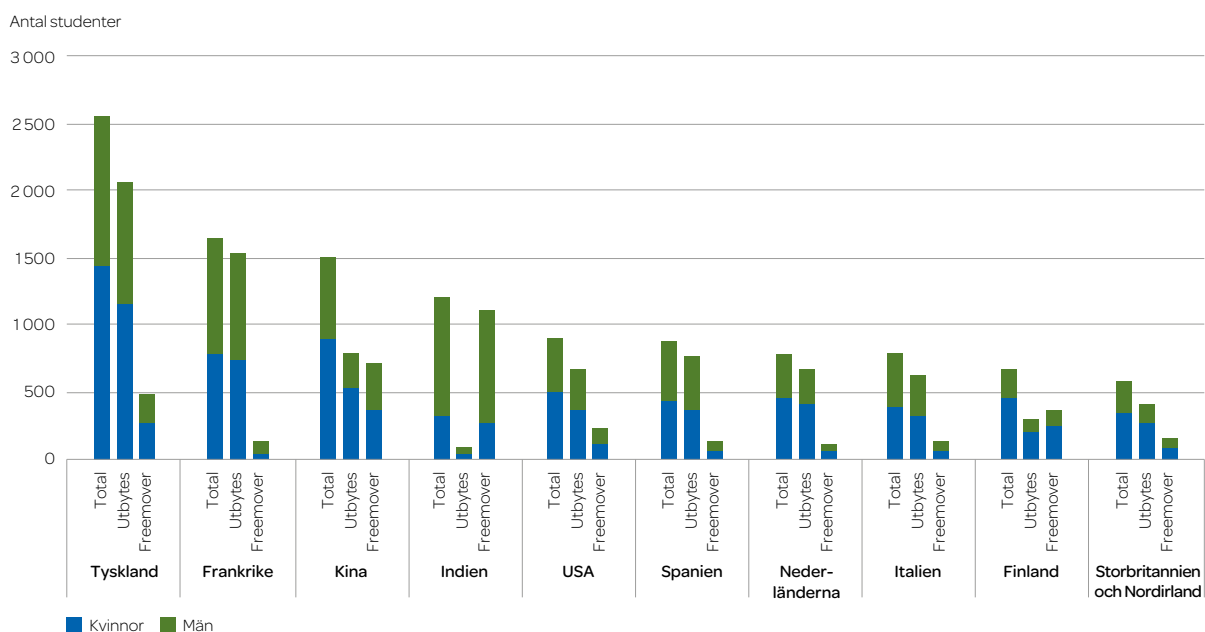
De länder som flest nya inresande kom ifrån läsåret 2018/19 var Tyskland, Frankrike och Kina (se figur 33). Dessa tre länder har haft flest nya inresande till Sverige flera läsår i rad. Antalet nya inresande från Kina har ökat varje läsår från 2013/14 till 2017/18, men läsåret 2018/19 minskade antalet något.

Det faktum att Storbritannien och Nordirland var på väg att lämna EU under det senaste läsåret verkar inte ha haft någon betydande påverkan på antalet nya inresande studenter från de berörda länderna. Läsåret 2018/19 var antalet nya inresande från Storbritannien och Nordirland 570, vilket var i nivå med föregående läsår.

Allt fler nya freemover-studenter på masterprogram

Medan utbytesstudenter i stort sett alltid läser fristående kurser under en relativt kort period, studerar de flesta freemover-studenter på

Figur 33. Antalet nya inresande studenter från de tio länder som flest nya inresande kom ifrån läsåret 2018/19, totalt och uppdelat på utbytes- och freemover-studenter samt kvinnor och män.

Tabell 11. Antalet nya inresande freemover-studenter läsåret 2018/19 fördelat på om studierna genomfördes på enskilda kurser eller program/typ av program, uppdelat på kvinnor och män, samt förändringen i antal jämfört med läsåret 2017/18.

	Läsåret 2018/19			Förändring jämfört med läsåret 2017/18		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	11 000	5 390	5 610	80	-40	120
Fristående kurser	2 270	1 290	980	20	-30	50
Examen	8 740	4 100	4 640	70	-20	90
Högskoleexamen	20	10	20	-10	0	0
Kandidatexamen	840	470	370	-80	-50	-30
Magisterexamen	1 300	680	630	-30	-10	-20
Masterexamen	5 960	2 620	3 340	230	70	160
Konstnärlig examen	180	130	50	-10	10	-20
Yrkesexamen	430	210	220	-40	-20	-10
Övriga program	30	10	20	-10	-10	0

program och är därför i Sverige en längre tid. Läsåret 2018/19 studerade 8 740 av de totalt 11 000 nya inresande freemover-studenterna på ett program. Sammanlagt 83 procent av dessa läste ett program på avancerad nivå, varav 68 procent på ett masterprogram och 15 procent på ett magisterprogram. Antalet nya freemover-studenter på masterprogram ökade med 230 personer jämfört med föregående läsår, medan antalet studenter på alla andra typer av program minskade (se tabell 11). Det var fler män, 56 procent, än kvinnor, 44 procent, bland freemover-studenterna på masterprogram.

För information om vilka studieinriktningar de nya inresande studenterna läste, se *Internationell studentmobilitet i högskolan 2018/19*, UF 20 SM 1903, UKÄ och SCB.

Fler nya inresande studenter höstterminen 2019

Den senaste tillgängliga statistiken över nya inresande studenter avser höstterminen 2019. Då var antalet nya inresande studenter 18 790, vilket var en ökning med 810 jämfört med höstterminen 2018 (se tabell 12). Antalet nya inresande utbytesstudenter var 8 390 och antalet nya freemover-studenter var 10 400, och båda grupperna ökade jämfört med höstterminen innan. Sett till geografiska områden ökade antalet nya inresande från EU/EES och Schweiz bara marginellt jämfört med höst-

terminen innan, medan de nya inresande som kom från länder utanför EU/EES och Schweiz stod för större delen av den totala ökningen. Även antalet nya betalande freemover-studenter ökade jämfört med höstterminen 2018, till totalt 4 720 studenter höstterminen 2019. En knapp tredjedel av de nya inresande freemover-studenterna saknade uppgift om land.

Tabell 12. Antalet nya inresande studenter fördelat på ursprungsområde och studentkategori höstterminen 2019, totalt och uppdelat på kvinnor och män, samt förändringen i antal jämfört med höstterminen 2018.

*För vissa freemover-studenter saknas uppgift om land.

Ursprungsområde	Studentkategori	Antal	Andel kvinnor/män (%)	Förändring i antal mellan ht-18 och ht-19
Samtliga	Freemover	10 400	50/50	620
	Utbyte	8 390	56/44	190
	Summa	18 790	53/47	810
EU/EES och Schweiz	Freemover	2 270	58/42	-60
	Utbyte	5 910	54/46	90
	Summa	8 180	55/45	30
Ej EU/EES och Schweiz (tredjelands-studenter)	Freemover	4 860	41/59	380
	varav betalande	4 270	40/60	680
	Utbyte	2 480	60/40	90
Summa	7 340	47/53	480	
Okänt land*	Freemover	3 280	57/43	310
	varav betalande	450	49/51	140

Totala antalet inresande studenter

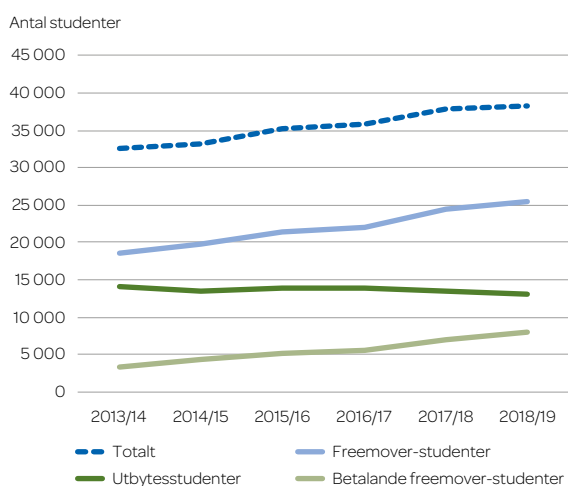
SAMMANFATTNING Det totala antalet inresande studenter i Sverige ökar. Allt fler av de inresande freemover-studenterna tog ut en examen i Sverige, och flest examinerade kom från Kina. En knapp femtedel av de betalande studenterna höstterminen 2019 finansierade sina studieavgifter med svenska stipendier.

Fortsatt ökat antal freemover-studenter

Läsåret 2018/19 uppgick antalet inresande studenter i Sverige till 38 330. Det var en ökning med 470 studenter jämfört med läsåret innan. Inresande studenter utgjorde därmed 9 procent av det totala antalet studenter. Könsfördelningen var densamma som föregående läsår, 53 procent kvinnor och 47 procent män. Antalet utbytesstudenter var 13 000 och antalet freemover-studenter var 25 370. Observera att en student kan vara både utbytes- och freemover-student under ett och samma läsår, och därför behöver det totala antalet studenter inte vara detsamma som summan av antalet utbytes- och freemover-studenter.

Det totala antalet freemover-studenter, såväl som antalet betalande freemover-studenter, har ökat successivt de senaste fem läsåren (se figur 34). Under samma period har det totala antalet utbytesstudenter minskat.

Figur 34. Antalet inresande studenter läsåren 2013/14–2018/19, totalt samt uppdelat på utbytesstudenter, freemover-studenter och betalande freemover-studenter.

Internationell jämförelse

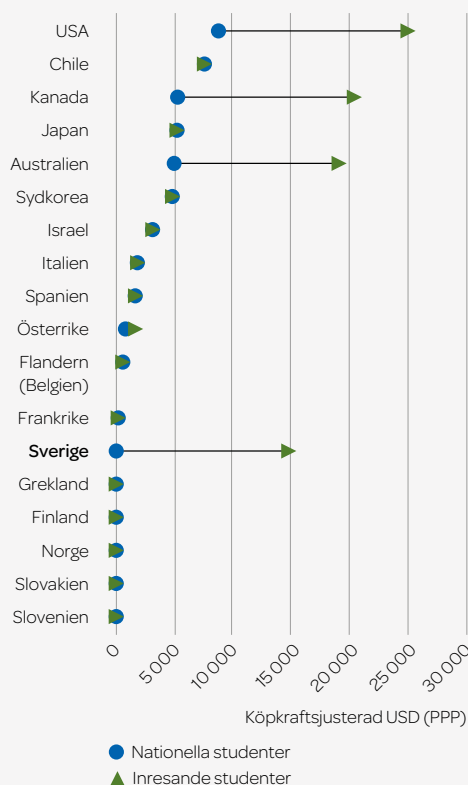
STUDIEAVGIFTER FÖR NATIONELLA OCH INRESANDE STUDENTER

Många OECD-länder tar ut studieavgifter både för nationella och inresande studenter. Av 18 länder tog 12 ut studieavgifter för båda dessa grupper (uppgifter från läsåret 2017/18) (se figur 35). Bland de länder utan studieavgifter för nationella studenter var det bara Sverige som samtidigt tog ut studieavgifter för inresande studenter. I Sverige fick inresande studenter från länder utanför EU/EES och Schweiz betala i genomsnitt 14 680 amerikanska dollar per år (köpkraftsjusterade). Det var en liten ökning jämfört med läsåret innan.

I de länder som tog ut studieavgifter för både nationella och inresande studenter var avgifterna ofta lika stora för båda grupperna, men det fanns vissa undantag. USA var det land som hade högst studieavgifter för både nationella och inresande studenter. Där fick de inresande studenterna i snitt betala 24 850 amerikanska dollar per år. Det var drygt 16 000 dollar mer per år än vad nationella studenter fick betala (se figur 35). Även i Kanada och Australien var studieavgifterna betydligt högre för inresande studenter än nationella studenter.

Figur 35. Genomsnittlig studieavgift för utbildning motsvarande kandidatnivå vid statliga lärosäten för nationella respektive inresande studenter läsåret 2017/18.

Källa: OECD.

Antalet betalande freemover-studenter fortsätter öka

Det totala antalet freemover-studenter som betalade studieavgifter läsåret 2018/19 var 8 050, en ökning med 1 020 studenter jämfört med föregående läsår.

Betalande studenter kan finansiera studieavgiften med stipendier, antingen från sina hemländer eller från Sverige (se faktarutan *Stipendier och studieavgifter* på uka.se/arsrapport). UKÄ får uppgifter om antalet betalande studenter med stipendier direkt från lärosätena och de senaste uppgifterna gäller höstterminen 2019. Då var det 1 560 studenter (19 procent) av de betalande som hade ett svenskt stipendium som helt eller delvist täckte studieavgiften. Av dessa hade 900 ett stipendium som täckte hela avgiften. Uppgift om antalet studenter som hade stipendier från sina hemländer saknas, eftersom de svenska lärosätena inte administrerar sådana stipendier.

För mer information om betalande studenter och stipendier per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

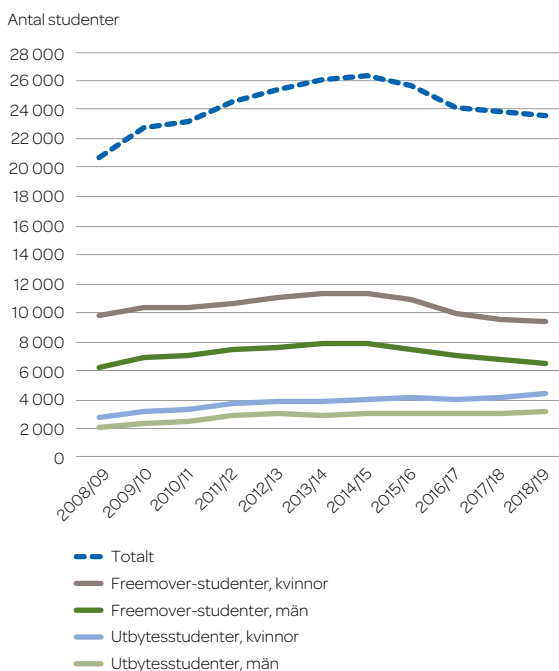
Fler freemover-studenter tog examen

Lsåret 2018/19 tog 6 820 inresande studenter examen i Sverige (81 procent på avancerad nivå), vilket var en ökning med 750 personer jämfört med läsåret innan. Könsfördelningen bland de examinerade var jämn. Av de examinerade var 6 590 freemover-studenter, vilket var en ökning med 800 personer jämfört med läsåret innan. Endast 220 utbytesstudenter tog examen, vilket var en minskning med 50 personer jämfört med föregående läsår.

Av samtliga inresande examinerade läsåret 2018/19 kom 2 410 från EU/EES och Schweiz och 2 770 från länder utanför EU/EES och Schweiz, varav 1 710 från Asien. För 1 640 examinerade freemover-studenter saknades uppgift om land. Bland enskilda länder var det flest examinerade från Kina, Indien, Tyskland och Finland.

Av de freemover-studenter som påbörjade ett masterprogram läsåret 2016/17 hade 55 procent av de betalande studenterna och 59 procent av de icke-betalande studenterna tagit ut en masterexamen till och med vårterminen 2019. Det fanns skillnader mellan könen i båda grupperna. Av kvinnorna som betalade studieavgifter hade

Figur 36. Antalet utresande studenter, totalt samt fördelat på studentkategori och kvinnor och män, läsåren 2008/09–2018/19.

60 procent tagit ut en examen, jämfört med 52 procent av de betalande männen. Bland de icke-betalande freemover-studenterna hade 61 procent av kvinnorna och 57 procent av männen tagit ut en examen.

För fler uppgifter om examinerade inresande studenter, se *Internationell studentmobilitet i högskolan 2018/19*, UF 20 SM 1903, UKÄ och SCB.

Utresande studenter

SAMMANFATTNING Antalet utresande studenter minskade läsåret 2018/19 jämfört med läsåret innan. De största mottagarländerna var USA och Storbritannien och Nordirland. Av antalet svenska studenter som tog examen under läsåret 2018/19 hade 15 procent studerat utomlands någon period under de senaste tolv terminerna. Det var en något högre andel än läsåret innan.

Färre ordnar utlandsstudier på egen hand

Lsåret 2018/19 var det totalt 23 580 studenter som studerade utomlands och av dessa var 15 930 freemover-studenter och 7 710 utbytesstudenter. Av de utresande studenterna var 59

Tabell 13. Antalet utresande studenter per geografiskt område läsåret 2018/19, de mottagarländer med fler än 400 studenter samt förändringar i antal jämfört med läsåret 2017/18.

Geografiskt område/land	Samtliga utlands-studerande 2018/19	Förändring från 2017/18 (antal)	varav utbytes-studerande 2018/19	Förändring från 2017/18 (antal)	varav freemover-studerande 2018/19	Förändring från 2017/18 (antal)
Samtliga områden	23 580	-190	7 710	300	15 930	-480
Norden utom Sverige	2 090	-200	300	-30	1 800	-160
Danmark	1 130	-80	100	10	1 030	-90
Norge	670	-110	100	-30	580	-80
EU28 utom Norden	11 640	200	3 260	200	8 400	10
Frankrike	760	40	490	20	260	20
Italien	540	50	330	60	210	0
Lettland	460	50	0	-10	460	50
Nederländerna	920	90	390	0	530	90
Polen	1 350	-50	30	0	1 320	-50
Spanien	860	90	410	40	450	50
Storbritannien och Nordirland	3 950	-140	600	0	3 360	-140
Tyskland	770	0	340	10	440	-10
Europa utom EU28 och Norden	620	70	230	30	390	50
Schweiz	450	50	190	10	260	50
Afrika	280	60	160	70	120	-10
Nordamerika	4 780	-260	1 300	10	3 490	-270
Kanada	640	10	440	0	200	20
USA	3 960	-270	700	0	3 270	-280
Sydamerika	280	-10	160	0	120	0
Asien	2 360	0	1 780	80	590	-80
Japan	400	0	280	40	130	-40
Kina	580	10	520	20	70	-10
Singapore	450	20	440	20	20	0
Oceanien	1 740	-50	580	-40	1 170	-20
Australien	1 620	-40	520	-40	1 100	-10

procent kvinnor och 41 procent män. Könsfördelningen var ungefär densamma för både utbytes- och freemover-studenter.

Antalet utresande studenter minskade med 190 studenter jämfört med läsåret innan. Det var dock skillnad mellan de två studentgrupperna. Antalet freemover-studenter minskade med 480, medan antalet utbytesstudenter ökade med 300. Antalet utresande freemover-studenter har successivt minskat sedan läsåret 2015/16, efter att dessförinnan ha ökat varje läsår sedan 2008/09. Antalet utresande utbytesstudenter har däremot ökat i stort sett varje läsår under den senaste tioårsperioden (se figur 36).

USA och Storbritannien och Nordirland största mottagarländerna

Antalet utresande studenter till länder i Europa ökade något 2018/19 jämfört med läsåret innan, och fortfarande studerade majoriteten av samtliga utresande i något europeiskt land. Däremot minskade det totala antalet utresande studenter till övriga Norden (se tabell 13). De vanligaste studieländerna inom Europa var Storbritannien och Nordirland, Polen, Danmark och Nederländerna. Utanför Europa var USA och Australien de två största, och USA var även det enskilt största mottagarlandet, tätt följt av Storbritannien och Nordirland.

Av de nämnda länderna var det enbart Nederländerna som tog emot fler studenter än läsåret innan, till de övriga minskade antalet.

För information om vilka studieinriktningar de utresande läste, se *Internationell studentmobilitet i högskolan 2018/19*, UF 20 SM 1903, UKÄ och SCB. Se även faktarutan *Vilka studenter väljer att studera utomlands?* på uka.se/arsrapport.

Fortfarande många som studerar till läkare utomlands

Liksom tidigare läsår var det många studenter som läsåret 2018/19 valde att läsa en hel utbildning utomlands. Exempelvis var det enligt CSN 2 390 personer som med studiemedel studerade till läkare utanför Sverige (samma läsår var det 9 550 läkarstudenter vid svenska lärosäten). Antalet som läste hela sin läkarutbildning utomlands har dock minskat de senaste sex läsåren, och jämfört med föregående läsår var minskningen 90 personer. De mest populära studieländerna var Polen, Lettland, Rumänien och Bulgarien.

Lsåret 2018/19 var det 320 studenter som studerade till tandläkare utanför Sverige. Det var en liten ökning, 20 personer, jämfört med läsåret innan. I Sverige var det 1 730 tandläkarstudenter läsåret 2018/19. Av de svenska studenter som studerade till tandläkare utomlands

läsåret 2018/19 studerade flest i Lettland, Spanien, Polen och Litauen.

Examinerade med utlandsstudier

EU:s ministerråd beslutade 2011 om ett mål att till 2020 ska 20 procent av alla som tar examen på eftergymnasial nivå inom EU-området ha studerat utomlands någon del av sin utbildning. I Sverige var det 58 710 personer som läsåret 2018/19 tog en examen på grundnivå och avancerad nivå (se tabell 14). Av dessa hade 15 procent, exklusive inresande studenter, studerat utomlands under någon av de senaste tolv terminerna. Andelen har legat kring 14–15 procent under flera läsår.

Det var stor skillnad på hur många som har studerat utomlands beroende på vilken examen som studenterna har tagit. Bland de examina där det läsåret 2018/19 var en hög andel examinerade med utlandsstudier fanns civilekonomexamen, 47 procent, juristexamen, 42 procent, samt masterexamen i samhällsvetenskap, juridik, handel och administration, 41 procent.

Några examina från stora utbildningsprogram där det var en låg andel examinerade läsåret 2018/19 med utlandsstudier var högskoleingenjörsexamen, sjuksköterskeexamen, grundlärarexamen, specialistsjuksköterskeexamen och förskollärarexamen.

Tabell 14. Andelen (procent) som studerat utomlands under studietiden på ett urval av program läsåret 2018/19, och motsvarande andel för de som examinerades läsåret 2017/18, totalt och uppdelat på kvinnor och män. Sorterat efter högst andel som studerat utomlands.

Examina	Antal examinerade 2018/19		Andel som studerat utomlands 2017/18 (%)		Andel som studerat utomlands 2018/19 (%)	
	Totalt	Andel kvinnor/män (%)	Totalt	Kvinnor/Män	Totalt	Kvinnor/Män
Totalt	58 710	65/35	14	13/17	15	13/17
Civilekonomexamen	720	60/40	45	46/43	47	47/47
Juristexamen	1370	62/38	37	38/36	42	44/38
Masterexamen, samhällsvetenskap, juridik, handel och administration	1780	57/43	42	40/44	41	40/43
Civilingenjörsexamina	4 310	35/65	34	43/30	34	41/30
Högskoleingenjörsexamina	2 150	27/73	8	13/6	8	15/6
Sjuksköterskeexamen	4 410	87/13	4	4/3	4	4/4
Grundlärarexamina	2 300	82/18	2	2/2	2	3/1
Specialistsjuksköterskeexamen	2 230	87/13	2	2/3	2	2/2
Förskollärarexamina	2 690	95/5	1	1/0	1	1/1

The background is composed of several overlapping geometric shapes. At the top left is a grey area with a repeating pattern of interlocking circles. To its right is a solid green area. Below these is a large light green area on the left and a dark brown area on the right. A white, irregularly shaped callout box is positioned at the bottom center, containing text.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

UTBILDNING PÅ FORSKARNIVÅ

År 2019 var antalet doktorandnybörjare 3 100, vilket var något färre än året innan. För första gången var det fler kvinnor än män bland doktorandnybörjarna.

Forskarutbildningen rekryterar i hög grad internationellt, och 2019 var andelen utländska doktorandnybörjare 40 procent.

Andelen i den svenska befolkningen som påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder fortsätter att minska.

Snedrekryteringen till forskarutbildningen har minskat utifrån både social och nationell bakgrund. För tredje året i rad minskade antalet som tar en doktors-examen, även om minskningen är måttlig.

Övergången till forskarutbildning

SAMMANFATTNING Av de som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå mellan läsåren 2010/11 och 2014/15 fortsatte 4 procent på en forskarutbildning fram till och med läsåret 2018/19. Men det var stora skillnader mellan olika examensinriktningar.

Störst övergång för examinerade inom naturvetenskap, matematik samt informations- och kommunikationsteknik

Av de examinerade från grundnivå och avancerad nivå mellan läsåren 2010/11 och 2014/15 var det 4 procent som påbörjade en forskarutbildning till och med läsåret 2018/19. Övergången var större bland männen, 6 procent, än bland kvinnorna, 3 procent.

Övergången till forskarutbildningen var störst bland examinerade med inriktning naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik, 12 procent (se tabell 15). Lägst var den bland examinerade inom pedagogik och lärarutbildning, 1 procent. De stora skillnaderna i övergången mellan olika examensinriktningar kan troligtvis förklaras av utbildningarnas karaktär. Några förbereder studenten för ett yrkesliv utanför högskolan, exempelvis inom inriktningarna pedagogik och lärarutbildning och hälso- och sjukvård samt social omsorg. Andra utbildningar har en tydligare koppling till en akademisk karriär.

Nyborjare på forskarnivå

SAMMANFATTNING Antalet doktorandnyborjare minskade något till 2019. Andelen utländska doktorandnyborjare var fortsatt hög, 40 procent. I de senare årskullarna ses en minskning i andelen svenskar som har påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder. För första gången var det fler kvinnor än män bland doktorandnyborjarna.

Fler kvinnor än män bland doktorandnyborjarna

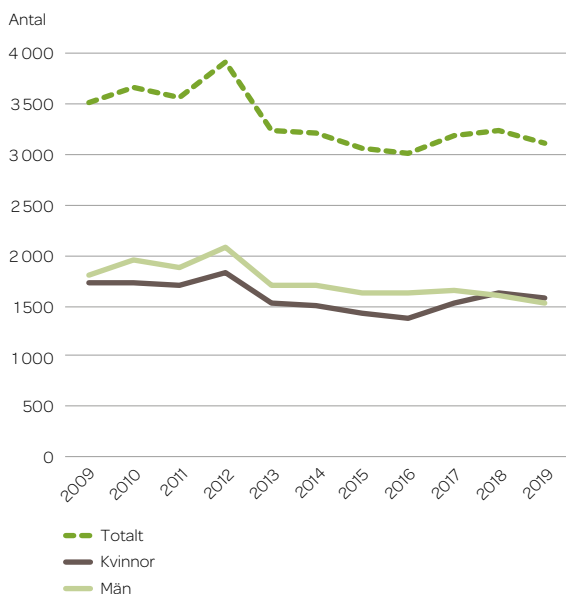
År 2019 var antalet nyborjare på forskarnivå (doktorandnyborjare) 3 100, vilket var 140 färre än 2018 (se figur 37). Det slutliga antalet blir dock troligen något större eftersom det finns en viss eftersläpning i rapporteringen. Som doktorandnyborjare räknas man det kalenderhalvår då man för första gången är registrerad med minst 1 procent aktivitet. I gruppen ingår även personer som är antagna till studier mot en licentiatexamen (bland annat lärare som går på forskarskolor för yrkesverksamma lärare). För information om forskarskolor för yrkesverksamma lärare, se faktarutan *Forscarskolor för yrkesverksamma lärare* på uka.se/arsrapport.

För första gången var det något fler kvinnor än män bland nyborjarna, eftersom 51 procent var kvinnor och 49 procent var män. Under den senaste tioårsperioden var antalet nyborjare flest 2012, med 3 900 stycken, men till 2013 minskade antalet kraftigt. Därefter har antalet legat mellan 3 000 och 3 200.

Tabell 15. Övergången (procent) till utbildning på forskarnivå till och med läsåret 2018/19, för examinerade på grundnivå och avancerade nivå, totalt och per examensinriktning. Totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Examensinriktning	Totalt (%)	Kvinnor (%)	Män (%)
Totalt	4	3	6
Humaniora och konst	5	4	6
Hälso- och sjukvård samt social omsorg	4	3	8
Lant- och skogsbruk samt djursjukvård	5	6	5
Naturvetenskap, matematik och informations- och kommunikationsteknik (IKT)	12	12	11
Pedagogik och lärarutbildning	1	1	3
Samhällsvetenskap, juridik, handel, administration	2	2	3
Teknik och tillverkning	6	6	6
Tjänster	2	1	2

Figur 37. Antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå 2009–2019, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Hög andel utländska doktorandnybörjare

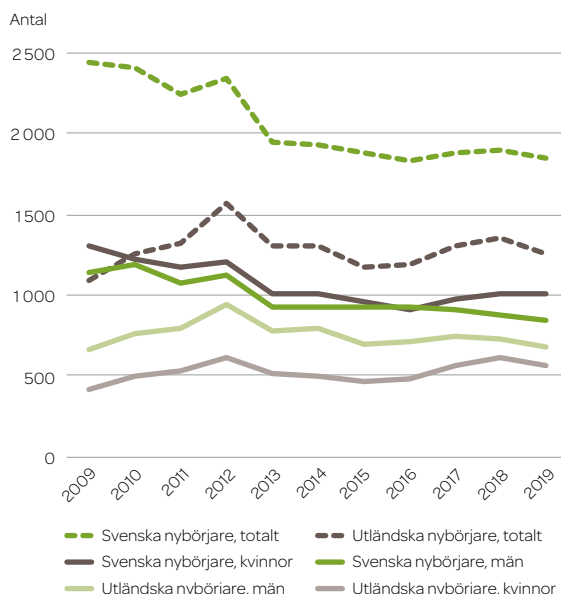
Bland doktorandnybörjarna 2019 var 1 250 utländska nybörjare (för en definition, se faktarutan *Utländska doktorander*), vilket motsvarar 40 procent. Det var 100 färre jämfört med 2018 (se figur 38). Även antalet svenska nybörjare minskade, från 1 890 till 1 850.

Bland de utländska doktorandnybörjarna var männen något fler än kvinnorna, 55 procent var män och 45 procent var kvinnor. Männen har varit i majoritet bland de utländska nybörjarna sedan uppgifterna började samlas in 1997. Bland de svenska nybörjarna har andelen kvinnor däremot varit högre än bland de utländska.

Mellan 2009 och 2012 skedde en relativt kraftig ökning av antalet utländska doktorandnybörjare, från 1 100 till 1 560, vilket innebar att andelen steg från 32 till 40 procent. Den har sedan dess legat runt 40 procent.

Mellan 2012 och 2013 minskade antalet doktorandnybörjare markant, både svenska och utländska. Minskningen av de utländska nybörjarna kan delvis förklaras av studieavgiftsreformen som ledde till färre inresande studenter på avancerad nivå. Det kan ha lett till färre utländska doktorandnybörjare eftersom inresande studenter på avancerad nivå är en rekryteringsgrupp till forskarutbildningen.

Figur 38. Antalet svenska och utländska nybörjare i utbildning på forskarnivå 2009–2019, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

En ytterligare förklaring till nedgången är att lärosätena fasade ut utbildningsbidragen till förmån för doktorandanställningar. Eftersom kostnaden för doktorandanställningar är högre än för utbildningsbidrag kan det ekonomiska utrymmet för att rekrytera doktorander ha minskat inom några ämnen.

Den övervägande delen av de utländska doktorandnybörjarna kommer från länder utanför EU/EES och Schweiz. Men från 2012 minskade antalet nybörjare från dessa länder, samtidigt som antalet från EU/EES och Schweiz var oförändrat. Det kan förklaras av studieavgiftsreformen som nyligen beskrevs.

För mer information om svenska och utländska doktorandnybörjare per lärosäte, se uka.se/arsrapport. För fler uppgifter om utbildning på forskarnivå, se *Doktorander och examina på forskarnivå 2019*, UF 21 SM 2001, UKÄ och SCB.

Flest doktorandnybörjare inom medicin och hälsovetenskap

Antalet doktorandnybörjare varierade betydligt mellan de olika forskningsämnesområdena. Flest nybörjare fanns det 2019 inom medicin och hälsovetenskap (se figur 39), liksom tidigare år. De utgjorde en tredjedel av samtliga nybörjare och var 1 020 stycken. Inom forskningsämnes-

UTLÄNDSKA DOKTORANDER

Utländska doktorander är personer som har kommit till Sverige för att genomgå en forskarutbildning. De kan urskiljas i statistiken eftersom de har beviljats uppehållstillstånd för studier och för att det beslutet fattades mindre än två år innan doktorandstudierna påbörjades. Alla utländska doktorander ansöker dock inte om uppehållstillstånd, och därför räknas även de personer som är utrikes födda och invandrade mindre än två år innan doktorandstudierna påbörjades.

Notera att utländska doktorander skiljer sig från doktorander med utländsk bakgrund. Utländsk bakgrund innebär att man antingen är född i Sverige av två utrikes födda föräldrar eller är född utomlands och invandrade före 18 års ålder.

områdena naturvetenskap och teknik fanns 750 respektive 680 nybörjare. Inom samhällsvetenskap samt humaniora och konst var antalet något lägre, 450 respektive 140. Lantbruksvetenskap hade lägst antal med 60 nybörjare.

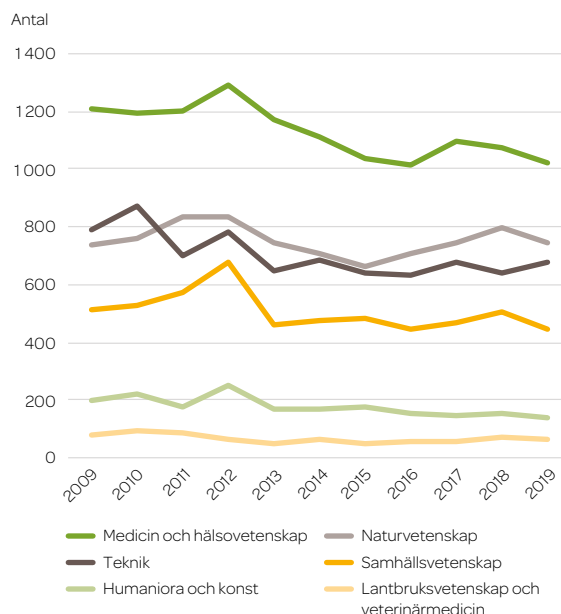
Jämfört med det föregående året ökade antalet nybörjare inom teknik samtidigt som det minskade inom de övriga forskningsämnesområdena.

År 2019 var det fler män än kvinnor inom teknik och naturvetenskap, men inom de övriga forskningsämnesområdena var det fler kvinnor än män bland nybörjarna. Jämfört med 2009 har andelen kvinnor ökat inom alla forskningsämnesområdena förutom naturvetenskap.

Naturvetenskap och teknik vanligast bland utländska doktorandnybörjare

Utländska och svenska doktorandnybörjare studerar i viss mån inom olika forskningsämnes-

Figur 39. Antalet nybörjare i utbildning på forskarnivå per forskningsämnesområde 2009–2019.

områden. Bland de svenska var det 2019 i särklass vanligast att påbörja en forskarutbildning inom medicin och hälsovetenskap, och andelen var drygt 40 procent (se tabell 16). Vanligast bland utländska nybörjare var att börja studera inom forskningsämnesområdena naturvetenskap och teknik, med 35 procent respektive 30 procent.

Både bland utländska och svenska nybörjare dominerade männen inom forskningsämnesområdena naturvetenskap och teknik. Däremot var det fler kvinnor än män bland de svenska nybörjarna inom de övriga forskningsämnesområdena. Bland de utländska nybörjarna var det fler kvinnor än män inom samhällsvetenskap och inom medicin och hälsovetenskap.

Tabell 16. Antalet utländska och svenska nybörjare i utbildning på forskarnivå 2019, totalt och per forskningsämnesområden, samt könsfördelning (procent).

	Antal svenska nybörjare	Könsfördelning (%)		Antal utländska nybörjare	Könsfördelning (%)	
		Kvinnor	Män		Kvinnor	Män
Totalt	1850	55	45	1250	46	54
Medicin och hälsovetenskap	800	64	36	230	55	45
Naturvetenskap	310	34	66	440	41	59
Teknik	310	41	59	370	40	60
Samhällsvetenskap	310	62	38	140	57	43
Humaniora och konst	100	53	47	40	49	51
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	40	83	17	30	46	54

HÖGRE ANDEL MÄN BLAND DOKTORANDNYBÖRJARNA I MÅNGA OECD-LÄNDER

Det generella mönstret i OECD-länderna är att fler män än kvinnor börjar en forskarutbildning. Andelen män bland doktorandnybörjarna var 2017 i genomsnitt 52 procent och andelen kvinnor 48 procent (se tabell 17). Andelen män var högre i två tredjedelar av de OECD-länder som det fanns uppgifter om. Även i Sverige var andelen män högre: 52 procent män och 48 procent kvinnor det året. I våra nordiska grannländer såg det lite annorlunda ut. I Danmark var andelen kvinnor och män lika stora medan i Norge, Finland och Island var andelen kvinnor högre.

Medelåldern bland doktorandnybörjarna i OECD-länderna var i genomsnitt 31 år, vilket var på samma nivå som i Sverige. Generellt har de nordiska länderna en högre medelålder än många av de övriga europeiska länderna. I Norden varierade medelåldern mellan 29,4 år i Danmark

till 35,2 år i Island. Lägst medelålder bland alla OECD-länder hade Japan med 25,8 år, medan Portugal hade högst medelålder med 35,3 år.

Andelen internationella doktorandnybörjare varierade stort mellan länderna, från 0 procent i Grekland till 86 procent i Luxemburg. Genomsnittet för OECD-länderna var 28 procent. I Sverige var andelen 40 procent, vilket var högst av de nordiska länderna men lägre än i exempelvis Nederländerna och Storbritannien. Tyskland hade en relativt låg andel internationella doktorandnybörjare jämfört med andra europeiska länder, 15 procent. Notera att detta bara inkluderar nybörjare som kommer till ett annat land för att läsa en hel utbildning (som vi här benämner utländska doktorander) och inte de som kommer för att läsa enskilda kurser.

Tabell 17. Könsfördelning (procent), ålder och andelen internationella doktorandnybörjare (procent) för ett antal utvalda länder och OECD-genomsnittet år 2017. Källa: OECD.

	Könsfördelning (%)		Medelålder			Andel internationella nybörjare (%)		
	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
OECD-genomsnitt*	48	52	31,0	31,0	31,0	28	**	**
Sverige	48	52	30,8	31,8	29,8	40	36	44
Danmark	50	50	29,4	30,2	28,7	39	35	42
Finland	54	46	32,6	33,3	31,9	29	22	38
Norge	51	49	32,8	34,1	31,5	27	23	32
Tyskland	46	54	29,1	29,2	29,0	15	16	14
Island	60	40	35,2	35,8	34,2	38	32	46
Storbritannien	48	52	29,3	29,4	29,1	43	41	44
Nederländerna	49	51	27,0	27,0	26,9	51	48	53

* Uppgifterna för genomsnittet inom OECD avser år 2016. ** Uppgiften finns inte fördelat per kvinnor och män.

Äldre doktorandnybörjare inom medicin och hälsovetenskap

Nybörjarnas ålder varierade mellan de olika forskningsämnesområdena 2019 (se figur 40). Inom samhällsvetenskap, humaniora och konst samt medicin och hälsovetenskap var majoriteten 30 år eller äldre. Däremot var de flesta nybörjare inom teknik, naturvetenskap och lantbruksvetenskap och veterinärmedicin yngre än 30 år.

Året innan var åldersfördelningen densamma. Figur 40 anger även antalet doktorandnybörjare inom de olika forskningsämnesområdena för att visa hur antalet varierar mellan områdena. Fler kvinnor än män började en forskarutbildning inom naturvetenskap när de var yngre än 30 år. Inom de övriga forskningsämnes-

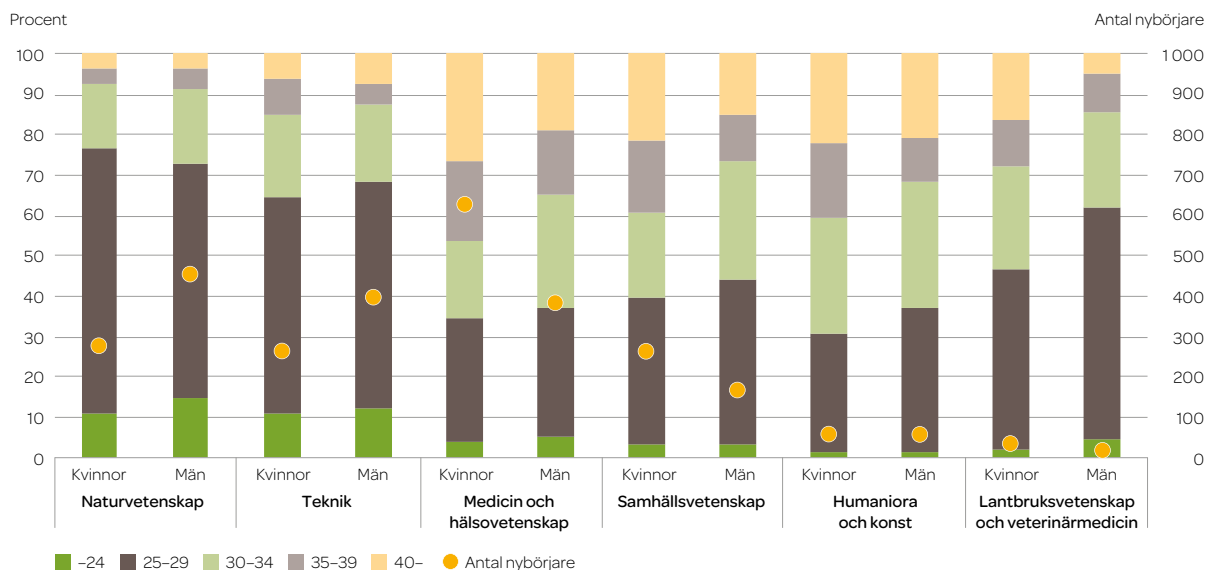
områdena var det vanligare att män var yngre än 30 år.

Fler än tidigare har doktorandanställning

År 2019 var det fler doktorandnybörjare än tidigare som hade en anställning: 74 procent hade en doktorandanställning och 2 procent hade en annan anställning inom högskolan (se tabell 18). Dessutom hade 17 procent av nybörjarna anställningar utanför högskolan, till exempel som läkare eller företagsdoktorander. Totalt 6 procent av nybörjarna hade stipendier.

År 2019 var det inga större skillnader mellan kvinnors och mäns försörjningsformer.

Figur 40. Åldersfördelningen bland doktorandnybörjarna 2019 per forskningsämnesområde, samt antalet nybörjare, uppdelat på kvinnor och män. I figuren redovisas åldersgrupperna på vänster axel och antalet nybörjare på höger axel.

För tio år sedan var det dock vanligare att män hade stipendier samtidigt som kvinnor i större utsträckning än män hade utbildningsbidrag.

Under den senaste tioårsperioden har doktorandnybörjarnas försörjning förbättrats. Andelen med doktorandanställning har ökat kraftigt, från 45 till 74 procent. Samtidigt har utbildningsbidrag helt upphört som försörjningsform bland nybörjarna, medan det i periodens början var 23 procent som försörjde sig så.

Andelen doktorandnybörjare med läkaranställning och företagsdoktorander ökade mellan 2009 och 2019, medan antalet

med stipendier, övrig försörjning eller annan anställning inom högskolan minskade.

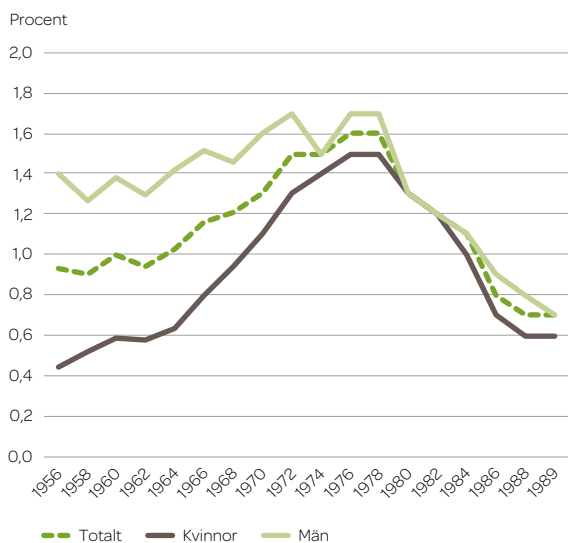
Andelen i befolkningen som påbörjar en forskarutbildning minskar

Bland dem som är födda 1956–1989 har andelen som påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder varierat (se figur 41). Av de som föddes 1956 var andelen 0,9 procent. Därefter ökade andelen successivt till 1,6 procent i årskullarna som föddes 1975–1978, och efter det minskade andelen gradvis. Bland

Tabell 18. Fördelningen (procent av helårspersoner) mellan olika försörjningsformer för doktorandnybörjarna 2009 och 2019, totalt och uppdelat på kvinnor och män. Antal doktorandnybörjare räknas om till helårspersoner utifrån aktivitetsgrad.

Försörjningsformer	2009			2019		
	Nybörjares försörjningsformer, andel av helårspersoner (%)			Nybörjares försörjningsformer, andel av helårspersoner (%)		
	Totalt	Kvinnor	Män	Totalt	Kvinnor	Män
Doktorandanställning	45	44	46	74	72	75
Annan anställning inom högskolan	5	6	4	2	2	2
Utbildningsbidrag	23	26	21	0	0	0
Stipendier	10	7	12	6	6	6
Företagsdoktorand	4	3	5	6	5	7
Läkaranställning	4	3	4	7	7	6
Annan anställning utanför högskolan	5	7	4	4	6	3
Övrig försörjning	4	5	4	1	1	1
Totalt	100	100	100	100	100	100

Figur 41. Andelen i befolkningen (procent) som påbörjade en forskarutbildning senast vid 30 års ålder för personer födda 1956–1989, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

personer födda 1989 hade endast 0,7 procent påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder. Det innebär att andelen nu i stort sett ligger på samma nivå som för 30 år sedan.

I årskullen födda 1956 var det betydligt fler män än kvinnor som påbörjade en forskarutbildning. Med tiden har skillnaden mellan könen utjämnats, och bland dem som är födda 1979–1982 var andelen lika. För dem som är födda 1983–1989 var andelen män åter högre.

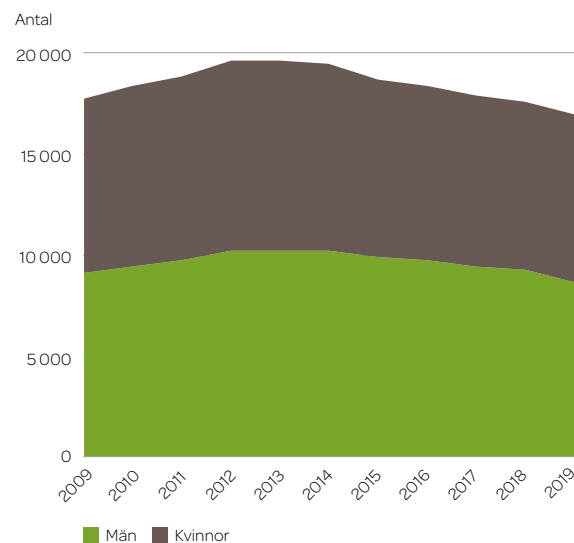
Doktorander

SAMMANFATTNING Doktoranderna var något färre hösten 2019 än året innan. Samtidigt har doktorandernas försörjning förbättrats eftersom fler har doktorandanställning. Det fanns flest doktorander, en tredjedel, inom medicin och hälsovetenskap. Majoriteten av doktoranderna studerade på heltid.

Något färre doktorander

Hösten 2019 fanns 17 000 doktorander, vilket var en minskning med 620 jämfört med hösten 2018 (se figur 42). Andelen kvinnor var 49 procent och andelen män 51 procent. Under den senaste tioårsperioden har könsfördelningen bland doktoranderna varit jämn. Antalet doktorander var som högst 2013, med 19 600 personer, vilket var det högsta antalet under den senaste tioårs-

Figur 42. Antalet doktorander hösten 2009–2019, totalt samt uppdelat på kvinnor och män.

perioden. För mer information om doktorander per lärosäte, se uka.se/arsrapport.

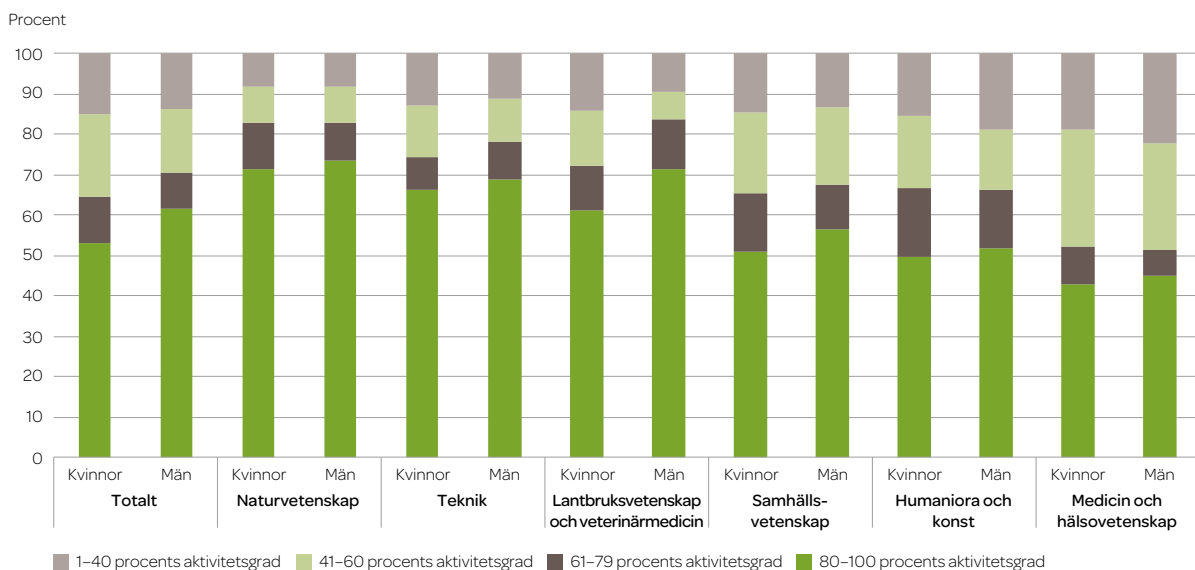
Hösten 2019 utgjorde de utländska doktoranderna 36 procent av totala antalet doktorander, vilket är samma andel som det föregående året.

Liksom bland doktorandnybörjarna fanns flest doktorander, en tredjedel, inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap hösten 2019. Därefter följde naturvetenskap och teknik med 22 procent respektive 20 procent. Inom området samhällsvetenskap uppgick andelen till 16 procent, och inom humaniora och konst var den 6 procent. Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin var minst med 2 procent av doktoranderna.

Majoriteten studerar på heltid

Hösten 2019 ägnade sig 58 procent av doktoranderna åt forskarutbildning på heltid (se figur 43). Det var en svag ökning med 1 procentenhet jämfört med hösten 2018. Med heltid avses att doktoranden har en aktivitetsgrad mellan 80 procent och 100 procent under ett helt kalenderhalvår. Hösten 2019 studerade 61 procent av männen på heltid och bland kvinnorna var andelen 53 procent. Totalt 15 procent av doktoranderna ägnade mindre än 40 procent av sin tid åt forskarutbildningen. Den höga andelen kan bero på att doktorander börjar sin forskarutbildning en bit in på terminen eller har åter-

Figur 43. Fördelningen (procent) mellan olika aktivitetsgrader för doktorander hösten 2019, per forskningsämnesområde, uppdelat på kvinnor och män.

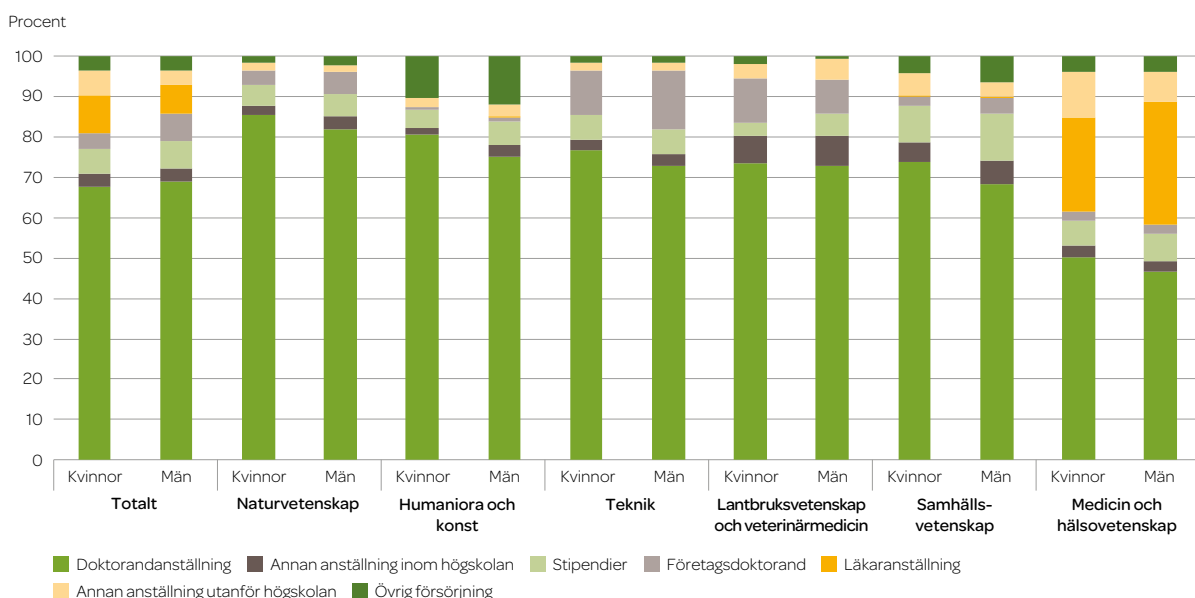
DOKTORANDERS AKTIVITET

En aktivitet på 100 procent motsvarar en arbetsinsats av 40 timmar på forskarutbildningen per vecka. Doktorander räknas som aktiva när aktiviteten är minst 1 procent under minst ett kalenderhalvår. Som inaktiva räknas doktorander som gjorde ett tillfälligt uppehåll under hela det aktuella kalenderhalvåret, exempelvis för att vara föräldraledig eller för att arbeta med något annat. I detta kapitel ingår endast uppgifter om aktiva doktorander.

kommit efter ett uppehåll. En annan förklaring är att en del doktorander studerar på deltid på forskarutbildningen vid sidan av ett annat arbete, till exempel kan doktorander inom medicin och hälsovetenskap arbeta som läkare.

Heltidsstudier var vanligare inom forskningsämnesområdena teknik, naturvetenskap och lantbruksvetenskap och veterinärmedicin än inom övriga forskningsämnesområden. Doktoranderna inom medicin och hälsovetenskap studerade i mindre utsträckning på heltid.

Figur 44. Fördelningen (procent av helårspersoner) mellan olika försörjningsformer för doktorander, hösten 2019, totalt och per forskningsämnesområde, uppdelat på kvinnor och män.

Männen inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin samt samhällsvetenskap studerade oftare på heltid än kvinnorna. Inom de övriga forskningsämnesområdena var det ingen större skillnad i aktivitetsgrad mellan kvinnor och män.

Doktorandanställning vanligast

Hösten 2019 hade 68 procent av doktoranderna en doktorandanställning, vilket gör det till den vanligaste försörjningsformen. Därutöver hade 3 procent en annan anställning inom högskolan, 7 procent hade stipendier och 5 procent hade övrig försörjning. Inga doktorander hade utbildningsbidrag.

Totalt 18 procent av doktoranderna hade en anställning utanför högskolan inom vilken de bedrev forskarutbildning som läkare, företagsdoktorand eller annan anställning. Jämfört med hösten 2018 hade doktorandernas försörjning inte förändrats nämnvärt.

Doktorandanställning var den vanligaste försörjningen inom alla forskningsämnesområden hösten 2019, men andelen varierade (se figur 44). Det var vanligast med doktorandanställning inom naturvetenskap och humaniora och konst, med 83 procent respektive 78 procent. Inom medicin och hälsovetenskap hade 49 procent en doktorandanställning och 26 procent hade en anställning som läkare.

Det var vanligare att kvinnor än män hade en doktorandanställning, förutom inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin.

Examina på forskarnivå

SAMMANFATTNING Antalet doktorsexamina minskade för tredje året i rad, även om minskningen var måttlig. Även antalet licentiatexamina minskade något i jämförelse med det föregående läsåret. Könsfördelningen var jämn bland de examinerade för båda examenstyperna.

Minskat antal examina

Under 2019 tog 3 230 personer en examen på forskarnivå, varav 2 750 doktorsexamina och 480 licentiatexamina. I jämförelse med 2018 var det en liten nedgång: 40 färre doktorsexamina och 20 färre licentiatexamina (se figur 45). Det innebär att antalet examinerade minskade för tredje året i rad.

Det var nästan lika många kvinnor som män som tog en doktorsexamen 2019. Könsfördelningen har varit jämn under den senaste tioårsperioden, på så sätt att andelen män respektive kvinnor har varit inom spannet 40–60 procent. Även bland dem som tog licentiatexamen 2019 var könsfördelningen jämn; 40 procent kvinnor och 60 procent män. Ändå togs hälften av alla licentiatexamina inom teknik, där männen var i majoritet.

Sedan konstnärlig examen på forskarnivå infördes 2010 har totalt 49 konstnärliga doktorssexamina och 15 konstnärliga licentiatexamina utfärdats. Eftersom de är så pass få särredovisar vi inte dem i detta avsnitt. För information, se fakturen *Examenstillstånd* på uka.se/arsrapport.

Figur 45. Antalet doktorsexamina och licentiatexamina, uppdelat på kvinnor och män 2009–2019

Tabell 19. Antalet doktorsexamina och licentiatexamina 2019 per forskningsämnesområde och könsfördelning (procent).

	Doktors- examina	Könsfördelning (%)		Licentiat- examina	Könsfördelning (%)	
		Kvinnor	Män		Kvinnor	Män
Totalt	2 750	48	52	480	40	60
Naturvetenskap	610	35	65	150	30	70
Teknik	570	33	67	250	37	63
Medicin och hälsovetenskap	990	59	41	30	74	26
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	50	70	30	*	*	*
Samhällsvetenskap	390	56	44	40	72	28
Humaniora och konst	130	52	48	10	60	40

* Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin har för få licentiatexamina för att särredovisas.

Medicin och hälsovetenskap var det ämnesområde där flest doktorsexamina avlades 2019: 990 stycken – mer än en tredjedel av alla doktorsexamina (se tabell 19). Könsfördelningen var relativt jämn, 59 procent kvinnor och 41 procent män.

Även antalet avlagda licentiatexamina varierade mellan olika forskningsämnesområden (se tabell 19). Över hälften av alla licentiatexamina utfärdades inom teknik och nästan en tredjedel inom naturvetenskap. Inom övriga ämnesområden avläggs licentiatexamen endast i begränsad omfattning. I jämförelse med 2018 var antalet licentiatexamina oförändrat.

UNDERSÖKNING OM INTERNATIONELL MOBILITET PÅ FORSKARNIVÅ

Inom ramen för EU:s gemensamma strategi för tillväxt och sysselsättning, Europa 2020, finns målet att minst 20 procent av de examinerade inom det europeiska området för högre utbildning ska ha haft en studie- eller praktikperiod utomlands. Den ska vara i minst tre månader under någon del av den totala studietiden.

UKÄ har samlat in uppgifter från lärosätena om antal examinerade på forskarnivå 2018 som har genomfört en del av sin utbildning utomlands. Av de 2 780 som doktorsexaminerades 2018 hade 27 procent haft en utlandsvistelse, och 11 procent av de doktorsexaminerade hade varit utomlands i minst tre månader. Majoriteten av de som varit utomlands var doktorander inom naturvetenskap. Det var fler män än kvinnor som hade en utlandsvistelse under utbildningen.

För ytterligare information om internationell mobilitet på forskarnivå, se UKÄ:s statistikdatabas.

Genomströmning

SAMMANFATTNING Det tar längre tid för kvinnor än för män att avlägga en examen på forskarutbildningen. När det gått åtta år efter nybörjaråret har dock skillnaden mellan könen försvunnit. Studietiden var i genomsnitt tolv terminer från nybörjartermin till doktorsexamen.

Examensfrekvensen inom fem år oförändrad

Ett mått på genomströmning är examensfrekvensen som anger hur stor andel av nybörjarna på forskarnivå ett visst år som avlagt doktorsexamen efter ett visst antal år. En första uppföljning görs efter fem år, vilket kan anses som en skälig uppföljningstid. En doktorsexamen är tänkt att motsvara en effektiv studietid på fyra år, nominell studietid. Men det är vanligt att doktorander har en kombination av 80 procent forskarstudier och 20 procent institutionstjänstgöring, och då blir studietiden fem år.

Den senaste nybörjarkullen som kan följas upp inom fem år är den som påbörjade en utbildning på forskarnivå under 2014. Av dessa hade 46 procent avlagt en doktorsexamen till och med 2019, vilket var samma andel som för det föregående årets nybörjarkull. I ett längre perspektiv har emellertid examensfrekvensen ökat, och för nybörjarkullen 1990 låg den på 22 procent. En orsak till ökningen är 1998 års forskarutbildningsreform, som bland annat innehöll krav på säkrad finansiering under utbildningen i syfte att öka genomströmningen.

Kvinnor hade en lägre examensfrekvens inom fem år än män för alla nybörjarkullar. Av nybörjarkullen 2014 hade 43 procent av kvinnorna och 49 procent av männen avlagt en doktorsexamen inom fem år.

Examensfrekvensen ökar över tid. Av nybörjarna 2011 (den senaste nybörjarkullen som kan följas upp inom åtta år) var det 48 procent som hade avlagt doktorsexamen inom fem år, 64 procent inom sex år och 77 procent inom åtta år. De resterande 23 procenten hade inte tagit någon doktorsexamen vid utgången av 2019. I den gruppen var det i stället några som hade avlagt en licentiatexamen som högsta examina, totalt 4 procent av nybörjarna. Sammantaget var det 19 procent som inte hade avlagt någon examen alls efter åtta år.

Skillnaden mellan kvinnor och män minskar

Under de senaste åren har skillnaden i examensfrekvens mellan kvinnor och män minskat ju längre tid som gått efter nybörjaråret (se figur 46). Det tar alltså längre tid för kvinnor än för män att avlägga en examen. Av nybörjarkullen 2011 hade 43 procent av kvinnorna och 53 procent av männen avlagt en doktorsexamen inom fem år – en skillnad på 10 procentenheter. Skillnaden i andel som avlagt examen var fortfarande 7 procentenheter efter sex år, men efter åtta år var skillnaden nästan uttraderad.

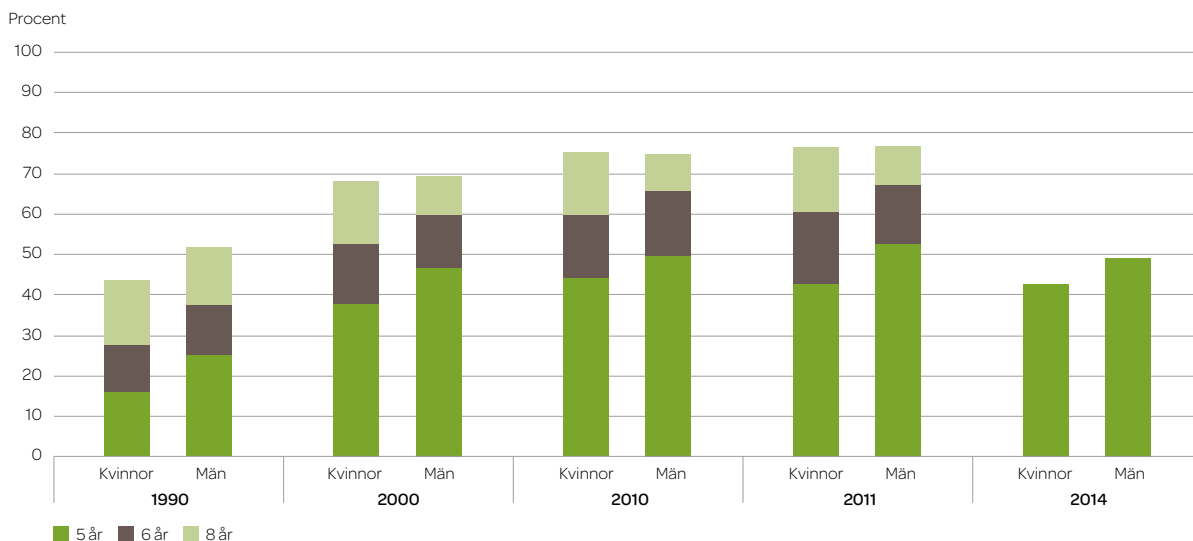
Examensfrekvensen varierade för doktorander inom olika forskningsämnesområden. Bland nybörjarkullen 2011 hade lantbruksvetenskap och veterinärmedicin den största andelen som avlagt doktorsexamen inom fem år: 60 procent. Lägst andel fanns inom humaniora och konst med 25 procent. Inom åtta år var det naturvetenskap som låg i topp med 83 procent, medan humaniora och konst fortfarande var lägst med 63 procent.

Även sett till könen varierade examensfrekvensen en del mellan forskningsämnesområdena. Störst skillnad inom åtta år var det inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin – där hade 71 procent av kvinnorna och 91 procent av männen avlagt examen inom åtta år. Inom det största forskningsämnesområdet, medicin och hälsovetenskap, hade kvinnorna en högre examensfrekvens än män, en skillnad på 7 procentenheter. Jämnast mellan könen var det inom samhällsvetenskap och humaniora och konst, där det skiljde 1 procentenhet.

En doktorsexamen tar i snitt tolv terminer

Ett annat mått på genomströmning är hur lång tid det tar för en doktorand att avlägga en examen. I snitt tog det 12 terminer att ta en doktorsexamen, mätt i bruttostudietid, för dem som tog en doktorsexamen 2019. Bruttostudietiden anger den totala tiden i utbildning, utan att ta hänsyn

Figur 46. Examensfrekvensen (procent) bland kvinnor och män som avlagt en doktorsexamen fem, sex och åtta år efter sitt nybörjarår (1990–2014).

till eventuell föräldraledighet, tjänsteledighet eller annat. Mäts studietiden i stället i nettostudietid tog det 8,4 terminer. Då räknas bara den tid som doktoranderna aktivt ägnar åt utbildning på forskarnivå (se figur 47).

Doktorander som tog en licentiatexamen 2019 hade en nettostudietid på 5,6 terminer och en bruttostudietid på 8 terminer.

Detta innebär att de som avlägger en doktorsexamen blir klara med sin utbildning inom (lite drygt) den tid som utbildningen ska ta: 8 terminer. Däremot har de som avlägger en licentiatexamen en något längre studietid än de 4 terminer som stipuleras i högskoleförordningen.

Nettostudietiden var ungefär densamma för män och kvinnor bland studenterna som tog en doktorsexamen eller en licentiatexamen 2019. Bruttostudietiden var däremot en termin längre för kvinnor än män för doktorsexamen men densamma för licentiatexamen.

Det fanns variationer i både nettostudietid och bruttostudietid mellan olika ämnesområden. Under 2019 hade doktoranderna inom medicin och hälsovetenskap den kortaste nettostudietiden: 8 terminer. Längst tid hade doktoranderna inom samhällsvetenskap och humaniora och konst: 8,8 terminer. Överlag är det få skillnader i nettostudietid mellan kvinnor och män inom de olika ämnesområdena.

Längst bruttostudietid var det inom humaniora och konst samt samhällsvetenskap med 13 terminer. Kortast bruttostudietid, 11 terminer, var det inom naturvetenskap, teknik och lantbruksvetenskap och veterinärmedicin. Till skillnad mot nettostudietiden fanns det tydliga skillnader i bruttostudietid mellan kvinnor och män inom ämnesområdena.

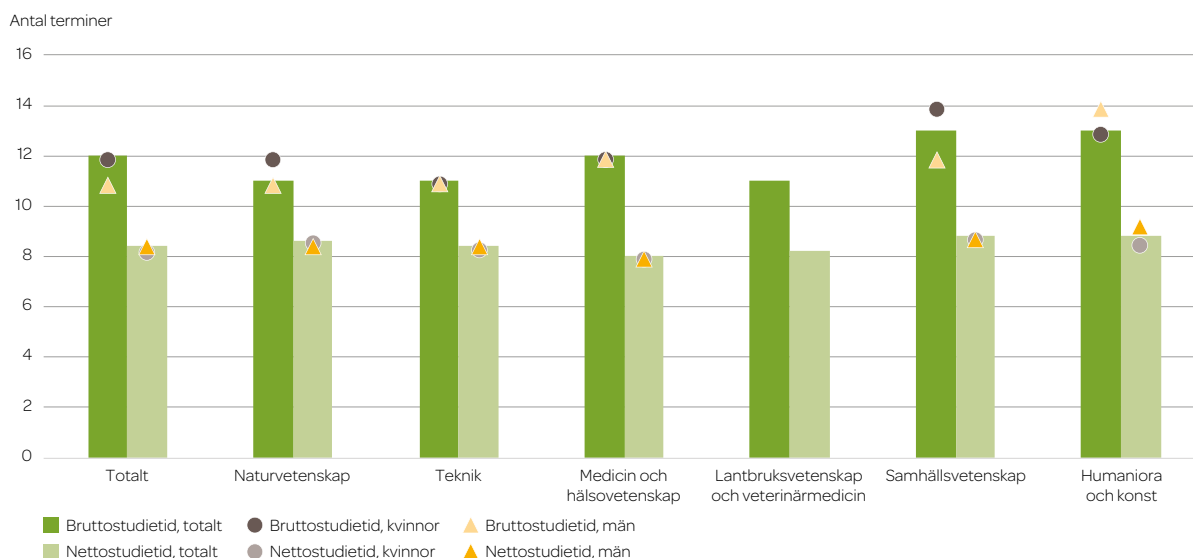
Breddad rekrytering

SAMMANFATTNING Snedrekryteringen till forskarutbildningen har minskat utifrån både social och nationell bakgrund. Den tidigare snedrekryteringen utifrån nationell bakgrund har därmed i det närmaste försvunnit: Andelen av en födelsekull som påbörjar en forskarutbildning är numera nästan densamma oavsett om personerna har svensk eller utländsk bakgrund.

Den sociala snedrekryteringen minskar men mönstret kvarstår

Den sociala bakgrunden (här mätt som den högsta utbildningsnivån hos de båda föräldrarna) påverkar om en person börjar en forskarutbildning eller inte. Ju högre utbildning föräldrarna har, desto mer sannolikt är det att man påbörjar en forskarutbildning. Mönstret

Figur 47. Det genomsnittliga antalet terminer (medianvärdet) det tog för doktorander att avlägga en doktorsexamen (brutto- och nettostudietid) 2019, totalt och per forskningsämnesområde, uppdelat på kvinnor och män. För lantbruksvetenskap och veterinärmedicin görs ingen uppdelning på kvinnor och män eftersom antalet är för litet.

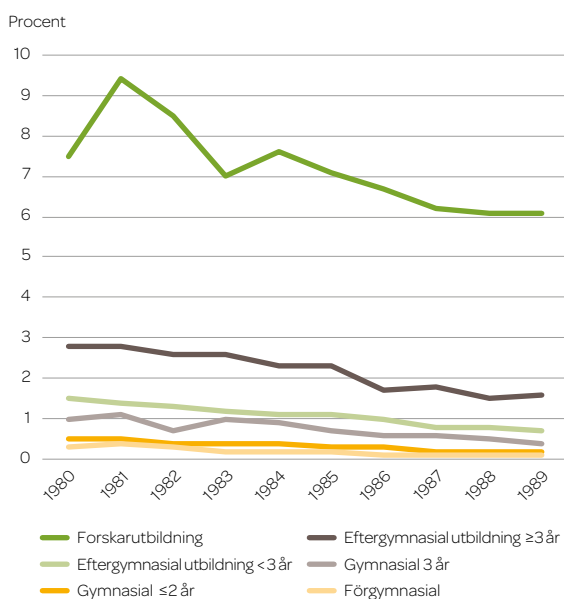

går igen för samtliga individer födda 1980–1989, och stämmer in på både kvinnor och män. Allra störst sannolikhet att gå vidare till utbildning på forskarnivå har därmed gruppen vars föräldrar har den allra högsta utbildningen, det vill säga minst en förälder med en forskarutbildning. Av dem som föddes 1989 hade 6,1 procent påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder.

Även föräldrar som har en eftergymnasial utbildning om minst 3 år räknas som högutbildade, men bland deras barn var övergångsandelens mindre: 1,6 procent. Det är ändå en klart större andel än bland övriga grupper. Om föräldrarna har en förgymnasial utbildning (till exempel folkskola eller grundskola) var det endast 0,1 procent som hade påbörjat forskarstudier (se figur 48).

Den sociala snedrekryteringen har dock minskat något eftersom avståndet mellan de olika sociala grupperna var större bland dem som föddes i början än i slutet av 1980-talet. Övergången till forskarutbildningen har minskat i samtliga grupper, men mest i de grupper som inledningsvis gick vidare till forskarutbildningen i störst utsträckning. Denna utveckling gäller både totalt sett och vid en uppdelning efter kön.

Figur 48. Andelen (procent) av födda 1980–1989 som hade påbörjat en utbildning på forskarnivå i Sverige senast vid 30 års ålder, uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå.

Överrepresentation av doktorandnybörjare med högutbildade föräldrar

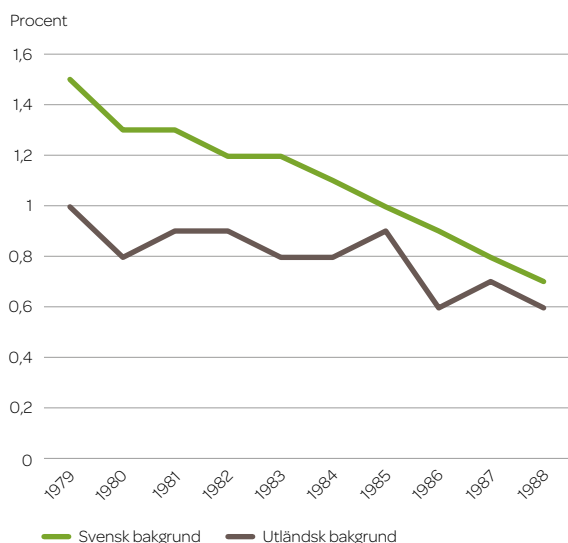
Den sociala snedrekryteringen är en av de faktorer som påverkar den sociala sammansättningen i lärosätenas forskarutbildning. En annan påverkansfaktor är den sociala sammansättningen i befolkningen, varifrån doktoranderna rekryteras. Som ett resultat av i huvudsak dessa två faktorer hade 56 procent av doktorandnybörjarna högutbildade föräldrar (eftergymnasial utbildning om minst 3 år eller forskarutbildning) läsåret 2018/19. Beräkningen baserar sig på 1 630 doktorandnybörjare; utländska doktorander och svenska doktorander utan uppgift om föräldrarnas utbildning har exkluderats. Gruppen med lågutbildade föräldrar (förgymnasial utbildning eller gymnasial utbildning högst 2 år) var liten, endast 15 procent hade sådan bakgrund medan 29 procent hade föräldrar med medelhög utbildning (gymnasial utbildning 3 år eller eftergymnasial utbildning kortare än 3 år). Detta mönster på totalnivå stämmer in på både kvinnor och män samt olika ämnesområden, även om det finns vissa variationer.

Hade det inte funnits någon social snedrekrytering skulle den sociala sammansättningen bland nybörjarna i forskarutbildningen vara mer lik den i befolkningen. I befolkningen i åldersgruppen 25–29 år (den vanligaste ålderskategorin för doktorandnybörjarna) var det till exempel 24 procent som hade högutbildade föräldrar, jämfört med 56 procent av doktorandnybörjarna. Denna överrepresentation av doktorander med högutbildade föräldrar hänger dock endast till liten del samman med den sociala snedrekryteringen i *själva övergången* mellan den avancerade nivån och forskarnivån; i stället har den i stor utsträckning byggts upp i gymnasieskolan och tidigare utbildningsnivåer i högskolan. För mer information, se *Högskolenybörjare 2017/2018 och doktorandnybörjare 2016/17 efter föräldrarnas utbildningsnivå*, UF 20 SM 1802, UKÄ och SCB.

Marginell snedrekrytering utifrån nationell bakgrund

Bland dem som föddes 1988 (och som tillhörde den svenska befolkningen vid 18 års ålder) gör den nationella bakgrunden endast en marginell

Figur 49. Andelen (procent) av födda 1979–1988 som hade påbörjat en utbildning på forskarnivå i Sverige senast vid 30 års ålder, uppdelat efter nationell bakgrund (svensk eller utländsk). Endast personer som var folkbokförda i Sverige vid 18 års ålder ingår.

skillnad för om man påbörjar forskarstudier eller inte. Vid 30 års ålder hade 0,7 procent av dem med svensk bakgrund och 0,6 procent av dem med utländsk bakgrund börjat i forskarutbildningen (se figur 49). Med svensk bakgrund avses att man är född i Sverige med minst en förälder som också är född i Sverige. Hit räknas även de personer som är födda utomlands om båda föräldrarna är svenskfödda (till exempel diplomatbarn). Gruppen med utländsk bakgrund utgörs av personer som är

- födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar
- utrikes födda och som invandrade senast vid 18 års ålder.

Både de med svensk och med utländsk bakgrund tillhör den svenska befolkningen, och de utländska doktoranderna ingår således inte.

Bland dem som föddes 1979 och några år in på 1980-talet var skillnaderna mellan svensk respektive utländsk bakgrund större, vilket innebär att snedrekryteringen till forskarutbildningen utifrån nationell bakgrund har minskat. Skillnaden mellan de båda grupperna var 0,5 procentenheter i årskullen 1979 och 0,1

procentenheter i årskullen 1988. Övergångsandelarna till forskarnivån har sjunkit i båda grupperna, men allra mest i gruppen med svensk bakgrund. Även uppdelat på kvinnor och män har det skett en utjämning över tid mellan dem med svensk och utländsk bakgrund.

Doktorandernas nationella sammansättning representerar befolkningen

Läsåret 2018/19 började 1 960 nybörjare en forskarutbildning i Sverige (under 65 år och exklusive utländska doktorander). Av dessa hade 73 procent svensk bakgrund. Följaktligen hade totalt 27 procent utländsk bakgrund, fördelat på detta sätt: 5 procent var födda i Sverige med två utrikes födda föräldrar, 2 procent hade invandrat senast vid 6 års ålder, och 20 procent hade invandrat någon gång i åldern 7–64 år. Även vid en uppdelning på kvinnor och män ser fördelningen mellan de olika grupperna ut på detta sätt. Uppdelat per ämnesområde fanns det dock vissa variationer: Precis som förra läsåret var andelen doktorandnybörjare med utländsk bakgrund störst inom medicin och hälsovetenskap (32 procent) medan andelen var minst inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin (10 procent).

Denna sammansättning av doktorandnybörjarna utifrån deras nationella bakgrund hänger till stor del ihop med fördelningen i den svenska befolkningen. I befolkningen i åldrarna 25–29 år (den vanligaste ålderskategorin för doktorandnybörjarna) hade 73 procent svensk bakgrund och 27 procent utländsk, det vill säga samma fördelning som för doktorandnybörjarna. Det finns alltså inga indikationer på någon uttalad snedrekrytering till forskarutbildningen utifrån nationell bakgrund, vilket också stämmer med den tidigare analysen av snedrekrytering utifrån svensk eller utländsk bakgrund (se avsnittet *Marginell snedrekrytering utifrån nationell bakgrund*). För ytterligare information om doktorandernas nationella bakgrund, se *Svensk och utländsk bakgrund för studenter och doktorander 2018/19*, UF 19 SM 2001, UKÄ och SCB.

TEMAPROJEKTET FOKUS FORSKARUTBILDNING

Forskarutbildningens dimensionering är en aktuell fråga. Sett till antalet nybörjare och doktorander har omfattningen inte ökat under de senaste 10 åren, trots att lärosätenas intäkter för forskning och utbildning på forskarnivå har ökat betydligt. Forskarutbildningen i Sverige rekryterar i hög grad internationellt samtidigt som andelen i den svenska befolkningen som påbörjar en forskarutbildning har minskat. UKÄ har därför valt att undersöka dessa frågor i temaprojektet Fokus forskarutbildning. Projektet pågår under 2019 och 2020.

I analyser studerar vi forskarutbildningen ur olika aspekter: studenternas intresse för forskarutbildningen i Sverige, lärosätenas dimensionering av forskarutbildningen och samhällets behov av forskarutbildade. Vi har publicerat ett antal rapporter och analyser inom dessa ämnen.

Hur värderas en forskarutbildning?

Forskarutbildning verkar endast undantagsvis löna sig ur ett individuellt inkomstperspektiv. UKÄ visar i studien *Hur värderas en forskarutbildning?* att forskarexaminerade som grupp visserligen hade relativt höga inkomster, men att det inte var några stora skillnader i löneinkomster för jämförbara personer med respektive utan forskarutbildning (men med examen från grundnivå eller avancerad nivå). Detta gäller i stor utsträckning oavsett examen samt vilken sektor eller vilket län personen arbetar inom.

UKÄ har genomfört undersökningen genom att matcha jämförbara individer med respektive utan examen på forskarnivå (det vill säga en licentiat- eller doktorsexamen) med varandra och studerat skillnaderna i löneinkomst och löneinkomstutveckling. De individer som har matchats är födda 1970–1985 och har svenska gymnasiebetyg.

Det finns dock vissa undantag från att det inte var några stora skillnader i löneinkomsterna. Resultatet tyder exempelvis på att det kan löna sig att disputerat inom medicin och hälsovetenskap. De som har en examen på forskarnivå inom medicin och hälsovetenskap hade enligt undersökningen omkring 10 procent högre lön jämfört med matchade individer utan examen på forskarnivå.

När man tittar på löneutveckling visar studien att de med examen på forskarnivå trots allt har en positiv löneutveckling i förhållande till jämförelsegruppen. Cirka 14 år efter examen hade gruppen som examinerades 2000 i genomsnitt något högre löner än jämförbara individer med en examen på grundnivå eller avancerad nivå.

Hur många utländska doktorander lämnar Sverige efter examen?

Totalt 7 080 utländska doktorander avlade doktorsexamen under åren 1998–2012. I analysen *Många utländska doktorander lämnar Sverige efter examen* visar UKÄ att 64 procent av männen och 58 av kvinnorna hade lämnat Sverige tre år efter examen. Efter åtta år har andelen ökat till 67 procent respektive 60 procent. Andelen som lämnar Sverige varierar mellan de olika forskningsämnesområdena. Teknik hade lägst andel med 57 procent. Högst andel som lämnat Sverige tre år efter examen var från forskningsämnesområdet lantbruksvetenskap och veterinärmedicin.

Är det lika många svenskar som påbörjar en forskarutbildning?

UKÄ har i analysen *Halverad andel som påbörjar en forskarutbildning* visat att andelen svenskar som börjar på en forskarutbildning har minskat. I analysen studerades andelen av årskullarna födda 1956–1987 som hade påbörjat en forskarutbildning senast vid 30 års ålder. Först ökade andelen och var som högst 1,6 procent bland årskullarna födda 1975–1978, men under de senaste tio åren har den halverats. I studien undersökte UKÄ om andelen kunde påverkas av att doktorander var äldre när de börjar eller av årskullarnas storlek. Men det kunde inte förklara minskningen. Det visade sig dock att de utländska nybörjarna har blivit fler samtidigt som antalet svenska nybörjare har minskat. Detta kommer UKÄ att studera mer längre fram.

För mer information, se *Fokus forskarutbildning* på uka.se.

The cover features a complex geometric design. The top-left corner is a purple triangle with a repeating pattern of interlocking circles. The bottom-right corner is a solid purple triangle. The remaining background is a light grey gradient. A white, irregularly shaped callout box is positioned at the bottom center, containing text.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

UTBILDNING OCH ARBETSMARKNAD

Andelen etablerade på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter examen ökar. Det gäller både kvinnor och män. Skillnaden i etableringsgrad mellan könen har minskat och till och med försvunnit över tid.

Personer som tagit en yrkesexamen har högre etableringsgrad än dem med en generell examen eller en konstnärlig examen.

Högre utbildning lönar sig för de flesta eftersom majoriteten av utbildningar har en positiv utbildningspremie. Det är ett flöde av personer med examen från högskolan till storstadslänen. Studenter som läser till sjuksköterskor och lärare väljer i hög grad att studera på hemorten och att bo kvar på hemorten efter examen. Den offentliga sektorns kompetensbehov är så stort att lärosätena inte på egen hand kan lösa detta genom att anta fler nybörjare.

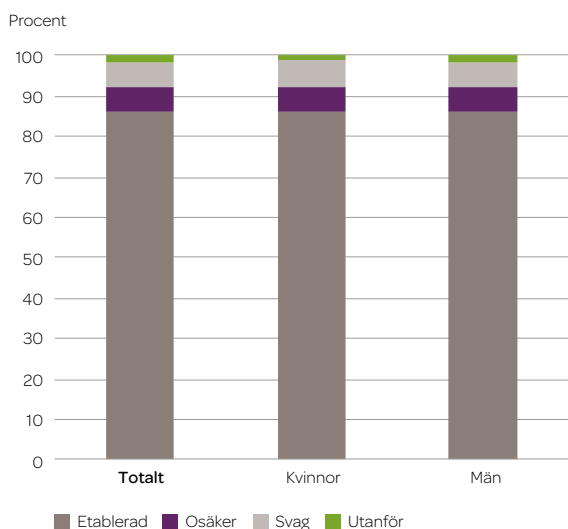
Etablering efter examen på grundnivå och avancerad nivå

SAMMANFATTNING. För de som tog en examen läsåret 2016/17 var etableringsgraden 1–1,5 år senare den högsta sedan uppgifterna om etablering på arbetsmarknaden började samlas in. Det var ingen skillnad i etableringsgrad mellan kvinnor och män. Personer med en yrkesexamen hade i genomsnitt högre etableringsgrad än dem med en generell eller konstnärlig examen.

Nära 90 procent av de examinerade var etablerade på arbetsmarknaden

I statistiken definieras etablerad som en person med en god ställning på arbetsmarknaden. En osäker ställning innebär en relativt låg arbetsinkomst eller arbetslöshet, medan en svag ställning betyder låg arbetsinkomst eller förekomst av heltidsarbetslöshet. Utanför arbetsmarknaden betyder avsaknad av arbetsinkomst. Av de som tog en examen på grundnivå eller avancerad nivå under 2016/17 var 86 procent etablerade på arbetsmarknaden efter 1–1,5 år, dvs. 2018 som är det senaste uppföljningsåret (se figur 50). Det var ingen skillnad mellan kvinnor och män. Etableringsgraden (dvs. andelen etablerade av de examinerade) ökade något jämfört med det föregående läsåret.

Figur 50. Arbetsmarknadsställning (procent) 1–1,5 år efter examen för personer som examinerades på grundnivå eller avancerad nivå läsåret 2016/17, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Av de examinerade hade 6 procent en osäker ställning på arbetsmarknaden och det var ingen skillnad mellan kvinnor och män. Det var också 6 procent som hade en svag ställning på arbetsmarknaden, och bland dem var det något fler kvinnor än män, 7 respektive 6 procent. Andelen av de examinerade som stod utanför arbetsmarknaden uppgick till 2 procent och bland dem var det något fler män än kvinnor, 2 respektive 1 procent.

Hur svårt det är att etablera sig på arbetsmarknaden kan uttryckas som andelen av de examinerade som har svag arbetsmarknadsställning och andelen som står utanför arbetsmarknaden. Om de här två grupperna slås samman hade 8 procent svårt att etablera sig på arbetsmarknaden 1–1,5 år efter examen. Det var endast små skillnader jämfört med läsåret före. För mer information om olika arbetsmarknadsställningar, se faktarutan *Vem räknas som etablerad?* på uka.se/arsrapport.

Etableringen ökar för både kvinnor och män

Etableringsgraden har förändrats över tid. Sedan uppgifterna började samlas in läsåret 1994/95 hade personer som tog en examen läsåret 2016/17 den högsta etableringsgraden 1–1,5 år efter examen, 86 procent. Lägst etablering, 67 procent, hade de som tog en examen läsåret 1994/95, dvs. det första läsåret som undersökts (se figur 51). Etableringsgraden för kvinnor och män har

Figur 51. Etableringsgraden (procent) 1–1,5 år efter examen på grundnivå eller avancerad nivå, totalt och för kvinnor och män som tog en examen läsåren 1994/95–2016/17.

Tabell 20. Etableringsgraden (procent) för yrkesexamina, generella examina och konstnärliga examina 1–1,5 år efter examen, läsåret 2015/16 och 2016/17, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Examenskategori	Etableringsgrad (%)					
	Totalt		Kvinnor		Män	
	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17
Yrkesexamina	91	91	90	90	92	93
Generella examina	79	79	79	79	78	80
Konstnärliga examina	43	43	41	42	47	45

varit lika sedan läsåret 2012/13. Innan dess hade kvinnor en lägre etableringsgrad än män.

Förändringar i konjunkturen, liksom besparingar eller utbyggnader av den offentliga sektorn, kan leda till att det är lättare eller svårare att etablera sig. Här spelar det förstås roll om det råder brist på arbetskraft med viss kompetens eller examen.

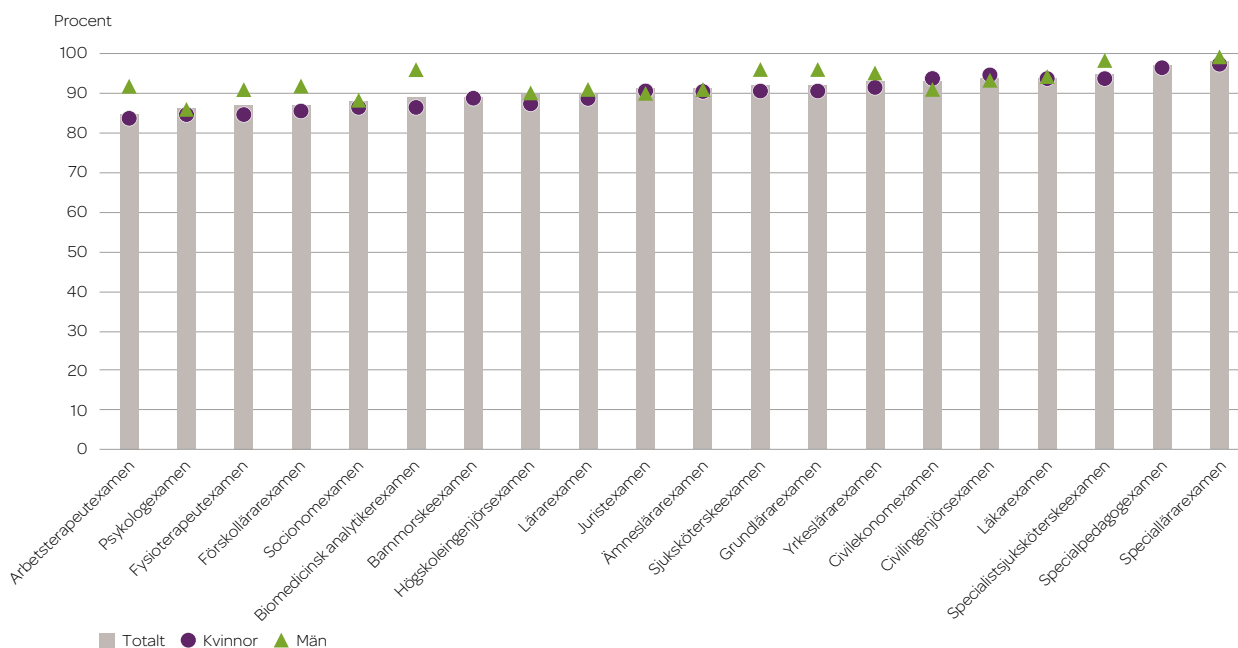
Högst etableringsgrad för personer med yrkesexamen

Personer som tog en yrkesexamen läsåret 2016/17 hade 91 procent etableringsgrad 1–1,5 år efter examen, jämfört med 79 procent bland personer som tog en generell examen. Betydligt lägre etableringsgrad hade personer med en konstnärlig examen, 43 procent (se tabell 20).

Figur 52 visar etableringsgraden för de tjugo yrkesexamenprogram som hade flest examine-

rade läsåret 2016/17. Sjuksköterskeexamen var den vanligaste yrkesexamen. Av de som tog en sjuksköterskeexamen var 92 procent etablerade 1–1,5 år efter examen. Den näst vanligaste yrkesexamen var civilingenjörs-examen, och för de som tog en sådan examen var etableringsgraden 94 procent. Högst etableringsgrad hade personer som tog en speciallärarexamen, 98 procent. Samtliga män och 98 procent av kvinnorna med speciallärarexamen var etablerade 1–1,5 år efter examen. Notera att de examina som ledde till de högsta etableringsgraderna också är påbyggnadsutbildningar, så personerna var troligen etablerade redan innan de påbörjade sin utbildning. En detaljerad redovisning av etableringsgrader för yrkesexamina, fördelade på huvudinriktning och kön, finns på uka.se/arsrapport.

Figur 52. Etableringsgraden (procent) för de tjugo yrkesexamina med flest examinerade, läsåret 2016/17, totalt och uppdelat på kvinnor och män. För personer med specialpedagogexamen var männen för få för att redovisas och inga män hade tagit en barnmorskeexamen.

Tabell 21. Etableringsgraden (procent) 1-1,5 år efter examen, för personer som tagit en generell examen, efter ämnesområde, läsåren 2015/16 och 2016/17, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

Ämnesområde	Etableringsgrad (%)					
	Totalt		Kvinnor		Män	
	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17
Generella examina totalt	79	79	79	79	78	80
Pedagogik och lärarutbildning	85	86	85	86	84	88
Humaniora och konst	58	60	60	63	57	55
Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration	80	81	80	80	80	81
Naturvetenskap, matematik och data	75	78	71	76	79	80
Teknik och tillverkning	83	86	83	85	83	86
Lant- och skogsbruk och djursjukvård	74	75	67	70	88	88
Hälsa- och sjukvård och social omsorg	85	84	86	84	80	79
Tjänster	78	78	78	75	78	85

För de som tog en generell examen 2016/17 var etableringsgraden som tidigare redovisats 79 procent. Jämfört med de som tog examen läsåret före ökade den totala etableringsgraden för samtliga ämnesområden förutom hälso- och sjukvård och social omsorg (se tabell 21).

Högst etableringsgrad av de som tog en generell examen, hade examinerade inom pedagogik och lärarutbildning samt teknik och tillverkning, 86 procent för båda. Lägst etableringsgrad hade examinerade inom humaniora och konst, 60 procent.

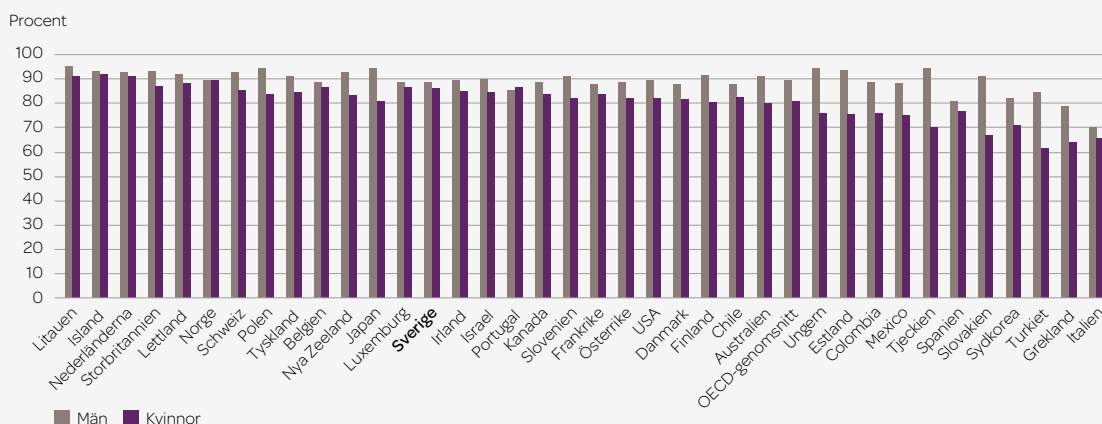
Internationell jämförelse

SYSSELSÄTTNING BLAND EFTERGYMNASIALT UTBILDAD ETT INTERNATIONELLT PERSPEKTIV

Sysselsättningsgraden definieras som andelen av den arbetsföra befolkningen inom en viss åldersgrupp som arbetar. Mellan OECD:s medlemsländer varierade sysselsättningsgraden förhållandevis mycket. Det fanns också stora skillnader i sysselsättningsgrad mellan kvinnor och män som har en eftergymnasial utbildning. Figur 53 visar hur stor andel av män och kvinnor i åldern 25–34 år med eftergymnasial utbildning som var sysselsatta 2018. I Sverige var den totala sysselsättningsgraden 87 procent, vilket var 3 procentenheter högre än OECD-genomsnittet. Högst sysselsättningsgrad hade Litauen och Island med

93 respektive 92 procent. Lägst sysselsättningsgrad hade Italien, 67 procent. I Sverige var sysselsättningsgraden 86 procent för kvinnor och 89 procent för män. I genomsnitt för OECD-länderna var skillnaden 8 procentenheter till männens fördel, men i flera länder var skillnaden betydligt större, ofta i länder med låg sysselsättningsgrad. I Tjeckien, Slovakien och Turkiet var sysselsättningsgraden mer än 20 procentenheter högre bland män än kvinnor. I länder med högre sysselsättningsgrad var skillnaden mellan kvinnor och män ofta mindre. I exempelvis Island, Nederländerna och Norge var skillnaden mindre än 3 procentenheter.

Figur 53. Sysselsättningsgraden (procent) för eftergymnasialt utbildade kvinnor och män i åldrarna 25–34 år 2018. Sorterad på den totala sysselsättningsgraden. Källa: OECD.

Etableringsgraden var högre 1-1,5 år efter examen jämfört med 0,5-1 år efter examen. Av de som tog en yrkesexamen läsåret 2016/17 var 87 procent etablerade 2017, och 2018 hade andelen ökat till 91 procent. Av de som tog en generell examen läsåret 2016/17 var andelen etablerade 72 procent år 2017 och 79 procent 2018. Av de som tog en konstnärlig examen läsåret 2016/17 var 43 procent etablerade 2018, vilken var en ökning med 7 procentenheter jämfört med 2017.

Fördjupade analyser inom kompetensförsörjningsområdet

SAMMANFATTNING. Många studenter flyttar för att studera. Men många flyttar inte så långt; över hälften började studera i samma län som de bodde i året före studiestarten. Efter examen bodde drygt 60 procent kvar i det län där de tog examen. Väl ute på arbetsmarknaden fick de allra flesta examinerade betydligt högre inkomster än vad de skulle fått utan en högskoleutbildning. Mest lönsamma var utbildningar inom medicin, teknik och ekonomi. Den offentliga sektorn har fortfarande svårt att rekrytera personal, och analysen av 15 stora yrken inom offentlig sektor visar tydligt att denna utmaning kommer att bestå under överskådlig tid.

UKÄ satsar på analyser om kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning har blivit en stor fråga i dagens samhälle. Brist på arbetskraft finns inte bara inom den offentliga sektorn utan även inom näringslivet, och det faktum att begreppet bristyrken används för allt fler delar av arbetsmarknaden visar på problematiken. UKÄ satsar därför under 2019 och 2020 på temaprojektet Kompetensförsörjning. Nedan sammanfattas publicerade analyser och rapporter. För mer information, se UKÄ:s temaprojekt *Kompetensförsörjning* på uka.se

Högre utbildning lönar sig oftast

Två av studierna handlar om studenternas inkomster efter examen och visar att högre utbildning lönar sig ekonomiskt för de flesta individer. Utbildningspremien var totalt 24 procent för personer med en examen på grundnivå och avancerad nivå (med utbildningspremie avses här effekten på lön av att ha tagit en examen på högskolan). Den var betydligt högre för kvinnor, 26 procent än för män, 19 procent.

Utbildningspremien skiljde sig åt mellan programmen. En examen från ämneslärarprogrammet gav en negativ utbildningspremie på 8 procent, vilket innebär att personer med en ämneslärarexamen hade 8 procent lägre lön jämfört med motsvarande personer utan högskoleutbildning (se tabell 22). Det kan jämföras

Tabell 22. Utbildningspremien (procent) för tio yrkesexamina och tio generella examina, uppdelade på ämnesinriktningar år 2017 (jämfört med att enbart ha en gymnasieexamen), individer födda 1970–1990 med svenska gymnasiebetyg.

Examen med högst utbildningspremie	Utbildningspremie (%)	Examen med lägst utbildningspremie	Utbildningspremie (%)
Yrkesexamina			
Läkarexamen	63	Grundlärarexamen	6
Juristexamen	47	Fysioterapeutexamen	3
Brandingenjörsexamen	44	Förskollärarexamen	-4
Civilingenjörsexamen	40	Ämneslärarexamen	-8
Sjukhusfysikerexamen	37	Lantmästarexamen	-34
Generella examina			
Bank, försäkring och finansiering	83	Formgivning	-24
Medicin	54	Musik, dans och dramatik	-26
Samhällsbyggnad och byggnadsteknik	47	Filosofi och logik	-37
Industriell ekonomi och organisation	47	Bild- och formkonst	-42
Marknadsföring	47	Konsthandverk	-62

med läkarexamen som gav en positiv utbildningspremie på 63 procent. Högst utbildningspremier bland generella examina fanns inom ekonomi, medicin och teknik. I botten hamnade konstnärliga och humanistiska utbildningar.

Att kvinnor hade högre utbildningspremie än män beror inte på att kvinnor med examen från högskolan tjänar mer än motsvarande män, utan på att kvinnor med lägre utbildning tjänar mycket mindre än motsvarande män. Det är alltså därför en examen från högskolan är särskilt positiv för kvinnor.

Många program som leder till höga inkomster är också populära och svåra att komma in på, exempelvis psykologprogrammet och läkarprogrammet. Det finns också program med låga söktryck som ändå leder till relativt höga inkomster, till exempel högskoleingenjörprogrammet. Andra program har högt söktryck trots låga inkomster efter examen. Två exempel är fysioterapeutprogrammet och socionomprogrammet.

En tredje studie handlar om hur lönsam en forskarutbildning är för individen. Forskarutbildning verkar endast undantagsvis löna sig ur ett individuellt inkomstperspektiv. Även om forskarexaminerade som grupp hade relativt höga inkomster, var det inga stora skillnader i löneinkomster för liknande personer med respektive utan forskarutbildning. Läs mer om

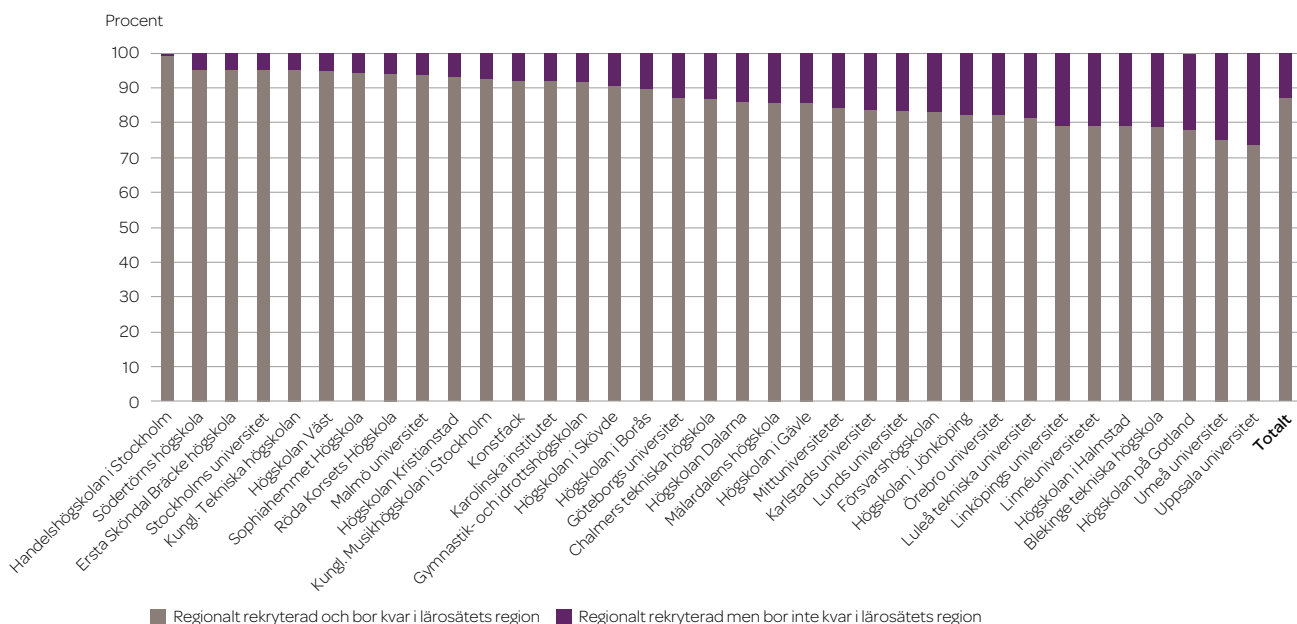
den här studien i faktarutan Fokus forskarutbildning i kapitlet *Utbildning på forskarnivå*.

Lärosäten bidrar till den regionala kompetensförsörjningen

Två studier handlar om studenternas flyttmönster före och efter studierna. Analyser av varifrån studenterna rekryterades och var de bosätter sig efter examen visade lärosätenas betydelse för den regionala och nationella kompetensförsörjningen. Trots att det var ett flöde av högskoleexaminerade till storstadsregionerna, och i synnerhet till Stockholm, bidrog lärosätena till ett inflöde av examinerade till sina hemlän. Drygt hälften, 53 procent, av studenterna som examinerades 2008–2015, var regionalt rekryterade, vilket innebär att de kom från det län som lärosätet ligger i. Men en ännu högre andel, 61 procent, bodde kvar i lärosätets hemlän tre år efter examen.

Analyserna visar också att det framför allt var de regionalt rekryterade studenterna som bodde kvar i lärosätets hemlän efter examen (se figur 54). Nära 9 av 10 av dem bodde kvar, men bara 3 av 10 av de som rekryterades nationellt. Om lärosätet låg i en storstadsregion bodde de regionalt rekryterade kvar i högre utsträckning än om lärosätet låg i andra delar av landet.

Figur 54. Andelen examinerade (procent) under perioden 2008–2015 som bodde kvar i lärosätets län 3 år efter uttagen examen, bland regionalt rekryterade efter lärosäte. Sorterat efter andelen regionalt rekryterade som bodde kvar i lärosätets region.

I vilken utsträckning som de nationellt rekryterade studenterna bodde kvar i lärosätets län efter examen skiljde sig åt mellan lärosätena. Vid lärosäten belägna i en storstadsregion var det vanligare att de nationellt rekryterade studenterna bodde kvar efter examen, än att de flyttade (se figur 55). Vid lärosäten belägna utanför storstadsregionerna, flyttade majoriteten av de nationellt rekryterade efter examen. I vilken grad den nationella rekryteringen bidrar till den regionala kompetensförsörjningen skiljer sig därför kraftigt åt mellan olika lärosäten.

Det var stora skillnader mellan de sju största yrkesexamensprogrammen både i hur stor utsträckning studenterna var regionalt rekryterade och i hur stor utsträckning de bodde kvar i lärosätets hemlän efter examen. Studenterna på sjuksköterskeprogrammet och lärarprogrammen var i högst grad regionalt rekryterade och de bodde också i högst grad kvar i lärosätets hemlän efter examen. Kvinnor var i högre grad än männen regionalt rekryterade på de två programmen och stannade också kvar i högre grad.

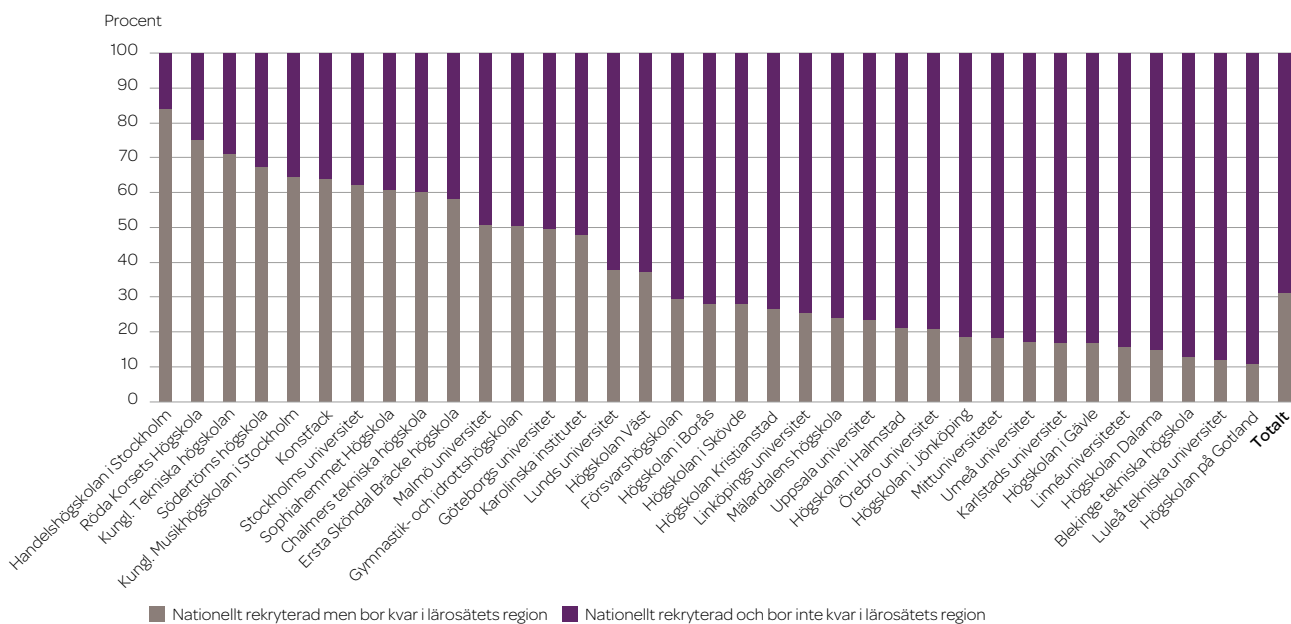
Lärosätena kan inte på egen hand möta framtidens behov av kompetens

En av studierna handlar om framtidens behov av nybörjare på ett urval av yrkesexamensprogram

som är kopplade till femton bristyrken inom offentlig sektor. Syftet med studien var att utifrån befintliga prognoser räkna ut om den nuvarande dimensioneringen av högre utbildning kan möta den offentliga sektorns behov av kompetens i framtiden. För att uppfylla efterfrågan på arbetskraft i framtiden behövs 37 000 nybörjare årligen (beräknat fram till 2035) på de yrkesexamensprogram som är kopplade till bristyrkena. Det innebär att antalet nybörjare behöver öka med 9000 varje år. Lärarutbildningarna står för särskilt stora utmaningar. Antalet nybörjare på ämneslärarprogrammet behöver öka med 87 procent årligen under 2023–2035, jämfört med antalet nybörjare 2018. På motsvarande sätt behöver antalet nybörjare på grundlärar- och yrkeslärareprogrammen öka med 57 procent respektive 56 procent årligen.

Resultaten visar att utmaningarna för lärosätena kommer att vara stora när det gäller att rekrytera studenter till utbildningarna. UKÄ bedömer att lärosätena inte på egen hand kan möta framtidens kompetensbehov. Det innebär att verksamheterna i offentlig sektor behöver förbereda sig för ett scenario där det inte går att tillgodose alla delar av framtidens kompetensbehov med ett tillräckligt antal högskoleutbildade.

Figur 55. Andelen examinerade (procent) under perioden 2008–2015 som bodde kvar i lärosätets län 3 år efter uttagen examen bland nationellt rekryterade efter lärosäte. Sorterat efter andelen nationellt rekryterade som bodde kvar i lärosätets region.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

HÖGSKOLANS PERSONAL

De anställda vid landets lärosäten motsvarade 2019 totalt 52 880 heltidsekvivalenter. Det var en ökning med drygt 2 procent sedan 2018. Av dessa hörde 60 procent till den forskande och undervisande personalen, medan 40 procent var personal med andra än forskande och undervisande uppgifter. Den största ökningen stod den forskande och undervisande personalen för.

Totalt var könsfördelningen relativt jämn, även om andelen män var något högre inom den forskande och undervisande personalen medan andelen kvinnor var högre bland personal med andra än forskande och undervisande uppgifter.

Den största anställningskategorin inom den forskande och undervisande personalen var lektorer, som utgjorde 30 procent. Det är också antalet lektorer, tillsammans med meriteringsanställningar, som har ökat mest under de senaste åren.

Den forskande och undervisande personalen

SAMMANFATTNING Den forskande och undervisande personalen ökade med knappt 3 procent mellan 2018 och 2019 och utgjorde 60 procent av alla anställda. Lektorer var den största anställningskategorin och de har också ökat mest i antal under den senaste tioårsperioden. Majoriteten av den forskande och undervisande personalen var verksamma inom forskningsämnesområdena samhällsvetenskap, medicin och hälsovetenskap samt naturvetenskap. Andelen kvinnor har på senare år ökat inom i stort sett alla anställningskategorier och forskningsämnesområden.

Den forskande och undervisande personalen ökar

Den personal som i huvudsak bedriver forskning och undervisning i högskolan kallas i statistiken för den forskande och undervisande personalen. Den delas in i sex anställningskategorier

- professorer
- lektorer
- meriteringsanställningar
- adjunkter
- annan forskande och undervisande personal med doktorsexamen
- annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen.

Tabell 23. Antalet heltidsekvivalenter 2019 i olika anställningskategorier inom den forskande och undervisande personalen, förändring (antal) sedan 2018 samt andel (procent) av samtlig personal, totalt och uppdelat på kvinnor och män.

	Antal heltidsekvivalenter		
	2019	Förändring sedan 2018	Andel av samtliga (%)
Professorer	5 160	20	16
Kvinnor	1 550	50	
Män	3 610	-30	
Lektorer	9 380	270	30
Kvinnor	4 440	180	
Män	4 940	90	
Meriteringsanställningar	3 760	30	
Postdoktorer	2 610	80	8
Kvinnor	1 140	0	
Män	1 470	90	
Biträdande lektorer	780	60	2
Kvinnor	350	40	
Män	430	20	
Forskarassistenter	360	-120	1
Kvinnor	180	-50	
Män	180	-60	
Adjunkter	4 950	40	16
Kvinnor	2 940	60	
Män	2 010	-20	
Annan forskande och undervisande personal (AFU)			
Med doktorsexamen	3 610	170	11
Kvinnor	1 640	80	
Män	1 970	90	
Utan doktorsexamen*	4 810	300	15
Kvinnor	2 390	120	
Män	2 420	180	
Samtliga	31 660	830	100
Kvinnor	14 630	460	
Män	17 030	360	

* Inklusive dem utan uppgift om utbildning.

Även doktorander utför en stor del av både forskning och undervisning, men de betraktas i statistiken som studerande och ingår inte i högskolans personal. För uppgifter om doktorander, se kapitlet *Utbildning på forskarnivå*.

Den forskande och undervisande personalen uppgick 2019 till 31 660 heltidsekvivalenter (antalet anställda personer omräknat till heltidsarbetande), vilket var en ökning med 830 jämfört med 2018 (se tabell 23). Könsfördelningen var jämn, 46 procent var kvinnor och 54 procent var män. Av samtliga anställda var 60 procent anställda inom den forskande och undervisande personalen. Resterande 40 procent ingick i kategorin personal med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter.

För mer information om statistiken om högskolans personal, se faktarutorna *Statistiken om personal vid universitet och högskolor*, *Meriteringsanställningar* och *Anställningskategorier för personal med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter* på uka.se/arsrapport.

Ökning av annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen

Det var främst personal inom kategorierna annan forskande och undervisande personal med respektive utan doktorsexamen samt lektorer som ökade i antal mellan 2018 och 2019.

Den anställningskategori som ökade allra mest var annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen, som ökade med 300 heltidsekvivalenter till 4 810. Det var också den mest jämställda, med 50 procent vardera kvinnor och män.

Anställda inom annan forskande och undervisande personal med doktorsexamen ökade med 170 heltidsekvivalenter till 3 610. Andelen kvinnor var 45 procent och andelen män var 55 procent.

I anställningskategorin annan forskande och undervisande personal har en stor del av personalen forskningsrelaterade uppdrag, och det finns många olika anställningsbenämningar. Den vanligaste bland personer med doktorsexamen var forskare som utgjorde 62 procent. Därefter kom forskningsingenjör förste, som utgjorde 5 procent. Bland dem utan doktorsexamen var variationen större: 26 procent hade anställningsbenämningen forskare, 11 procent

benämningen forskningsassistent och 14 procent benämningen forskningsingenjör eller forskningsingenjör förste.

Antalet lektorer uppgick 2019 till 9 380 heltidsekvivalenter, en ökning med 270 jämfört med året innan. Lektorer var därmed den största anställningskategorin och utgjorde 30 procent av den forskande och undervisande personalen. Bland lektorerna var 47 procent kvinnor och 53 procent män, vilket gör även denna anställningskategori till en av de mest jämställda.

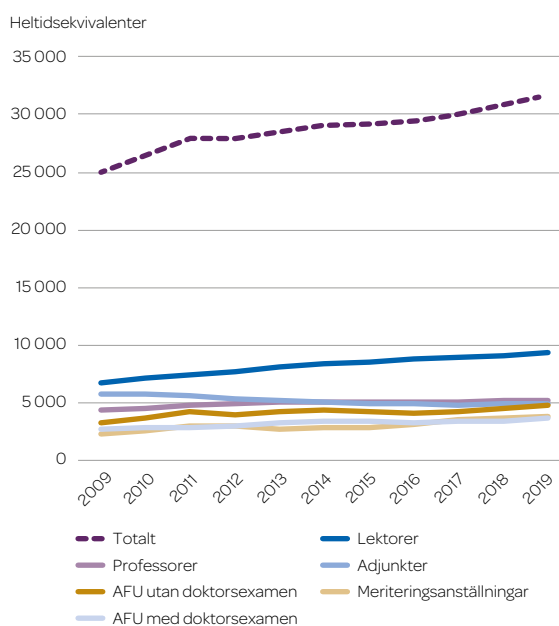
År 2019 fanns det 5 160 professorer, vilket var en svag ökning med 20 heltidsekvivalenter. Professorerna är den anställningskategori med mest ojämn könsfördelning, andelen kvinnor var 30 procent och andelen män var 70 procent.

Lektorer och meriteringsanställda har ökat mest under den senaste tioårsperioden

Den forskande och undervisande personalen har ökat mycket under den senaste tioårsperioden, från 25 060 heltidsekvivalenter 2009 till 31 660 heltidsekvivalenter 2019. Det motsvarar en ökning med 26 procent (se figur 56).

Sett till antalet anställda är det främst lektorerna som har ökat, med 2 670 heltidsekvivalenter sedan 2009. Det motsvarar en ökning med 40

Figur 56. Antalet forskande och undervisande anställda vid universitet och högskolor 2009–2019 fördelat på anställningskategori, heltidsekvivalenter.

Tabell 24. Antalet forskande och undervisande personal vid universitet och högskolor 2009 och 2019, andelen kvinnor och män (procent) och förändringen (procent), fördelat på anställningskategori, heltidsekvivalenter.

	2009			2019			Förändring 2009–2019 (%)
	Antal heltidsekvivalenter	Könsfördelning (%)		Antal heltidsekvivalenter	Könsfördelning (%)		
		Kvinnor	Män		Kvinnor	Män	
Totalt	25 060	42	58	31 660	46	54	26
Lektorer	6 710	42	58	9 380	47	53	40
Professorer	4 370	20	80	5 160	30	70	18
Adjunkter	5 780	56	44	4 950	59	41	-14
AFU utan doktorsexamen	3 200	46	54	4 810	50	50	50
Meriteringsanställningar	2 240	46	54	3 760	44	56	68
AFU med doktorsexamen	2 770	41	59	3 610	45	55	30

procent. Procentuellt är det däremot meriteringsanställningar som har ökat mest, med 1 520 heltidsekvivalenter, motsvarande 68 procent. Annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen ökade med 1 600 heltidsekvivalenter mellan 2009 och 2019, eller med 50 procent.

Den enda anställningskategori som minskat i antal under de senaste tio åren är adjunkter, som minskat med 830 heltidsekvivalenter eller 14 procent.

Under de senaste tio åren har andelen kvinnor ökat inom samtliga anställningskategorier, med undantag för meriteringsanställningar på totalnivå (se tabell 24). Professorer är den anställningskategori där könsfördelningen ändrats mest sedan 2009. Det kan förklaras av att antalet kvinnor bland professorerna ökade kraftigt mellan 2009 och 2019, från 870 till 1 550 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar en ökning med 79 procent. Samtidigt ökade män med 110 heltidsekvivalenter, eller 3 procent.

Meriteringsanställningar är den anställningskategori där könsfördelningen förändrats minst under de senaste tio åren, och där andelen kvinnor alltså även minskat. År 2009 var andelen kvinnor 46 procent och andelen män 54 procent, och 2019 hade andelen kvinnor minskat med 2 procentenheter och andelen män ökat med 2 procentenheter.

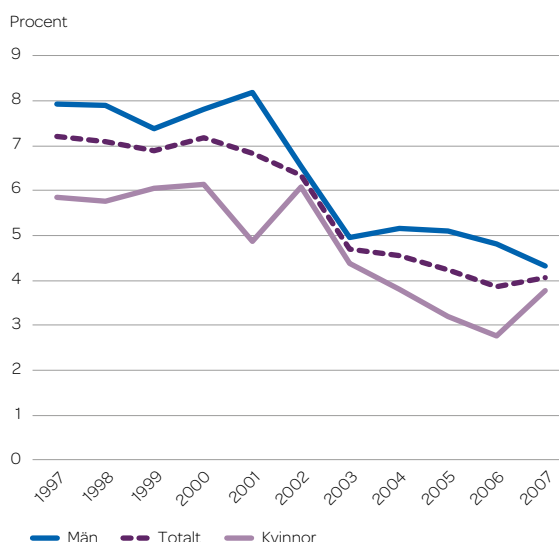
Omkring 4 procent anställs som professorer inom tolv år – bland både kvinnor och män

Det är relativt få som anställs som professor inom tolv år efter avlagd doktorsexamen och andelen har minskat över tid. Av alla doktors-

examinerade 2007 var det 4 procent som hade anställts som professor inom tolv år, vilket kan jämföras med 7 procent av alla examinerade 1997 (se figur 57). Minskningen kan tyda på att konkurrensen om anställningarna har ökat. Uppföljningstiden tolv år har valts utifrån kraven på meritering för att bli professor. I antal räknat hade 116 personer av de som examinerades 2007 anställts som professor till och med 2019.

Varje år under de senaste tio åren har en högre andel av männen än kvinnorna anställts som professorer inom tolv år, men skillnaden har varierat över tid. För de doktorsexaminerade 2007 var skillnaden mycket liten. Knappt 4 procent av kvinnorna och drygt 4 procent av männen hade anställts som professorer inom tolv år.

Figur 57. Andelen (procent) kvinnor respektive män som anställts som professorer inom tolv år efter avlagd doktorsexamen. Examensår 1997–2007.

LÅG ANDEL KVINNOR BLAND PROFESSORER I MÅNGA EUROPEISKA LÄNDER

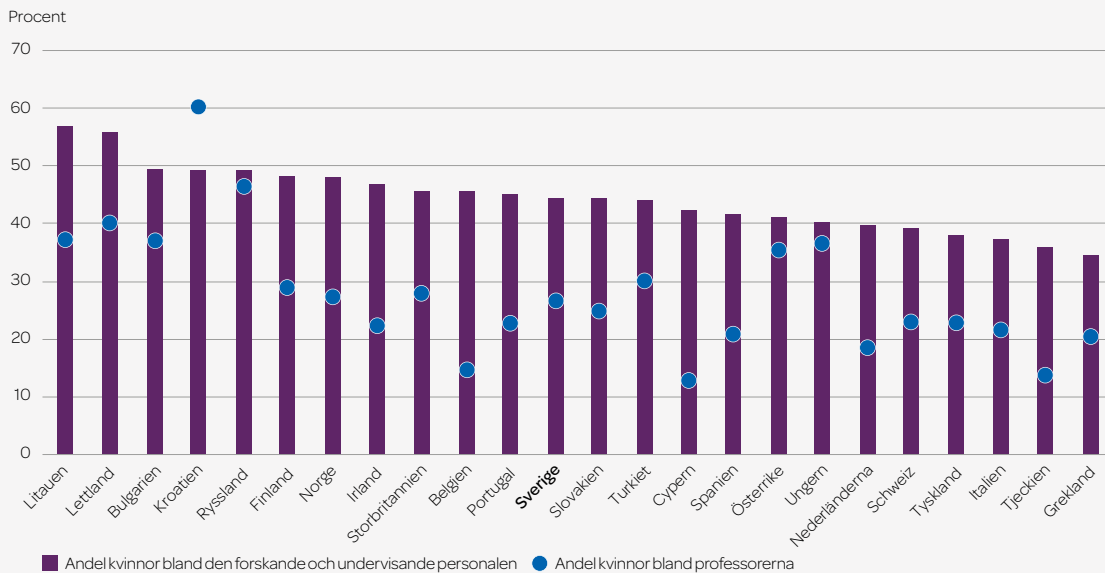
I nästan alla av Europas länder var andelen kvinnor bland den forskande och undervisande personalen lägre än andelen män 2016. Endast i Litauen och Lettland var andelen kvinnor högre. Men de flesta länder, däribland Sverige, har vad vi betraktar som jämn könsfördelning mellan män och kvinnor, det vill säga i intervallet 40–60 procent. I Sverige var andelen kvinnor 45 procent och andelen män 55 procent. Även i Finland och Norge var könsfördelningen jämn, med 48 procent kvinnor och 52 procent män bland den forskande och undervisande personalen (se figur 58).

Även bland professorerna var andelen kvinnor lägre i nästan alla länder, och endast i Kroatien var andelen

kvinnor högre, 61 procent. Endast Ryssland och Lettland hade en jämn könsfördelning, det vill säga i intervallet 40–60 procent. I Sverige var andelen kvinnor 27 procent och andelen män 73 procent 2016. Detta var i nivå med Norge och Finland. I hälften av länderna i sammanställningen var andelen kvinnor bland professorerna 20–30 procent. Lägst andel var det i Cypern och Tjeckien med 13 respektive 14 procent.

Uppgifterna är hämtade från The European Tertiary Education Register (ETER) som är en databas innehållande information om drygt 2 800 universitet, högskolor och institut för högre utbildning i 36 europeiska länder. Det senaste året för vilket det finns uppgifter i ETER är 2016.

Figur 58. Andelen (procent) kvinnor bland den forskande och undervisande personalen samt bland professorer i ett antal utvalda länder år 2016. Källa: ETER

Postdoktorer vanligast bland de meriteringsanställda

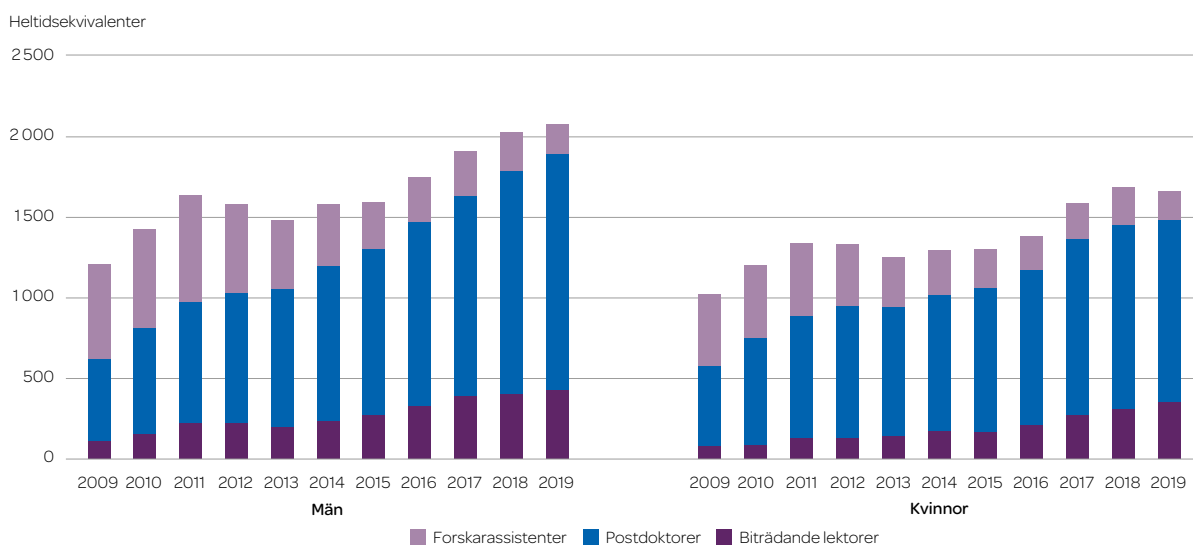
Kategorin meriteringsanställningar omfattar i statistiken anställningsbenämningarna forskarassistent, biträdande lektor, postdoktor och övriga meriteringsanställningar. Antalet heltidsekvivalenter uppgick 2019 till 3 760, vilket var en ökning med 30 heltidsekvivalenter jämfört med året innan.

Postdoktorerna var den största kategorin och utgjorde 69 procent av alla meriteringsanställningar 2019. Antalet postdoktorer uppgick till 2 610 heltidsekvivalenter, vilket var en ökning med 80. Könsfördelningen var

relativt jämn, 44 procent var kvinnor och 56 procent var män.

Antalet biträdande lektorer ökade med 60 heltidsekvivalenter till 780, och utgjorde därmed 21 procent av alla meriteringsanställningar. Bland de biträdande lektorerna var 45 procent kvinnor och 55 procent män. Antalet forskarassistenter minskade med 120 heltidsekvivalenter till 360 och utgjorde 10 procent av alla meriteringsanställningar. Bland dem var könsfördelningen helt jämn. Allra minst andel av meriteringsanställningarna utgjordes av övriga meriteringsanställningar: 0,3 procent.

Figur 59. Antalet kvinnor och män med meriteringsanställningar (heltidsekvivalenter), uppdelat på biträdande lektorer, postdoktorer och forskarassistenter, 2009–2019.

Antalet meriteringsanställningar har ökat stort under den senaste tioårsperioden (se figur 59). Till stor del beror ökningen på att postdoktorerna blivit fler, men en ökning ses också bland biträdande lektorer. Jämfört med 2009 har antalet postdoktorer ökat med 1 600 heltidsekvivalenter och antalet biträdande lektorer med 590. Antalet forskarassistenter minskade däremot med 680 heltidsekvivalenter. Andelen kvinnor och män har i stort varit densamma under de senaste tio åren, och antalet kvinnor och män har ökat och minskat enligt samma mönster (med undantag för 2019 då antalet kvinnor minskade).

Trots att antalet meriteringsanställningar ökat över tid råder det fortsatt stor konkurrens om dessa anställningar bland doktorsexaminerade som planerar en fortsatt karriär inom högskolan. Varje år examineras ungefär 3 000 doktorander. Antalet nyanställda postdoktorer 2019 var 1 260 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar drygt 40 procent av en årskull doktorsexaminerade. Detta målar en bild av en karriär som präglas av hög konkurrens från första stund. Ju längre upp på karriärstegen man kommer, desto tuffare blir det. Antalet nyanställda biträdande lektorer och forskarassistenter 2019 var 130 respektive 30 heltidsekvivalenter. Därutöver rekryterar lärosätena internationellt till meriteringsanställningarna (för mer information, se *Internationella rekryteringar vanligast bland yngre forskare*, Statistisk analys 2020-04-21, UKÄ).

Personalsammansättningen varierar mellan olika forskningsämnesområden

Sett till antalet anställda var de tre största forskningsämnesområdena 2019 samhällsvetenskap med 7 830 heltidsekvivalenter, medicin och hälsovetenskap med 7 670 heltidsekvivalenter och naturvetenskap med 6 750 heltidsekvivalenter (se tabell 25). Drygt 70 procent av den forskande och undervisande personalen var verksam inom något av dessa tre forskningsämnesområden. Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin var det minsta forskningsämnesområdet med 1 130 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar 4 procent av den forskande och undervisande personalen.

Det var också de tre största forskningsämnesområdena som ökade mest mellan 2018 och 2019. Samhällsvetenskap ökade med 180 heltidsekvivalenter, medicin och hälsovetenskap med 130 heltidsekvivalenter och naturvetenskap med 300 heltidsekvivalenter.

Antalet anställda har ökat inom samtliga forskningsämnesområden sedan 2009. Störst var ökningen inom naturvetenskap, som på tio år ökat med 1 760 heltidsekvivalenter. Därefter kommer medicin och hälsovetenskap, som ökat med 1 720 heltidsekvivalenter, och samhällsvetenskap, som har ökat med 1 390 heltidsekvivalenter.

Könsfördelningen varierade mellan forskningsämnesområdena. Störst andel kvinnor fanns 2019 inom medicin och hälsovetenskap –

Tabell 25. Antalet forskande och undervisande personal vid universitet och högskolor 2009 och 2019, andelen kvinnor och män (procent) och förändringen (procent), fördelat på forskningsämnesområde, heltidsekvivalenter.

	Antal heltids- ekvivalenter 2009	Könsfördelning (%)		Antal heltids- ekvivalenter 2019	Könsfördelning (%)		Förändring 2009–2019 (%)
		Kvinnor	Män		Kvinnor	Män	
Totalt	25 060	42	58	31 660	46	54	26
Humaniora och konst	3 070	47	53	3 550	52	48	16
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	860	47	53	1 130	53	47	31
Medicin och hälsovetenskap	5 950	58	42	7 670	59	41	29
Naturvetenskap	5 290	27	73	7 050	30	70	33
Samhällsvetenskap	6 440	47	53	7 830	54	46	22
Teknik	3 350	22	78	4 200	27	73	25

59 procent jämfört med 41 procent män. Inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, samhällsvetenskap och humaniora och konst var andelen kvinnor 52–54 procent och andelen män 46–48 procent. Mest ojämn var könsfördelningen inom forskningsämnesområdena naturvetenskap och teknik, där andelen kvinnor var 30 respektive 27 procent och andelen män 70 respektive 73 procent. Andelen kvinnor har ökat inom samtliga forskningsämnesområden jämfört med 2009.

Andelen lektorer störst inom samhällsvetenskap och humaniora och konst

Fördelningen av anställningar mellan olika anställningskategorier skiljer sig åt mellan forskningsämnesområdena. Andelen lektorer, den största anställningskategorin inom den forskande och undervisande personalen, var 2019 störst inom samhällsvetenskap och humaniora och konst med 45 respektive 43 procent. Även bland adjunkter var andelen störst inom samhällsvetenskap och humaniora och konst,

TIDSBEGRÄNSADE ANSTÄLLNINGAR I HÖGSKOLAN

Tidsbegränsade anställningar är vanligt förekommande bland den forskande och undervisande personalen, och UKÄ publicerade 2019 en statistisk analys om just tidsbegränsat anställda inom högskolan. De tidsbegränsade anställningarna utgjorde 29 procent av alla anställningar (mätt i heltidsekvivalenter) 2018. Den höga andelen tidsbegränsat anställda beror delvis på att både högskoleförordningen och kollektivavtalen innehåller reglering av tidsbegränsade anställningar som är specifika för just högskolan. Regleringen gör dels karriärvägar för meritering för unga forskare, dels att lärosätena kan knyta till sig personal som är verksam i andra sektorer. Andelen tidsbegränsade anställningar inom högskolan som baseras på den här regleringen var 13 procent 2018.

Vid sidan av dessa tidsbegränsade anställningar gäller lagen om anställningsskydd (LAS) även i högskolan. Den omfattar bland annat allmänna visstidsanställningar och vikariat. Andelen tidsbegränsade anställningar utifrån LAS utgjorde 15 procent 2018, vilket alltså är en något större andel än andelen tidsbegränsade anställningar utifrån högskolans särskilda reglering. Tidsbegränsade anställningar som baseras på LAS är problematiska inom högskolan eftersom de kan leda till en karriärmässig

återvändsgränd för individen. Det är inom högskolan också möjligt att varva tidsbegränsade anställningar som baseras på LAS med de som baseras på högskolans särskilda reglering, så att individen kan fastna i otrygga anställningar under lång tid. Allmänna visstidsanställningar och vikariat var 2018 vanligast förekommande i anställningskategorierna annan forskande och undervisande personal, med respektive utan doktorsexamen, där andelen var 21 respektive 37 procent. Störst var andelen allmänna visstidsanställningar och vikariat inom medicin och hälsovetenskap och naturvetenskap, 14 procent.

Andelen kvinnor med en tidsbegränsad anställning i form av en allmän visstidsanställning eller ett vikariat var något större än andelen män, 14 jämfört med 12 procent. Sett till olika forskningsämnesområden var andelen kvinnor med en allmän visstidsanställning eller ett vikariat större än motsvarande andel män inom alla, förutom medicin och hälsovetenskap där andelen var densamma.

För mer information om tidsbegränsade anställningar bland den forskande och undervisande personalen i högskolan, se *Många tidsbegränsat anställda i högskolan – men stora variationer mellan lärosäten*, Statistisk analys, 2019/12, UKÄ.

där de utgjorde 22 respektive 21 procent av de anställda.

Meriteringsanställningar var i stället vanligast inom naturvetenskap och medicin och hälsovetenskap, med 17 respektive 16 procent. Inom teknik var motsvarande andel 15 procent. Av alla

meriteringsanställda inom högskolan fanns 83 procent inom dessa tre forskningsämnesområden.

Professorer var den anställningskategori där variationerna mellan olika forskningsämnesområden var minst: 12–19 procent. Störst andel professorer fanns 2019 inom teknik.

DEN FORSKANDE OCH UNDERVISANDE PERSONALENS MOBILITET MELLAN LÄROSÄTEN

Enligt den senaste forskningspolitiska propositionen är det angeläget att mobiliteten bland den forskande och undervisande personalen i högskolan ökar. Mot bakgrund av detta har UKÄ tagit fram ett antal mobilitetsmått för den forskande och undervisande personalen.

Nedan presenterar vi ett av de mått som vi har tagit fram för att belysa mobiliteten mellan svenska lärosäten: andel mobila individer i förhållande till nyrekryterade inom gruppen. Som nyrekryterad räknas den som inte hade anställning på lärosätet året innan. Syftet med måttet är att uppskatta hur stor andel av alla nyrekryterade individer inom respektive anställningskategori som året innan var anställda på ett annat svenskt lärosäte. För andra mobilitetsmått, se kapitlet *Högskolans forskning*.

Under tidsperioden 2013–2018 varierade mobiliteten stort mellan olika forskningsämnesområden och mellan anställningskategorier. Totalt 13 procent av alla nyrekryterade 2018 arbetade på ett annat svenskt lärosäte året innan (se figur 60). Mest mobila var den forskande och undervisande personalen inom humaniora och konst och

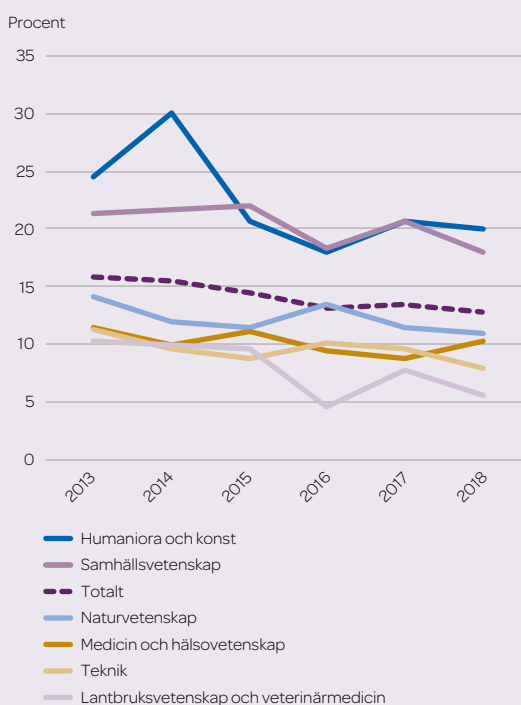
inom samhällsvetenskap, där 20 respektive 18 procent av alla nyrekryterade arbetade på ett annat svenskt lärosäte året innan.

Enligt det här måttet var lektorer den rörligaste anställningskategorin, vilket framgår av figur 61. Av alla nyrekryterade lektorer 2018 arbetade 29 procent på ett annat lärosäte året innan. Inom den näst mest mobila kategorin, professorer, arbetade 21 procent av alla nyrekryterade på ett annat svenskt lärosäte året innan.

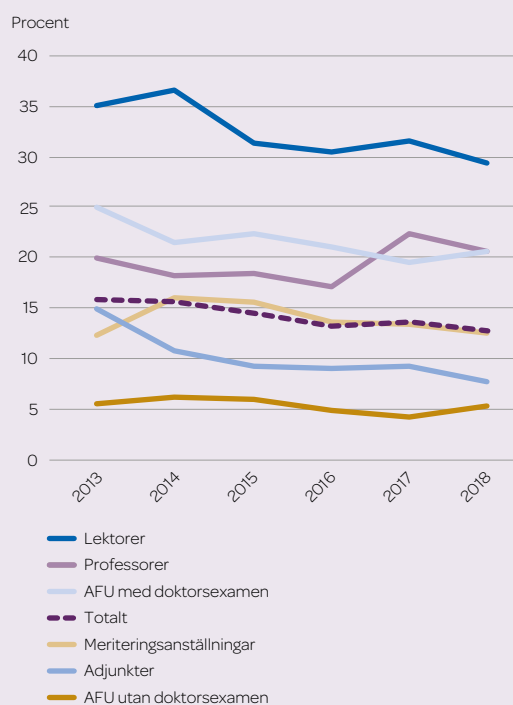
En tolkning av resultaten är att den forskande och undervisande personalen är beredd att byta lärosäte om de blir erbjudna en tillsvidareanställning som lektor eller professor. Det finns eventuellt mindre incitament att byta lärosäte för tjänster som ryms inom övriga anställningskategorier.

För mer information om den forskande och undervisande personalens mobilitet mellan lärosäten, se *Rörligheten mellan svenska lärosäten störst inom humaniora och konst samt samhällsvetenskap*, Statistisk analys, 2020-02-27, UKÄ.

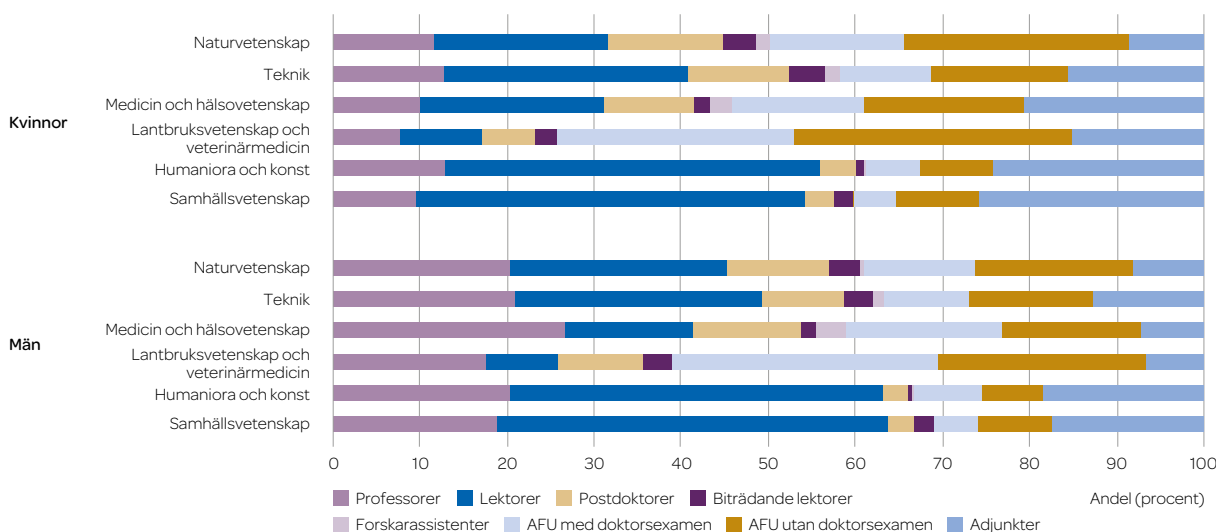
Figur 60. Andelen (procent) mobila individer i förhållande till nyrekryterade inom gruppen 2013–2018, per forskningsämnesområde.

Figur 61. Andelen (procent) mobila individer i förhållande till nyrekryterade inom gruppen 2013–2018, per anställningskategori.

Figur 62. Andelen heltidsekvivalenter per anställningskategori 2019, uppdelat på kvinnor och män samt forskningsämnesområde.

Tittar vi på hur anställningskategorierna fördelar sig per forskningsämnesområde, uppdelat på kön, är bilden i stort sett densamma som på totalnivå (se figur 62). Fördelningen inom områdena påverkas dock tydligt av att fler kvinnor än män är anställda som adjunkter och att fler män än kvinnor är anställda som professorer.

Drygt en tredjedel har utländsk bakgrund

År 2019 hade drygt en tredjedel, 36 procent, av den forskande och undervisande personalen utländsk bakgrund, vilket var en ökning med 1 procentenhet jämfört med året innan. Det var en högre andel män än kvinnor som hade utländsk bakgrund, 38 jämfört med 33 procent.

Utländsk bakgrund innebär här att personen antingen är utrikes född eller inrikes född med två utrikes födda föräldrar. Majoriteten av dem med utländsk bakgrund är själva utrikes födda. Förutom utländska gästforskare ingår också personer med utländsk bakgrund i den svenska befolkningen, vilket innebär att måttet inte är optimalt för att fånga internationella rekryteringar till högskolan. För mer om internationella rekryteringar, se i stället kapitlet *Högskolans forskning*.

Personal med andra än forskande och undervisande uppgifter

SAMMANFATTNING Personal med andra än forskande och undervisande uppgifter ökade med knappt 2 procent mellan 2018 och 2019 och utgjorde 40 procent av alla anställda vid landets lärosäten.

Under den senaste tioårsperioden har personal med andra än forskande och undervisande uppgifter ökat – men i lägre omfattning än personalen med forskande och undervisande uppgifter. Det är enbart den administrativa personalen som har ökat medan övriga kategorier tvärtom har minskat. År 2019 stod kvinnor för nästan två tredjedelar av personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter.

Kvinnorna i majoritet bland personal med andra än forskande och undervisande uppgifter

Personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter delas i statistiken in i fyra anställningskategorier

- administrativ personal
- teknisk personal
- bibliotekspersonal
- arvodister.

För mer information om dessa anställningskategorier, se faktarutan *Anställningskategorier för personal med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter* på uka.se/arsrapport.

År 2019 utgjorde personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter 40 procent av samtlig personal och uppgick till 21 220 heltidsekvivalenter. Nästan två tredjedelar, 65 procent, var kvinnor och 35 procent var män. Det skiljer sig från könsfördelningen hos den forskande och undervisande personalen, där männen var i majoritet. Personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter ökade med 380 heltidsekvivalenter jämfört med året innan.

Majoriteten av de anställda med andra än forskande och undervisande uppgifter hör till den administrativa personalen. År 2019 omfattade den kategorin 12 820 heltidsekvivalenter, vilket motsvarar 60 procent. Bland den administrativa personalen ökade antalet anställda med 480 heltidsekvivalenter jämfört med året innan.

Bland övriga anställningskategorier var det flest som tillhörde den tekniska personalen. Den gruppen uppgick till 6 570 heltidsekvivalenter, eller 31 procent, och var i princip lika stor som året innan. Bibliotekspersonal och arvodister utgjorde de minsta andelarna av personalen med andra än forskande och undervisande uppgifter. Bibliotekspersonalen uppgick till 1 130 heltidsekvivalenter, eller 5 procent, och arvodisterna till 690 heltidsekvivalenter, eller 3 procent. Båda dessa personalkategorier minskade jämfört med året innan, med 40 respektive 70 heltidsekvivalenter.

Det är tydliga skillnader i könsfördelningen mellan de olika anställningskategorierna. Störst var könsskillnaderna inom den administrativa personalen, där andelen kvinnor uppgick till 76 procent och andelen män till 24 procent. Även bland bibliotekspersonalen var kvinnorna i majoritet. Jämnast var könsfördelningen bland arvodisterna, där 50 procent var kvinnor och 50 procent var män. Bland den tekniska personalen var det fler män än kvinnor, 56 jämfört med 44 procent. Könsfördelningen var oförändrad jämfört med 2018.

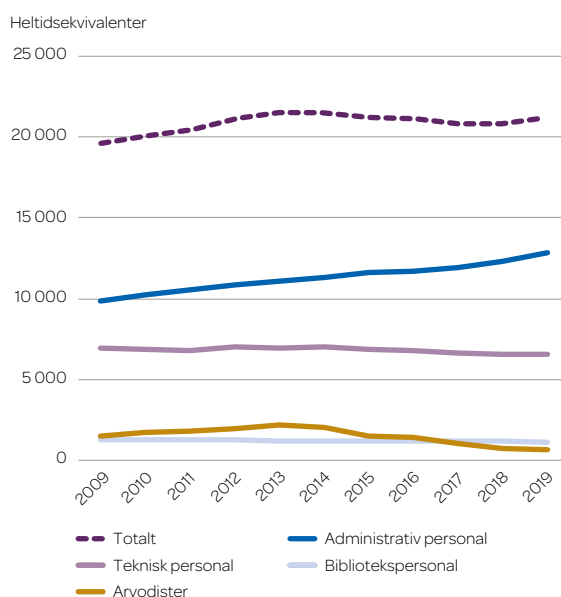
Den administrativa personalen ökar medan övriga anställningskategorier minskar

Över tid har antalet heltidsekvivalenter med andra än forskande och undervisande arbetsuppgifter ökat, men i lägre omfattning än bland den forskande och undervisande personalen. Totalt har antalet heltidsekvivalenter ökat med 1 620 på tio år (se figur 63), vilket motsvarar en ökning på 8 procent. Det är klart lägre än för den forskande och undervisande personalen, som ökat med 6 600 heltidsekvivalenter eller motsvarande 26 procent.

Sedan 2009 är det endast den administrativa personalen som har ökat i omfattning. Antalet har ökat med 2 980 heltidsekvivalenter, eller 30 procent (se figur 63). Den tekniska personalen och bibliotekspersonalen har under samma tidsperiod minskat med 6 respektive 11 procent. Den största minskningen syns inom anställningskategorin arvodister, som har mer än halverats, en minskning med 820 heltidsekvivalenter. Statistiken om arvodister bör dock tolkas med försiktighet, eftersom ett antal lärosäten har ändrat sin inrapportering av denna anställningskategori.

Könsfördelningen inom de olika anställningskategorierna har varit relativt stabil över tid. Andelen kvinnor i varje anställningskategori var några procentenheter lägre 2019 än 2009, med undantag för arvodisterna där andelen kvinnor hade ökat med 2 procentenheter.

Figur 63. Antalet personal med andra än forskande och undervisande uppgifter (helårsekvivalenter) 2009–2019, totalt och uppdelat på anställningskategorier.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

HÖGSKOLANS EKONOMI OCH FINANSIERING

År 2019 redovisade lärosätena tillsammans ett negativt ekonomiskt resultat för första gången på femton år. Både inom utbildnings- och forskningsverksamheten gick lärosätena med underskott. Flera lärosäten anger i sina årsredovisningar att de genomfört satsningar med myndighetskapital inom både utbildning och forskning.

Inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå fanns ett visst outnyttjat anslagsutrymme som hade kunnat användas till att utbilda fler studenter, men det var mindre än förra året. Regeringen höjer samtidigt utbildningsanslagen under 2020 och 2021 för att hantera följdverkningarna av coronapandemin. Högskolans utbildningskapacitet väntas också öka under kommande år.

Inom forskning och utbildning på forskarnivå minskade intäkterna marginellt. De direkta statsanslagen till forskning och utbildning på forskarnivå minskade i fasta priser, men minskningen uppvägdes delvis av ökade externa medel.

Lärosätenas ekonomi

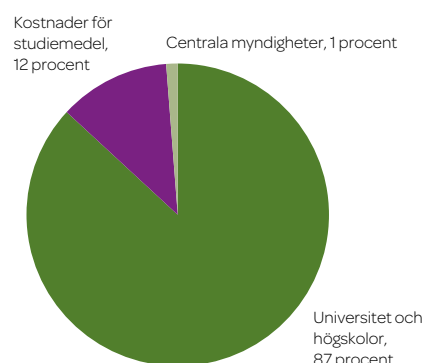
SAMMANFATTNING År 2019 visade universitet och högskolor ett negativt ekonomiskt resultat för första gången sedan 2004. Som ett resultat minskade lärosätenas myndighetskapital. En bidragande orsak är ökande kostnader för personal samt andra satsningar med myndighetskapital inom både utbildning på grundnivå och avancerad nivå samt forskning och utbildning på forskarnivå.

Hur mycket kostade det svenska högskolesystemet?

Den totala kostnaden för verksamheten vid Sveriges universitet och högskolor var 77,0 miljarder kronor 2019. Det motsvarar 1,53 procent av Sveriges BNP, vilket var samma nivå som tidigare år. Merparten, närmare 80 procent, av verksamheten finansierades med statliga medel. Lärosätena hade dessutom betydande medel, omkring 4 procent, från andra offentliga organisationer och 12 procent från privata finansiärer. Medlen användes framför allt för att bekosta forskning och utbildning på forskarnivå.

Vill man uppskatta kostnaden för hela högskolesektorn får man lägga till kostnader för studiemedel och de centrala myndigheterna. Statens kostnader för studiemedel var 10,6 miljarder kronor, medan anslagen till de centrala myndigheter som ansvarar för högskolefrågor

Figur 64. Fördelning (procent) av kostnaden för högskolesektorn 2019.

var 1,1 miljarder kronor. Därmed var den samlade kostnaden för högskolesektorn 88,7 miljarder kronor (se figur 64).

De totala kostnaderna för universitet och högskolor var 2019 alltså 77,0 miljarder kronor. Det är en ökning med 0,3 miljarder kronor i fasta priser jämfört med året innan.

De ökade kostnaderna beror till största delen på högre personalkostnader (se tabell 26). Inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå ökade personalkostnaderna med 150 miljoner kronor i fasta priser, medan de ökade med 360 miljoner kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå. Även avskrivningar och övriga driftskostnader inom forskning och utbildning på forskarnivå har ökat.

För uppgifter om intäkter och kostnader per verksamhetsområde, se UKÄ:s statistikdatabas.

Tabell 26. Sammanställning av lärosätenas resultaträkningar 2018 och 2019, miljoner kronor (2019 års priser).

	2018	2019	Förändring 2018–19
Summa verksamhetsintäkter	77 028	76 424	-604
Intäkter av statsanslag	46 142	45 336	-806
Intäkter av bidrag	22 716	22 954	238
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	8 002	7 934	-68
Finansiella intäkter	168	199	31
Summa verksamhetskostnader	76 734	77 024	289
Personalkostnader	48 262	48 772	510
Lokalkostnader	9 550	9 521	-29
Ersättning för klinisk utbildning och forskning	2 685	2 617	-68
Övriga driftskostnader	13 106	13 092	-13
Finansiella kostnader	320	163	-157
Avskrivningar	2 812	2 858	46
Verksamhetsutfall	293	-600	-894
Årets kapitalförändring	361	-554	-914

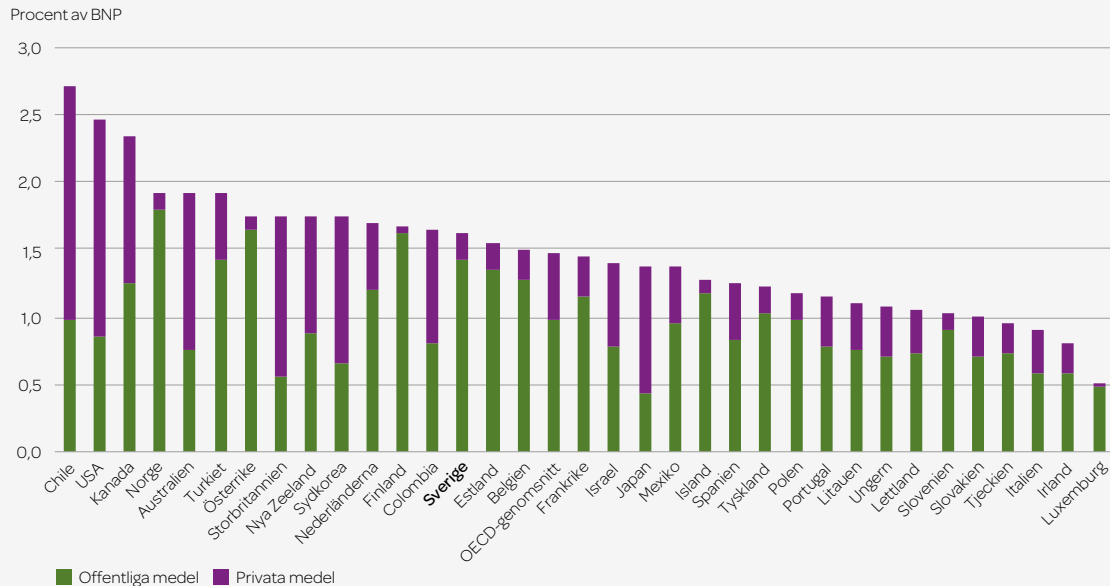
FINANSIERING AV EFTERGYMNASIAL UTBILDNING

För OECD-länderna motsvarade utbildningsanordnarnas (lärosäten och andra utbildningsanordnare) totala utgifter för eftergymnasial utbildning och forskning i genomsnitt 1,5 procent av BNP 2016 (se figur 65). I Chile, USA och Kanada var utgifterna högst i förhållande till BNP, omkring 2,5 procent, medan Luxemburg hade de lägsta utgifterna i förhållande till sin BNP. Sverige låg något över genomsnittet med 1,6 procent.

I de flesta länder finansieras utbildningsanordnarnas utgifter huvudsakligen av offentliga medel, men i de länder

som hade högst utgifter i förhållande till BNP stod privata medel för merparten av finansieringen. Den privata finansieringen består i de flesta länder framför allt av studieavgifter från studenter, men i exempelvis Sverige består merparten av de privata medlen av forskningsmedel från privata stiftelser och andra organisationer. De nordiska länderna och Österrike har högst andel offentlig finansiering jämfört med övriga OECD-länder.

Figur 65. Utbildningsanordnarnas totala utgifter för eftergymnasial utbildning och forskning som andel av BNP 2016 (procent), per finansieringskälla efter transfereringar. Källa: OECD.

Marginellt förändrade intäkter

De samlade intäkterna till universitet och högskolor 2019 var 76,4 miljarder kronor (se tabell 26). Det är en ökning med 2,5 miljarder kronor i löpande priser jämfört med 2018.

I fasta priser minskade intäkterna däremot med omkring 0,6 miljarder kronor, med hänsyn tagen till kostnadsutvecklingen inom statlig sektor. Intäkterna till utbildning på grundnivå och avancerad nivå minskade med 0,4 miljarder i fasta priser till 31,2 miljarder kronor, medan intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå minskade med drygt 0,1 miljarder till 44,8 miljarder kronor (se figur 66). Resten av intäkterna tillhör verksamheten inom fortlöpande miljöanalys vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Det senaste decenniet har lärosätena fått betydande resurser till forskning och utbildning på forskarnivå, medan intäkterna till utbildning på grundnivå och avancerad har varit oförändrade i reala termer. Som en följd av det har högskolan som helhet blivit mer forskningsinriktad (se figur 66). Under 2019 var intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 58,7 procent av de samlade intäkterna, vilket är en något högre andel än året innan.

För mer information om den ekonomiska utvecklingen vid universitet och högskolor i ett längre tidsperspektiv, se *Finansieringen av svenska universitet och högskolor: De ekonomiska effekterna av statens styrning och resurstilldelning 2007–2017*, Rapport 2019:2, UKÄ.

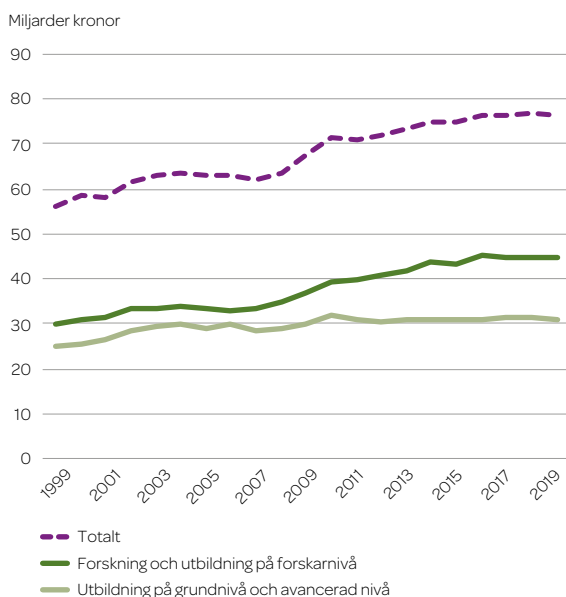
FASTPRISBERÄKNING

För att beskriva den ekonomiska utvecklingen med hänsyn tagen till inflationen har uppgifterna för perioden 1999–2018 räknats om till 2019 års priser. En sådan beräkning tar bort effekterna av inflationen och mäter i stället förändringar av volymen. Vid fastprisberäkningarna används SCB:s implicitprisindex för statlig konsumtion. Indexets utveckling motsvarar kostnadsökningar i statlig sektor, även sådana som inte direkt berör universitet och högskolor. För 2019 var indexuppräknningen relativt stor, 4,2 procent.

Om inget annat anges används fasta priser, både i löptext samt figurer och tabeller. Där det är relevant kommenteras också utvecklingen i löpande priser. Den årliga pris- och löneomräkningen (PLO) av de statliga anslagen motsvarar inte alla år hela kostnadsutvecklingen. Det betyder att anslagshöjningar är nödvändiga, för att värdet av de statliga anslagen i fasta priser inte ska minska över tid.

Indexet finns tillgängligt för nedladdning på uka.se/arsrapport. Samtliga uppgifter finns också i löpande priser i UKÄ:s statistikdatabas.

Figur 66. Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå 1999–2019, miljarder kronor (2019 års priser).

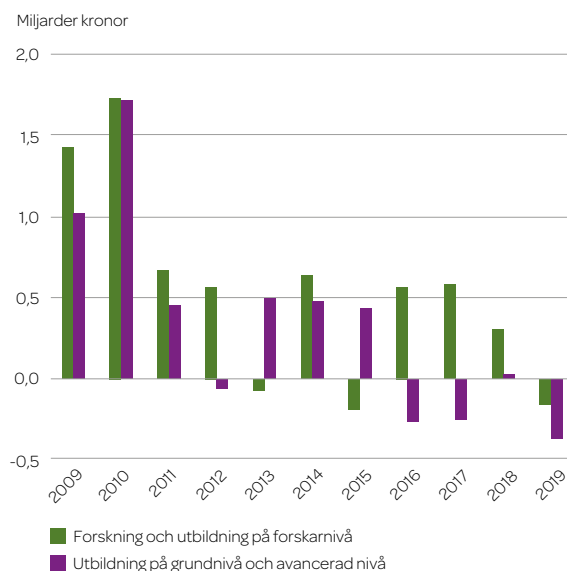

Underskott för första gången på femton år

Sammantaget översteg kostnaderna för verksamheten vid universitet och högskolor alltså intäkterna för 2019. Det samlade ekonomiska resultatet (årets kapitalförändring) blev därmed ett underskott på 550 miljoner kronor för 2019, vilket motsvarar 0,7 procent av lärosätenas omsättning (kostnader under året). Det var första gången på femton år som lärosätena sammantaget visade ett negativt ekonomiskt resultat.

Det negativa resultatet är en följd av underskott inom både utbildnings- och forskningsverksamheten. Inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå var underskottet omkring

Figur 67. Lärosätenas ekonomiska resultat (årets kapitalförändring) per verksamhetsområde, åren 2009–2019, miljarder kronor (2019 års priser).

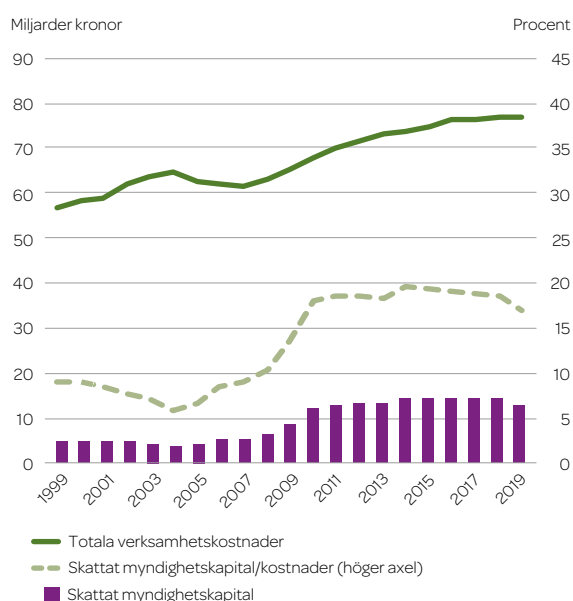
370 miljoner kronor, medan det var omkring 170 miljoner kronor inom forskning och utbildning på forskarnivå (se figur 67). Även inom fortlöpande miljöanalys var det ekonomiska resultatet negativt.

För mer information om universitetens och högskolornas verksamhetsområden, se faktabutten *Verksamhetsområden* på uka.se/arsrapport.

Lärosätena minskar sitt myndighetskapital

Universitet och högskolor behöver i motsats till andra statliga myndigheter inte betala tillbaka outnyttjade anslagsmedel, utan kan spara dem till kommande år. Den positiva balanserade

Figur 68. Lärosätenas totala kostnader respektive skattat myndighetskapital 1999–2019, miljarder kronor (2019 års priser), samt kvoten (höger axel) som visar det skattade myndighetskapitalet som andel av kostnaderna.

kapitalförändring som därmed uppstår bildar en reserv som lärosätena kan använda för att täcka framtida underskott inom verksamheten eller finansiera särskilda satsningar inom utbildning och forskning.

Den balanserade kapitalförändringen är, tillsammans med årets kapitalförändring, huvuddelen av lärosätenas myndighetskapital. De positiva resultaten under det senaste decenniet har inneburit att lärosätenas ekonomiska ställning har stärkts betydligt. Flera lärosäten har därför genomfört satsningar inom både utbildning och forskning med delar av sitt myndighetskapital. Det har påverkat lärosätenas ekonomiska resultat negativt.

Som ett resultat av underskotten i lärosätenas verksamhet minskade det skattade myndighetskapitalet (balanserad kapitalförändring plus årets kapitalförändring) under året. Vid utgången av 2019 var det 13,1 miljarder kronor. Det är en minskning med 1,3 miljarder kronor i fasta priser jämfört med året innan. Minskningen var störst inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Ett sätt att analysera lärosätenas ekonomiska ställning är att jämföra myndighetskapitalet med omsättningen (kostnader under året). Det ger en bild av den ekonomiska reservens storlek

i förhållande till lärosätenas verksamhet. Under större delen av det senaste decenniet har kvoten mellan myndighetskapital och omsättning legat relativt stadigt omkring 19 procent. Men åtgärder som lärosätena har genomfört för att minska myndighetskapitalets storlek, tillsammans med ökade kostnader, innebär att kvoten under 2019 minskade till 17 procent. De ekonomiska reserverna har alltså minskat betydligt under året. Trots det är lärosätenas ekonomiska ställning fortfarande stark (se figur 68).

För mer information, se faktarutan *Myndighetskapital och balanserad kapitalförändring* på uka.se/arsrapport och UKÄ:s statistikdatabas.

OLIKA TYPER AV INTÄKTER

Lärosätenas intäkter består av statliga anslag, av intäkter i form av förbrukade medel från externa finansierare och av finansiella intäkter. Lärosätenas intäkter från externa finansierare delas in i *bidragsintäkter* respektive *avgiftsintäkter*, beroende på vilken typ av verksamhet som medlen finansierar.

Bidragsintäkterna kan exempelvis bestå av forskningsbidrag, som är intäkter för forskning utan att bidragsgivaren har rätt till forskningens resultat. Avgiftsintäkter består av intäkter från uppdragsverksamhet och övriga avgiftsintäkter. Uppdragsverksamhet finansieras med avgifter som beställaren betalar, och kan vara antingen utbildning eller forskning. Inom utbildning sker uppdragsverksamheten huvudsakligen som uppdragsutbildning enligt särskilda förordningar. Uppdragsforskning är forskning som utförs på uppdrag av en extern finansiär, där man reglerar uppdragsgivarens inflytande på verksamhetens planering och genomförande samt dispositionsrätt till forskningsresultaten i ett avtal. Uppdragsforskning kan även gälla exempelvis utredningar eller produktutveckling.

Kategorin *övriga avgiftsintäkter* består framför allt av intäkter enligt paragraf 4 i avgiftsförordningen. Det är bland annat intäkter för uthyrning av lokaler, konferensavgifter och övriga intäkter i verksamheten, som försäljning av material. Dessutom ingår fakturerade kostnader och eventuella intäkter av sponsring i den kategorin, samt lärosätenas intäkter av studenternas anmälnings- och studieavgifter. *Finansiella intäkter* består huvudsakligen av ränteintäkter.

De belopp som externa finansierare betalar till lärosätena bokförs som intäkter av lärosätet först i samband med att de förbrukas, det vill säga när kostnader uppstår. Detta medför att det finns en skillnad mellan finansierarens betalning och lärosätenas redovisade intäkter från finansierarna. De forskningsbidrag som inte har förbrukats finns under posten "oförbrukade bidrag" i lärosätenas balansräkningar.

Finansiering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå

SAMMANFATTNING År 2019 hade universiteten och högskolorna tillsammans ett visst outnyttjat anslagsutrymme som hade kunnat användas till att utbilda fler studenter. Men det utrymmet var betydligt mindre än året innan. För att hantera följderna av coronapandemin tillför staten resurser för att ytterligare bygga ut lärosätenas utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Det beräknas leda till att högskolans utbildningskapacitet ökar de kommande åren.

Statliga anslag för utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå finansieras framför allt genom statliga anslag som riksdagen anvisar lärosätena direkt. År 2019 var de direkta statsanslagen 26,3 miljarder kronor. Det var en minskning med 0,4 miljarder kronor i fasta priser jämfört med 2018.

Huvuddelen av de direkta statsanslagen till utbildning på grundnivå och avancerad nivå är så kallade ramanslag. De var knappt 24,8 miljarder kronor 2019. För de flesta statliga universitet och högskolor, samt några enskilda utbildningsanordnare, består ramanslagen

RESURSTILLDELNING FÖR UTBILDNING PÅ GRUNDNIVÅ OCH AVANCERAD NIVÅ

Statens ersättning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå baseras på registrerade studenter (omräknade till helårsstudenter) samt studenternas avklarade poäng (omräknade till helårsprestationer) inom olika utbildningsområden. Det är samma ersättning för alla lärosäten som omfattas av systemet, men beloppet varierar mellan olika utbildningsområden. Takbeloppet anger den högsta totala ersättning som varje lärosäte kan få. Takbeloppet tillsammans med hur utbildningen fördelas på olika utbildningsområden sätter ramarna för antalet studenter på varje lärosäte.

All utbildning är indelad i kurser, vilka klassificeras till ett eller flera utbildningsområden. Det är regeringen som

beslutar inom vilka utbildningsområden respektive lärosäte får avräkna helårsstudenter och helårsprestationer. För utbildning inom de konstnärliga utbildningsområdena är dock antalet helårsstudenter och helårsprestationer som får avräknas begränsat. I övrigt är det upp till varje lärosäte att avgöra till vilket eller vilka utbildningsområden kursen ska klassificeras. Denna klassificering är grunden för lärosätenas resurstilldelning. För 2020 gäller ersättningsbeloppen i tabell 27 för helårsstudenter och helårsprestationer inom olika utbildningsområden. Resurstilldelningssystemet med takbelopp omfattar alla statliga lärosäten utom Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan samt Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Tabell 27. Ersättningsbelopp 2020 (i kronor) per helårsstudent och helårsprestation inom de olika utbildningsområdena.

	Ersättning per helårsstudent, 2020, kronor	Ersättning per helårsprestation, 2020, kronor
Humanistiskt, teologiskt, juridiskt, samhällsvetenskapligt	32 891	21 433
Naturvetenskapligt, tekniskt, farmaceutiskt	56 084	47 296
Vård	59 625	51 642
Medicinskt	66 629	81 044
Undervisning	40 005	41 909
Övrigt	45 041	36 588
Verksamhetsförlagd utbildning	56 695	55 006
Design	158 927	96 829
Musik	137 110	86 691
Odontologiskt	49 307	57 437
Idrott	115 794	53 585
Konst	225 623	96 864
Media	322 434	258 283
Teater	315 957	157 375
Dans	222 213	122 786
Opera	326 747	195 463

av ett takbelopp som anger den högsta totala ersättning som varje lärosäte kan få. De samlade takbeloppen 2019 var 23,8 miljarder kronor, medan ramanslagen till de lärosäten som inte omfattas av systemet med takbelopp var drygt en miljard kronor.

Vid sidan av ramanslagen finns det andra statliga anslag som finansierar utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Lärosätena får omkring 0,4 miljarder kronor från ett anslag för särskilda åtaganden, för uppgifter med särskild finansiering som inte räknas av mot takbeloppen. Det finns också anslag som fördelas av Kammarkollegiet efter beslut av regeringen, exempelvis för särskilda utbildningsinsatser för vidareutbildning av obehöriga lärare, omkring 0,3 miljarder kronor. De lärosäten som bedriver läkar- och tandläkarutbildning får ersättning för klinisk utbildning, totalt 0,8 miljarder kronor, som ska kompensera regionerna för utbildningens intrång i deras verksamhet.

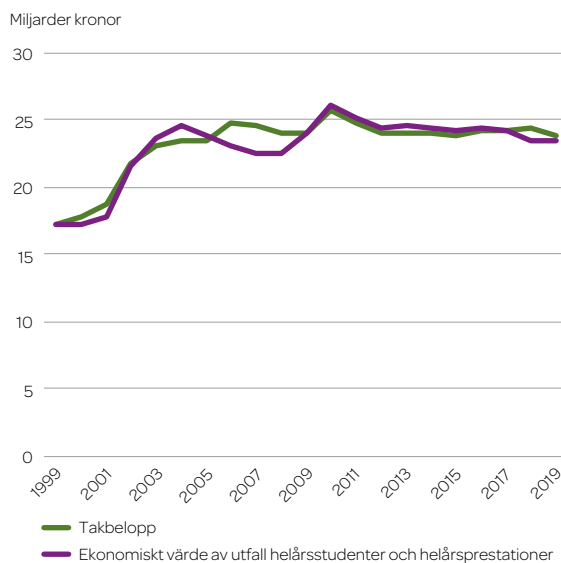
Visst utrymme att utbilda fler under 2019

För de lärosäten som omfattas av systemet med takbelopp baseras statens ersättning för utbildning på grundnivå och avancerad nivå på per capitabelopp för registrerade studenter och deras studieprestationer. Ersättningsbeloppen varierar mellan olika utbildningsområden (se tabell 27). Vid slutet av året beräknas det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen, det vill säga den ersättning som det samlade antalet helårsstudenter och helårsprestationer motsvarar, för de olika lärosätena och avräknas mot deras respektive takbelopp. Figur 69 visar förändringen av lärosätenas samlade takbelopp och det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen under den senaste tjugoårsperioden.

Det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen under 2019 var 23,6 miljarder kronor, medan universitetens och högskolornas samlade takbelopp var 23,8 miljarder kronor. Den samlade underproduktionen var därmed något mindre än 0,3 miljarder kronor.

Det betyder att lärosätena under 2019 utbildade något färre studenter än vad anslagen egentligen räcker till att finansiera. Under större delen av det senaste decenniet har situationen annars varit den omvända – det ekonomiska

Figur 69. Lärosätenas samlade takbelopp och det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen 1999–2019, miljarder kronor (2019 års priser).

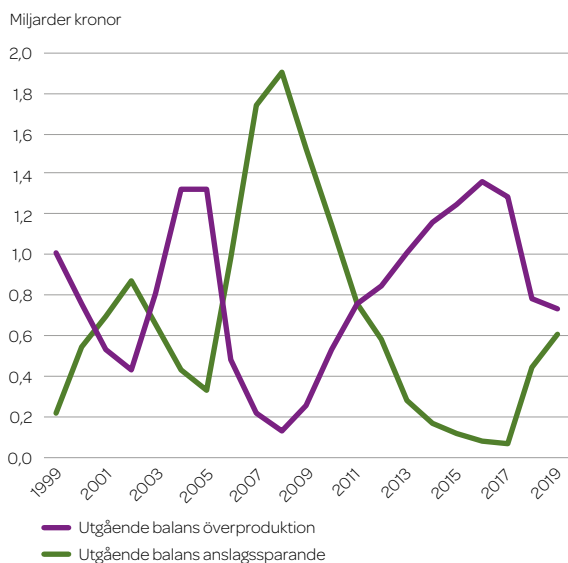

värdet av utbildningsvolymen har överstigit takbeloppen, det vill säga lärosätena har utbildat fler studenter än de årliga anslagen täcker. Intresset för högre utbildning ökade kraftigt under 2008–2009 i samband med den förra lågkonjunkturen. Trots att lågkonjunkturen sedan övergick i högkonjunktur låg det ekonomiska värdet av utbildningsvolymen under en lång period över takbeloppen, vilket innebar att lärosätena tillsammans överproducerade.

Med överproduktion respektive underproduktion avses att lärosätet utbildar fler respektive färre studenter än de kan få ersättning för genom takbeloppet, som markerar den övre gränsen för ramanslaget. I resurstilldelningssystemet finns en möjlighet för lärosätena att spara både outnyttjat takbelopp (anslagssparande) och ekonomiskt värde av helårsstudenter och helårsprestationer (överproduktion) mellan budgetåren upp till tio procent av lärosätets takbelopp. Det ger lärosätena möjligheter att balansera anslag mellan budgetåren och parera skillnader i studenternas efterfrågan på utbildning. Anslagssparandet respektive överproduktionen för de senaste tjugo åren redovisas i figur 70.

Men lärosätena kan inte överproducera under längre perioder och har vidtagit åtgärder för att anpassa sin utbildningsvolym efter takbeloppen. Under 2017 var utbildningsvolymens ekonomiska värde i nivå med de samlade tak-

Figur 70. Ekonomiskt värde av lärosätenas anslags-sparande och överproduktion under perioden 1999–2019, miljarder kronor (2019 års priser).

beloppen och under 2018 vändes den tidigare överproduktionen till underproduktion, delvis på grund av en teknikalitet i samband med att ett nytt studieadministrativt system infördes. Resultatet 2019 innebar fortsatt underproduktion, men mindre än året innan.

Flera av de lärosäten som underproducerade hade ingen sparad överproduktion sedan tidigare år. Det innebär att de inte kunde räkna av hela takbeloppet, men har möjlighet att använda outnyttjat anslag kommande år. Under 2019 ökade anslagssparandet med totalt 0,2 miljarder kronor.

Vid flera lärosäten där utbildningsvolymens värde översteg takbeloppen ökade den sparade överproduktionen. Den sparade överproduktionen för alla lärosäten sammantaget var oförändrad i löpande priser, men minskade något i reala termer. Vid utgången av 2019 var lärosätenas samlade anslagssparande 0,6 miljarder kronor, medan den sparade överproduktionen var 0,7 miljarder kronor.

Flera pågående utbyggnader

Inom ramen för sina respektive takbelopp och examenstillstånd kan lärosätena relativt fritt besluta om dimensioneringen av olika utbildningar. Staten kan ändå styra inriktningen genom att tillföra medel för viss utbildning. Det har under flera år skett och kommer fortsatt att ske

förändringar i statens dimensionering genom att lärosätena får medel i olika riktade utbyggnader.

Utbyggnaderna har till stor del varit riktade mot utbildningar kopplade till bristyrken. Ett antal tillfälliga utbyggnader genomfördes under perioden 2010–2013. Den sista upphörde 2016, medan en permanent utbyggnad inleddes 2015. Utbyggnaden avsåg framför allt utbildningar inom hälso- och sjukvårdsområdet samt olika lärarutbildningar under perioden fram till 2019. Fullt ut genomförd omfattar den anslagshöjningar på totalt 1,1 miljarder kronor.

En ytterligare utbyggnad av lärar- och förskolläro- och lärarutbildningar inleddes under 2017. Den innebär att staten varje år tillför 54 miljoner kronor i anslag under fem år och omfattar totalt 270 miljoner kronor när den är fullt ut genomförd 2021. Under 2018 inleddes en permanent utbyggnad av olika utbildningar som regeringen bedömer som samhällsviktiga. När utbyggnaden är helt genomförd 2023 beräknas den ha inneburit höjda utbildningsanslag med totalt 730 miljoner kronor. En del består av en generell utbyggnad, men merparten är riktade utbyggnader av olika ingenjörsutbildningar, utbildningar inom samhällsbyggnad och läkarutbildningen samt sommarkurser. Dessutom ingår mindre utbyggnader av försvarsutbildningar, teologiska utbildningar och tolkutbildningar. I mindre skala pågår också en utbyggnad av hälso- och sjukvårdsutbildningar samt ingenjörsutbildningar som initierades 2012. Den finansieras framför allt genom omfördelningar mellan lärosäten.

Det parlamentariska läget efter valet 2018 innebär att budgetpropositionen för 2019 lades av en övergångsregering (prop. 2018/19:1). I stället för det budgetförslag som övergångsregeringen lagt för 2019 antog riksdagen utbildningsutskottets betänkande (2018/19:UbU1). Enligt betänkandet skulle totalt 141 miljoner kronor ha fördelats till lärosätena under 2019 i och med de utbyggnader som startade 2017 och 2018. I vårändringsbudgeten (prop. 2018/19:99) minskade däremot beloppet till 94 miljoner kronor, vilket motiverades med att en del av året hade gått. Detta har inneburit en viss förskjutning av utbyggnaderna jämfört med de ursprungliga planerna.

Med anledning av coronapandemin och den väntade lågkonjunkturen presenterade regeringen i vårändringsbudgeten 2020 (prop.

2019/20:99) satsningar på utbildning vid universitet och högskolor. Under 2020 ökar utbildningsanslaget tillfälligt med 127 miljoner, för att bygga ut antalet platser på sommarkurser. En permanent utbyggnad av högskolan inleds samtidigt med anslagshöjningar på 111 miljoner kronor under 2020 och lika mycket under 2021. Dessutom får lärosätena 210 miljoner kronor under 2020 och 420 miljoner kronor under 2021, för att tillfälligt bygga ut behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildning.

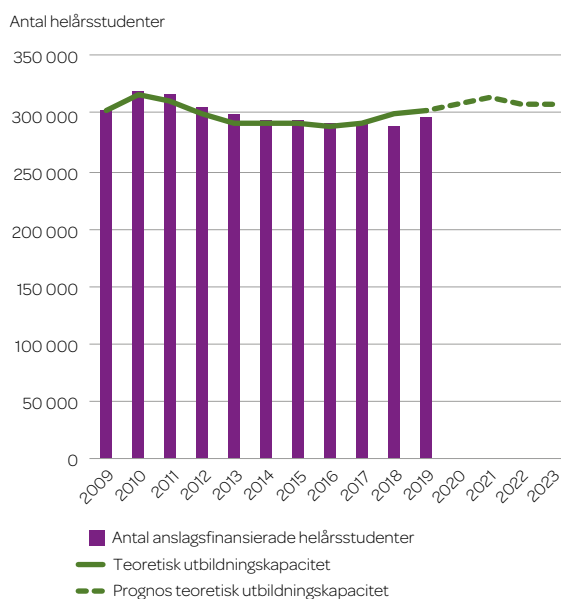
Utbildningskapaciteten väntas öka kommande år

Det har under det senaste decenniet varit relativt stora skillnader mellan det ekonomiska värdet av utbildningen på grundnivå och avancerad nivå och nivån på de statliga utbildningsanslagen. Det gör det svårt att undersöka effekterna av förändringar av dimensioneringen med utgångspunkt i den faktiska studentvolymen.

Förändringen av utbildningskapaciteten vid universitet och högskolor över tid kan däremot följas genom att räkna hur många studenter som anslagen räcker till att finansiera. Den genomsnittliga ekonomiska ersättningen per helårsstudent, det vill säga utbildningsvolymens värde dividerat med antalet helårsstudenter, uppgick 2019 till 81 600 kronor. De samlade takbeloppen var 23,8 miljarder kronor. De motsvarar alltså omkring 292 000 helårsstudenter med genomsnittlig ekonomisk ersättning. Vid de lärosäten som inte omfattas av systemet med takbelopp fanns ytterligare drygt 9 600 helårsstudenter. Därmed var lärosätenas teoretiska utbildningskapacitet 301 700 helårsstudenter under 2019 (se figur 71).

Under de kommande åren väntas högskolans teoretiska utbildningskapacitet öka som en följd av pågående utbyggnader. De utbyggnader som inleddes 2017 och 2018 omfattar totalt 10 700 helårsstudenter, men har delvis redan genomförts. För perioden 2020–23 ska medel motsvarande 3 500 helårsstudenter successivt tillföras universitet och högskolor. Till det kommer delar av den utbyggnad som enligt de ursprungliga planerna skulle ha genomförts under 2019, men som försköts på grund av det parlamentariska läget.

Figur 71. Faktiskt antal anslagsfinansierade helårsstudenter respektive teoretisk utbildningskapacitet 2009–2019 och prognos för teoretisk utbildningskapacitet 2020–2023.

Den permanenta utbyggnad som aviserades i vårändringsbudgeten 2020 (prop. 2019/20:99) innebär att lärosätena får resurser som motsvarar 2 600 helårsstudenter under 2020–2021. De tillfälliga satsningarna på sommarkurser samt behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildningar innebär att utbildningskapaciteten tillfälligt ökar med 3 500 helårsstudenter under 2020 och 4 000 helårsstudenter under 2021. Sammantaget beräknas den teoretiska utbildningskapaciteten ha ökat med mer än sex tusen helårsstudenter 2023 jämfört med 2019 (se figur 71).

Fortsatt ökade intäkter av studieavgifter

En stadigt ökande del av lärosätenas intäkter till utbildning på grundnivå och avancerad nivå består av anmälnings- och studieavgifter från betalande studenter. Hösten 2011 infördes en skyldighet att betala studieavgift för inresande studenter från länder utanför EU/EES och Schweiz som studerar vid svenska lärosäten utan att delta i något utbytesprogram.

Under 2019 uppgick lärosätenas intäkter av studieavgifter till 930 miljoner kronor, vilket är en ökning med 70 miljoner kronor i fasta priser jämfört med året innan. Förändringen ligger i linje med de senaste årens utveckling. Sedan

2012 har intäkterna från betalande studenter ökat med omkring hundra miljoner kronor varje år.

För mer information om studieavgifter och betalande studenter, se kapitlet *Internationell studentmobilitet på grundnivå och avancerad nivå* samt uka.se/arsrapport.

Uppdragsutbildning och beställd utbildning

Vid sidan av den anslagsfinansierade utbildningen på grundnivå och avancerad nivå bedriver lärosätena även utbildning åt uppdragsgivare inom offentlig sektor och privata organisationer. Utbildningen finansieras med avgifter som ska ge lärosätena full kostnadstäckning för utbildningsverksamheten. År 2019 uppgick lärosätenas totala intäkter av uppdragsutbildning till nära 1,9 miljarder kronor, vilket är en marginell ökning i fasta priser jämfört med året innan.

Huvuddelen av uppdragen kommer från statliga myndigheter. Flera stora utbildningar organiseras och finansieras genom att ansvariga myndigheter lägger uppdrag till universitet och högskolor, framför allt polisutbildning och officersutbildning men även skolledarutbildning. De största statliga beställarna av uppdragsutbildning är Polismyndigheten (490 miljoner), Skolverket (390 miljoner) och Försvarsmakten (230 miljoner), medan intäkterna av uppdrag från övriga statliga myndigheter var 290 miljoner kronor. Kommuner och regioner är andra stora uppdragsgivare. De senaste åren har intäkterna av uppdrag från statliga myndigheter ökat, som en följd av bland annat polisutbildningens utbyggnad, medan intäkterna från kommuner och regioner samt privata företag har varit oförändrade eller minskat. Under 2019 ökade intäkterna från statliga uppdragsgivare med 100 miljoner kronor i fasta priser.

En mindre del av uppdragsverksamheten består av beställd utbildning, vilket till största delen är utbildning på grundnivå och avancerad nivå som genomförs vid ett lärosäte på uppdrag av ett annat. I den beställda utbildningen kan också ingå viss utbildning inom ramen för yrkeshögskolan. Sammantaget redovisade lärosätena 150 miljoner kronor i intäkter av beställd utbildning. Deras samlade intäkter av uppdragsutbildning och beställd utbildning var därmed 2,0 miljarder kronor.

Finansiering av forskning och utbildning på forskarnivå

SAMMANFATTNING År 2019 minskade lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå marginellt. De direkta statsanslagen minskade i fasta priser, men minskningen uppvägdes delvis av ökad externfinansiering. Det var framför allt lärosätenas intäkter av forskningsbidrag från statliga myndigheter och privata icke-vinstdrivande organisationer som ökade under året.

Huvuddelen av forskningsmedlen är statliga

Universitetens och högskolornas samlade intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå var 44,8 miljarder kronor 2019 (se tabell 28). Merparten av forskningsmedlen kommer från svenska staten. De direkta statsanslagen (inkl. anslag som fördelas via Kammarkollegiet efter beslut av regeringen) var 19,4 miljarder kronor, varav huvuddelen, totalt 17,3 miljarder, var lärosätenas ramanslag.

Ramanslaget är en basfinansiering som till största delen kan användas fritt av universitet och högskolor till forskning och utbildning på forskarnivå inom olika områden. Resten av de direkta statsanslagen består framför allt av statens ersättning för klinisk forskning till de sju lärosäten som bedriver läkarutbildning.

Vid sidan av de direkta statsanslagen tillför staten också lärosätena betydande externa medel, totalt 11,8 miljarder kronor, som kanaliseras genom forskningsråden och andra statliga myndigheter (se tabell 28). Därmed uppgick den statliga forskningsfinansieringen till 31,2 miljarder kronor, motsvarande 70 procent av de samlade intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå.

Lärosätena får också annan offentlig finansiering, från kommuner och landsting/regioner samt från de så kallade offentliga forskningsstiftelserna. Därmed kom 76 procent av finansieringen från olika offentliga källor. Den privata forskningsfinansieringen kommer huvudsakligen från olika stiftelser och organisationer utan vinstsyfte, medan företagens forskningsfinansiering är mindre omfattande. Merparten av den utländska forskningsfinansieringen kommer från EU (se tabell 28).

Tabell 28. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2018 och 2019 per finansiärskategori, miljoner kronor (2019 års priser).

	2018	2019	Förändring 2018–19	Andel av intäkter 2019 (%)
Statliga	31 371	31 155	-215	70
Direkta statsanslag	19 702	19 380	-322	43
Externa statliga medel	11 669	11 775	106	26
Övriga offentliga	3 022	2 901	-120	6
Offentliga forskningsstiftelser	1 504	1 527	23	3
Kommuner och landsting/regioner	1 518	1 375	-144	3
Privata i Sverige	6 947	6 909	-38	15
Organisationer utan vinstsyfte	5 491	5 546	56	12
Företag	1 456	1 362	-93	3
EU och övriga utlandet	3 314	3 346	32	7
Övrigt	186	350	164	1
Finansiella intäkter	131	163	31	0
Totalt	44 970	44 824	-146	100

Externfinansieringen fortsätter att öka

Av de totala intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå bestod alltså 19,4 miljarder kronor av direkta statsanslag, medan de externa medlen var 25,3 miljarder kronor. De finansiella intäkterna, som inte räknas till de externa medlen, var knappt 0,2 miljarder kronor.

Intäkterna var i stort sett oförändrade jämfört med året innan. De direkta statsanslagen minskade med 320 miljoner kronor i fasta priser, men minskningen uppvägdes delvis av att de externa medlen ökade med totalt 150 miljoner kronor. Även de finansiella intäkterna ökade något i fasta priser. I löpande priser – det vill säga utan hänsyn tagen till kostnadsutvecklingen – ökade forskningsintäkterna med 1,7 miljarder kronor. De direkta statsanslagen ökade nominellt med 0,5 miljarder kronor och de externa medlen med 1,2 miljarder kronor.

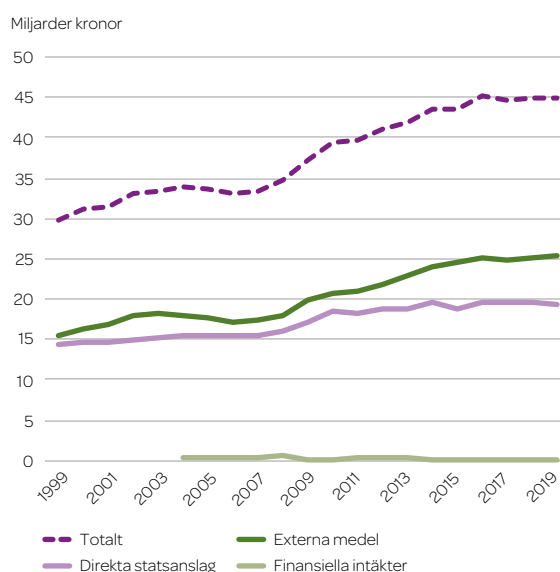
Under 2019 genomfördes en höjning av ramanslagen med 250 miljoner kronor. Resten av förändringen beror på den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen samt ökade transfereringar av anslagsmedel mellan lärosätena. Enligt förslagen i den senaste forskningspolitiska propositionen ska forskningsanslagen öka med totalt 1,3 miljarder kronor under perioden 2017–2020 (prop. 2016/17:50). En sista höjning med 520 miljoner kronor infaller under 2020.

I reala termer har de direkta statsanslagen varit oförändrade omkring 19 miljarder kronor den senaste femårsperioden, som framgår av

figur 72. De anslagshöjningar som genomförts har med andra ord ungefär motsvarat kostnadsutvecklingen. Eftersom de externa medlen samtidigt har ökat, betyder det att en lägre andel av universitetens och högskolornas forskning finansieras med anslagsmedel. Under 2019 minskade de direkta statsanslagens andel av de totala forskningsintäkterna (exkl. finansiella intäkter) med en halv procentenhet, från 43,9 procent till 43,4 procent.

Figur 72. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå uppdelade på direkta statsanslag, externa medel och finansiella intäkter under perioden 1999–2019, miljarder kronor i 2019 års priser.

De direkta statsanslagen inkluderar också de anslag som fördelas via Kammarkollegiet efter beslut av regeringen.

Ökade intäkter av forskningsbidrag

Forskningsbidragen utgör huvuddelen av den externa finansieringen – omkring 85 procent. Det är medel som vanligen söks i konkurrens mellan forskargrupper och forskare vid olika universitet och högskolor och de kommer från ett stort antal olika offentliga och privata organisationer. Det är därför intressant att studera utvecklingen av dessa medel lite närmare.

Under 2019 ökade lärosätenas intäkter av bidrag till forskning och utbildning på forskarnivå med 240 miljoner kronor i fasta priser, och uppgick till totalt 21,5 miljarder kronor. Det betyder att hela ökningen av lärosätenas externa medel under 2019 beror på ökade intäkter av bidrag till forskning och utbildning på forskarnivå. Tabell 29 visar lärosätenas bidragsintäkter efter finansieringskälla.

De externa finansieringskällornas bidrag till lärosätena bokförs som intäkter varefter de förbrukas. Inbetalade medel som ännu inte har omsatts i verksamhet syns i den ekonomiska redovisningen som oförbrukade bidrag i lärosätenas balansräkningar. Vid utgången av 2019 var lärosätenas oförbrukade bidrag till forskning och utbildning på forskarnivå 19,3 miljarder kronor. Det är en minskning med 0,4 miljarder kronor i fasta priser jämfört med året innan. Det betyder att lärosätenas förbrukning av forskningsbidrag ökade något snabbare än inbetalningarna under året.

För mer information om intäkter av forskningsbidrag samt oförbrukade bidrag och upplupna bidragsintäkter, se UKÅ:s statistikdatas.

Ökade intäkter från Vinnova och Energimyndigheten

Omkring hälften av forskningsbidragen kommer från statliga myndigheter. Lärosätenas intäkter av bidrag från forskningsråden var 6,8 miljarder kronor, vilket var i nivå med tidigare år. Intäkterna från Vetenskapsrådet uppgick till 5,2 miljarder kronor medan intäkterna från de två mindre forskningsråden – Formas och Forte – var 1,6 miljarder kronor.

Staten fördelar också betydande medel, totalt 3,7 miljarder kronor, genom andra myndigheter med forskningsfinansierande uppgifter. Det är en ökning med 150 miljoner kronor jämfört med året innan. Huvuddelen

utgörs av ökade intäkter av bidrag från Vinnova och Energimyndigheten, som vid sidan om forskningsråden är de viktigaste statliga forskningsfinansierarna. Från och med 2019 redovisas i den ekonomiska statistiken även intäkter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Naturvårdsverket och Trafikverket (se tabell 29).

I bidragsintäkterna från statliga myndigheter ingår också 660 miljoner kronor från andra statliga universitet och högskolor. Det handlar till stor del om anslagsmedel, exempelvis medel för strategiska forskningsområden, som ett lärosäte transfererar vidare till ett annat samarbetslärosäte. Medlen syns som bidrag från andra universitet och högskolor eller enskilda utbildningsanordnare vid det mottagande lärosätet, och inte som direkta statsanslag.

Forskningsbidrag från andra organisationer

Den långsiktiga trenden med ökade bidragsintäkter från privata stiftelser och organisationer utan vinstsyfte avtog under året. Intäkterna ökade, om än mycket marginellt, till 5,3 miljarder kronor. Medel från privata forskningsstiftelser och andra icke-vinstdrivande organisationer har blivit allt viktigare för finansieringen av universitetens och högskolornas forskningsverksamhet, och står nu för en fjärdedel av de samlade bidragsintäkterna. Samtidigt minskade lärosätenas intäkter av forskningsbidrag från företag.

Lärosätenas intäkter från de offentliga forskningsstiftelserna ökade också marginellt i fasta priser till sammanlagt 1,5 miljarder kronor 2019. Det beror framför allt på att intäkterna från Stiftelsen för strategisk forskning (SSF) ökade under året. Också intäkterna av forskningsbidrag från Europeiska forskningsrådet (ERC) ökade under året.

Uppdragsforskning

Vid sidan av forskningsbidragen har lärosätena även intäkter av uppdragsforskning och övriga avgiftsintäkter. De samlade intäkterna av uppdragsforskning var 1,6 miljarder kronor 2019. Det är en minskning med 80 miljoner kronor i fasta priser jämfört med året innan. Förutom forskning som utförs på uppdrag av externa

intressenter kan det handla det om utvecklingsarbete och utredningsuppdrag. Merparten av forskningsuppdragen utförs åt privata företag och statliga myndigheter.

Lärosätena har också övriga avgiftsintäkter till forskning och utbildning på forskarnivå.

Det handlar bland annat om fakturerade kostnader, intäkter från uthyrning av lokaler eller försäljning av material och tjänster. Även lärosätenas intäkter av sponsring ingår här. De övriga avgiftsintäkterna uppgick 2019 till 2,2 miljarder kronor, samma nivå som året innan.

Tabell 29. Lärosätenas intäkter av forskningsbidrag 2018 och 2019 per finansiär, miljoner kronor (2019 års priser).
I tabellen särredovisas de finansiärer vars bidrag översteg 50 miljoner kronor 2019. De anslag som Kammarkollegiet betalar ut efter beslut av regeringen ingår inte i sammanställningen.

	2018	2019	Förändring 2018–19
Forskningsråd	6 781	6 771	-10
Vetenskapsrådet	5 208	5 198	-10
Formas	1 029	1 010	-19
Forte	544	563	19
Statliga myndigheter	3 499	3 652	152
Vinnova	1 032	1 107	75
Energimyndigheten	715	770	55
Statliga universitet och högskolor	641	658	17
Sida/SAREC	213	191	-22
Trafikverket	-	120	-
Rymdstyrelsen	83	84	1
Länsstyrelser	46	64	18
Naturvårdsverket	-	62	-
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)	-	58	-
Övriga statliga myndigheter	719	489	-
Stiftelser och andra organisationer utan vinstsyfte i Sverige	5 257	5 329	72
Wallenbergstiftelser	1 748	1 757	9
Cancerfonden	467	467	1
Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond	321	314	-6
Stiftelser förvaltade av lärosäte	329	293	-36
Hjärt- Lungfonden	207	184	-23
Övriga organisationer utan vinstsyfte i Sverige	2 186	2 314	128
Offentliga forskningsstiftelser	1 504	1 527	23
Stiftelsen för strategisk forskning (SSF)	727	788	62
KK-stiftelsen	387	368	-19
Östersjöstiftelsen	180	170	-10
Mistra	164	162	-2
Övriga offentliga forskningsstiftelser	46	39	-8
EU	2 012	2 015	3
EU:s ramprogram (exkl. ERC)	1 277	1 197	-80
Europeiska forskningsrådet (ERC)	374	474	101
EU, ej ramprogram	361	343	-18
Medel från övriga utlandet	835	872	37
Regioner/landsting	602	515	-88
Kommuner	157	153	-4
Företag i Sverige	746	653	-94
Övrigt	-115	33	147
Totalt	21 278	21 518	239

Det negativa beloppet och förändringen under Övrigt är ett resultat av periodiseringseffekter vid Göteborgs universitet. För 2019 särredovisas för första gången uppgifter om intäkter från Trafikverket, Naturvårdsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). De ingick tidigare bland övriga statliga myndigheter.

The background features a complex geometric design. The top-left corner is filled with a repeating pattern of interlocking triangles in shades of beige and light brown. The rest of the page is divided into large, solid-colored sections: a dark blue area in the top-right, a light blue area in the bottom-left, and a brownish-grey area in the bottom-right. A white, shield-shaped callout box is positioned at the bottom center, containing text.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

HÖGSKOLANS FORSKNING

Intäkterna till forskning och utbildning på forskarnivå var totalt 41 miljarder kronor 2017. Störst intäkter, en tredjedel, hade forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap. Det området stod också för den största forskningsproduktionen 2019 mätt i antalet publikationer.

Antalet internationellt rekryterade forskare ökade inom samtliga forskningsämnesområden mellan 2012 och 2018. Trots det har majoriteten av forskarna en examen från ett svenskt lärosäte.

Utbytet av forskare mellan högskolan och andra sektorer har varit relativt begränsat mellan 2012-2018. Det var dock en större andel som rekryterades från andra sektorer till högskolan än tvärtom. Majoriteten av forskarna i den svenska högskolan stannar alltså i sektorn hela karriären.

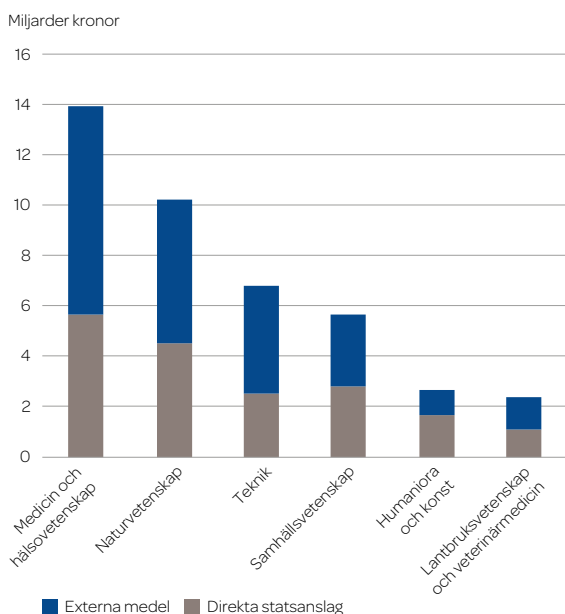
Forskningsintäkter

SAMMANFATTNING Lärosätenas totala intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå uppgick 2017 till 41 miljarder kronor, varav mer än hälften gick till forskningsämnesområdena medicin och hälsovetenskap samt naturvetenskap. Störst andel av intäkterna hade forskningsämnesgruppen klinisk medicin. Det finns ett starkt samband mellan storleken på de direkta statsanslagen och de externa forskningsintäkterna.

Medicin och hälsovetenskap störst

Av de totala intäkterna på 41 miljarder kronor var 18 miljarder direkta statsanslag och 23 miljarder externa medel. Forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap hade de största intäkterna, 14 miljarder, och lantbruksvetenskap hade de minsta, 2 miljarder kronor (se figur 73 och tabell 30). Externa medel utgjorde den största intäktsposten inom samtliga forskningsämnesområden, utom för humaniora och konst där det direkta statsanslaget var större. Uppgifterna om intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå gäller för 2017, eftersom de bygger på SCB:s

Figur 73. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2017 fördelat på direkta statsanslag respektive externa medel (inklusive finansiella intäkter), per forskningsämnesområde, miljarder kronor. Anslag som fördelas via Kammarkollegiet ingår i externa medel.

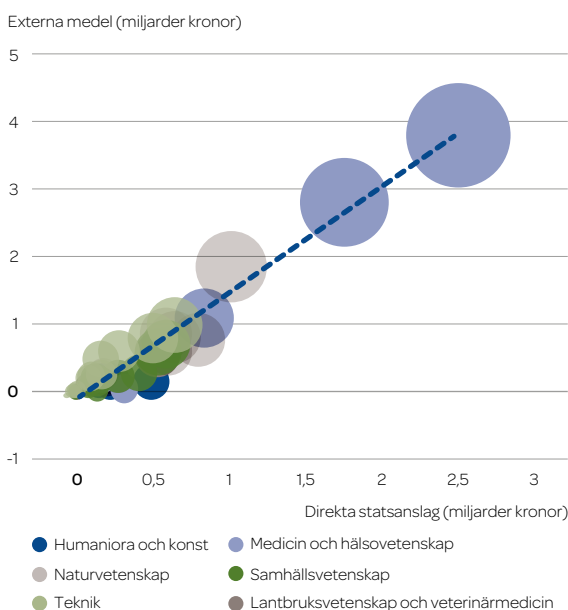

undersökning *Forskning och utveckling i Sverige* som genomförs vartannat år.

När det gäller forskningsämnesgrupper hade klinisk medicin (forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap) och medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper (medicin och hälsovetenskap) de största intäkterna 2017, 6,3 miljarder respektive 4,6 miljarder kronor (se tabell 30). Störst andel externfinansiering hade forskningsämnesgrupperna industriell bioteknik (teknik), 71 procent, och samhällsbyggnadsteknik, 66 procent (teknik).

En intressant observation är att de externa medlens fördelning på forskningsämnesgrupper samvarierar med tillgången på direkta statsanslag (se figur 74). Omkring 94 procent av variationen i storleken på de externa medlen per forskningsämnesgrupp "förklarades" av variationen i volymen på de direkta statsanslagen. Om de tre största forskningsämnesgrupperna sett till intäkter (klinisk medicin, medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper och fysik) exkluderas från beräkningen sjunker förklaringsvärdet till 79 procent. En mer detaljerad beskrivning av det svenska systemet för forskningsfinansiering finns i kapitlet *Högskolans ekonomi och finansiering*.

Figur 74. Korrelation mellan intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2017, direkta statsanslag respektive externa medel (inklusive finansiella intäkter), per forskningsämnesgrupp, miljarder kronor. Storleken på punkterna varierar med volymen på de totala intäkterna per forskningsämnesgrupp. Anslag som fördelas via Kammarkollegiet ingår i externa medel.

Tabell 30. Lärosätenas intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå 2017 fördelat på direkta statsanslag och externa medel (inklusive finansiella intäkter), per forskningsämnesområde och forskningsämnesgrupp, miljarder kronor. Anslag som fördelas via Kammarkollegiet ingår i externa medel.

Forskningsämnesområde	Forskningsämnesgrupp	Intäkter (miljarder kronor)			Andel externa medel (%)
		Direkta statsanslag	Externa medel	Totalt	
Samtliga		18,0	23,3	41,3	56
Naturvetenskap	Totalt	4,4	5,8	10,2	57
	Fysik	1,0	1,9	2,9	65
	Biologi	0,8	0,8	1,7	50
	Kemi	0,7	0,9	1,6	56
	Data- och informationsvetenskap	0,6	0,9	1,6	59
	Geovetenskap och miljövetenskap	0,6	0,7	1,3	51
	Matematik	0,3	0,3	0,6	47
	Annan naturvetenskap	0,2	0,3	0,6	59
Teknik	Totalt	2,5	4,2	6,7	63
	Maskinteknik	0,7	1,0	1,7	61
	Elektroteknik och elektronik	0,5	0,9	1,4	61
	Samhällsbyggnadsteknik	0,3	0,7	1,0	66
	Industriell bioteknik	0,2	0,5	0,8	71
	Annan teknik	0,2	0,3	0,5	58
	Materialteknik	0,2	0,3	0,5	64
	Kemiteknik	0,1	0,3	0,4	65
	Naturrestursteknik	0,1	0,1	0,2	57
	Medicinteknik	0,1	0,1	0,1	59
	Nanoteknik	0,0	0,1	0,1	63
	Miljöbioteknik	0,0	0,0	0,0	59
Medicin och hälsovetenskap	Totalt	5,7	8,2	13,9	59
	Klinisk medicin	2,5	3,8	6,3	61
	Medicinska och farmaceutiska grundvetenskaper	1,7	2,9	4,6	62
	Hälsovetenskap	0,9	1,2	2,0	57
	Medicinsk bioteknologi	0,2	0,3	0,5	53
	Annan medicin och hälsovetenskap	0,4	0,1	0,5	23
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	Totalt	1,1	1,2	2,3	52
	Lantbruksvetenskap, skogsbruk och fiske	0,6	0,6	1,2	52
	Annan lantbruksvetenskap	0,2	0,2	0,4	55
	Veterinärmedicin	0,1	0,2	0,3	53
	Husdjursvetenskap	0,1	0,2	0,3	54
	Bioteknologi med applikationer på växter och djur	0,1	0,0	0,1	37
Samhällsvetenskap	Totalt	2,8	2,8	5,6	50
	Ekonomi och näringsliv	0,6	0,8	1,4	55
	Annan samhällsvetenskap	0,6	0,7	1,2	53
	Utbildningsvetenskap	0,5	0,3	0,8	43
	Sociologi	0,3	0,3	0,6	48
	Statsvetenskap	0,2	0,3	0,5	60
	Psykologi	0,2	0,2	0,4	47
	Juridik	0,2	0,1	0,3	33
	Medie- och kommunikationsvetenskap	0,1	0,2	0,3	51
	Social och ekonomisk geografi	0,1	0,1	0,1	53
Humaniora och konst	Totalt	1,6	1,0	2,6	38
	Språk och litteratur	0,5	0,2	0,8	29
	Historia och arkeologi	0,3	0,3	0,6	46
	Annan humaniora	0,3	0,2	0,5	44
	Konst	0,3	0,1	0,4	35
	Filosofi, etik och religion	0,2	0,2	0,4	43

Vetenskaplig produktion

SAMMANFATTNING Forskningsämnesområdena medicin och hälsovetenskap och samhällsvetenskap stod för den största forskningsproduktionen i Sverige 2019, mätt i antalet publikationer. Sett till endast sakkunniggranskade publikationer var dock publikationsvolymen störst inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin och naturvetenskap. Under perioden 2000–2018 publicerades en allt större andel av forskningen inom samhällsvetenskap och humaniora och konst i sakkunniggranskade tidskrifter.

FAKTARUTA SWEPUB

Swepub är en nationell tjänst med information om vetenskaplig produktion, främst vetenskapliga publikationer. Informationen bygger på dataleveranser från lärosätena, och den vetenskapliga produktionen klassificeras efter bland annat publikationstyp, lärosäte och forskningsämnesområde. Swepub har god täckning över alla forskningsämnesområden och innehåller även publikationer som inte är sakkunniggranskade samt doktors- och licentiatavhandlingar. Det gäller inte för flera andra publikationsdatabaser. Det datauttag vi använt av här är från den 1 mars 2020. Publikationer från Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ingick inte i Swepub vid detta datum. Samtliga publikationer från Karolinska institutet har kodats som medicin och hälsovetenskap, eftersom en stor andel av lärosätets produktion saknar forskningsämneskod i Swepub.

Flest publikationer inom medicin och hälsovetenskap

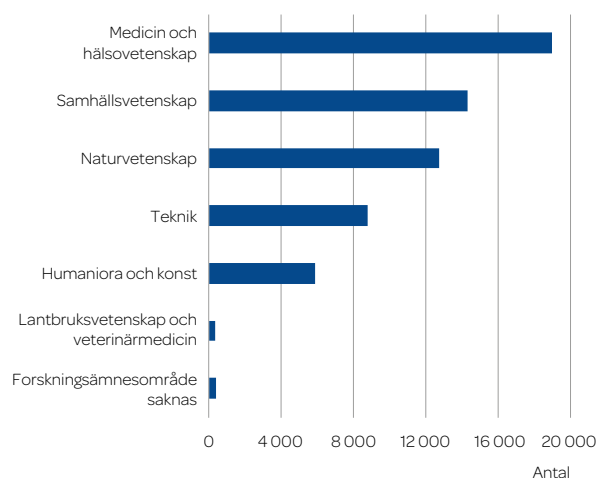
Volymer på den vetenskapliga produktionen inom den svenska högskolan återspeglar till viss del forskningsfinansieringen. Den största vetenskapliga outputen i Swepub fanns 2019 inom forskningsämnesområdet medicin och hälsovetenskap, 19 000 publikationer (se figur 75). Näst störst var produktionen inom samhällsvetenskap, 14 300 publikationer, trots att intäkterna för samhällsvetenskap var lägre än intäkterna för både teknik och naturvetenskap. Det kan till viss del förklaras av att naturvetenskaplig och teknisk (och medicinsk) forskning generellt är dyrare att bedriva än samhällsvetenskaplig forskning.

Minst var produktionen inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, 400 publikationer. Men eftersom SLU:s publikationer för tillfället inte ingår i Swepub, underskattas antagligen

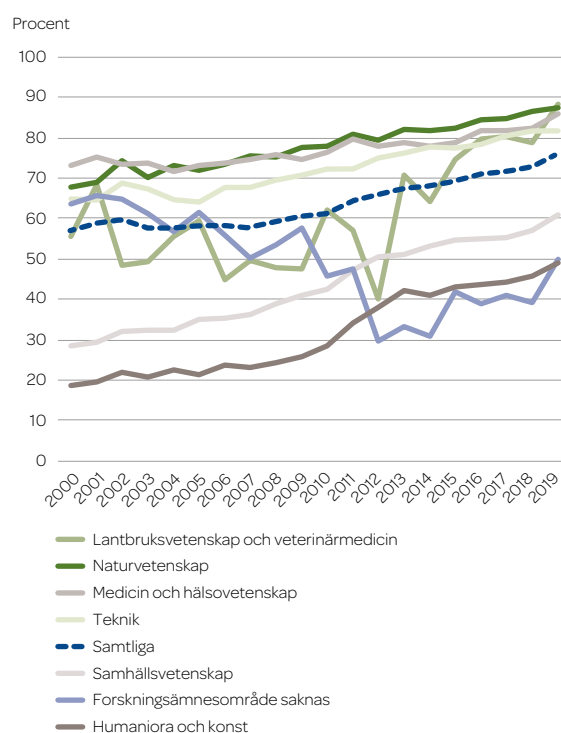
antalet publikationer inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin kraftigt.

Publikationsmönstren inom olika forskningsämnesområden skiljer sig åt. Högst andel sakkunniggranskade publikationer 2019, 88 procent, fanns inom forskningsämnesområdena lantbruksvetenskap och veterinärmedicin samt naturvetenskap (se figur 76). Lägst andel, 49 procent, fanns inom humaniora och konst.

Figur 75. Lärosätenas vetenskapliga produktion 2019, antal publikationer fördelat på forskningsämnesområde.

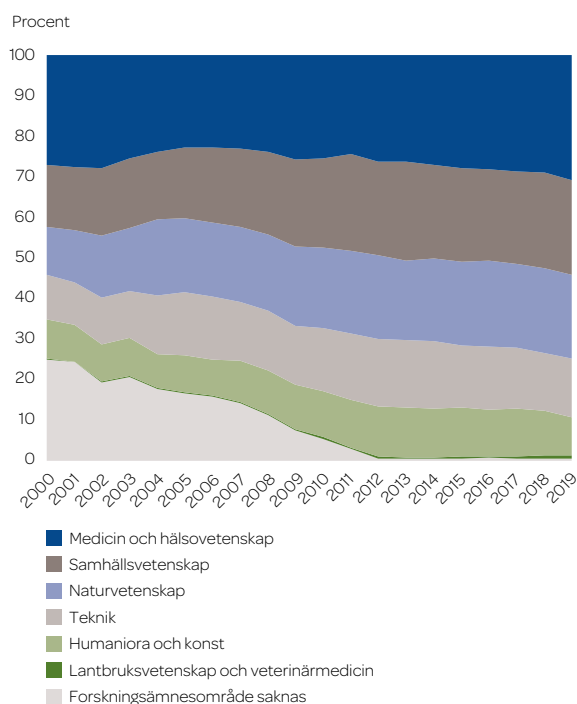
Figur 76. Andelen sakkunniggranskade publikationer fördelat på forskningsämnesområde (procent) 2000–2019.

Andelen publikationer som sakkunniggranskas ökade inom i stort sett alla forskningsämnesområden under perioden 2000–2019. Särskilt stor var ökningen inom samhällsvetenskap och humaniora och konst.

Andelen publikationer utan angivet forskningsämnesområde har minskat relativt kraftigt i Swepub sedan 2000 (se figur 77). Publikationerna har alltså rapporterats in i Swepub, men har av någon anledning inte getts ett forskningsämne av den inrapporterande organisationen. Att andelen minskat tyder på att kvaliteten på de inrapporterade uppgifterna förbättrats successivt.

Figur 77. Lärosätenas vetenskapliga produktion 2000–2019, andel publikationer fördelat på forskningsämnesområde (procent).

Rekryteringar av forskare

SAMMANFATTNING Majoriteten av forskarna vid svenska universitet och högskolor har en examen från ett svenskt lärosäte. De allra flesta genomför större delen av sina karriärer inom högskolesektorn. Andelen forskare som inte tagit en examen vid ett svenskt lärosäte har ökat under de senaste åren, men det mesta tyder på att andelen utländsk personal är lägre än i många andra europeiska länder.

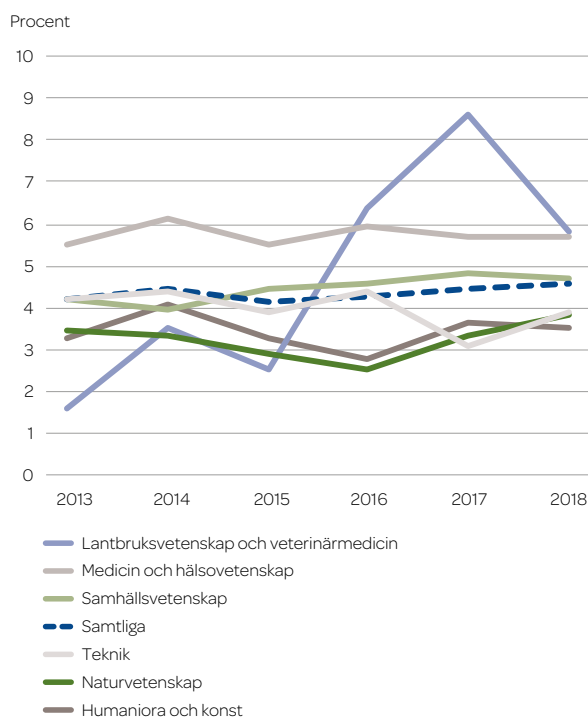
En större andel av forskarna går till högskolan från andra sektorer än tvärtom

Forskningen vid svenska lärosäten utförs av personal som i statistiken är klassificerade till kategorin *den forskande och undervisande personalen*. Den delas i sin tur in i sex anställningskategorier: professorer, lektorer, meriteringsanställningar, annan forskande och undervisande personal utan doktorsexamen, annan forskande och undervisande personal med doktorsexamen samt adjunkter.

I det här avsnittet har vi avgränsat oss till att studera de kategorier där majoriteten av alla anställda har en examen på forskarnivå, det vill säga professorer, lektorer, meriteringsanställningar och annan forskande och undervisande personal med doktorsexamen. Vi kallar här den gruppen för *forskare*. Forskare, tillsammans med doktorander, utför majoriteten av all forskning inom högskolan (för mer uppgifter om det, se *Universitet och högskolor, Årsrapport 2019*, kapitlet *Högskolans forskning*). Mer detaljerad information om personalen i högskolan finns i kapitlet *Högskolans personal*.

Hur stor andel av forskarna i högskolan som året innan arbetade i en annan sektor skiljer sig åt mellan olika forskningsämnesområden (se figur 78).

Figur 78. Andelen forskare som rekryterats från en annan sektor, per forskningsämnesområde, 2013–2018 (procent)

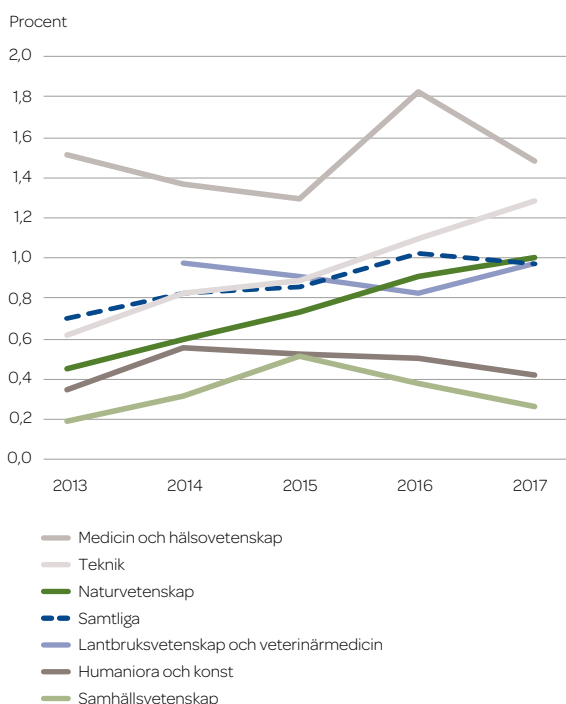

År 2018 var det omkring 5 procent av alla forskare som året innan var verksamma i en annan sektor. Medicin och hälsovetenskap var det forskningsämnesområde som rekryterade den högsta andelen personer från andra sektorer, omkring 6 procent. Lägst var andelen inom humaniora och konst, cirka 3 procent. Andelen har varierat kraftigt över tid inom lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, vilket beror på att det är relativt få forskare inom det forskningsämnesområdet. Sett till hela tidsperioden 2013–2018 var andelarna lägst inom naturvetenskap och humaniora och konst, omkring 3 procent i genomsnitt.

Andelen forskare som lämnade högskolan för en annan sektor från ett år till ett annat var betydligt lägre. Mellan 2016 och 2017 lämnade omkring 1 procent av forskarna högskolan för en annan sektor (se figur 79). Andelen var högst inom medicin och hälsovetenskap, 1,5 procent, och lägst inom samhällsvetenskap, 0,3 procent. Inom både naturvetenskap och teknik kan man se en tydligt uppåtgående trend under tidsperioden.

Medicin och hälsovetenskap sticker ut, vilket delvis kan bero på att det finns förordningsstöd för lärosäten att besluta att en anställning som

Figur 79. Andelen forskare som lämnat högskolan för en annan sektor, per forskningsämnesområde, 2013–2017 (procent).

professor eller lektor vid högskolan ska vara förenad med en anställning vid en sjukvårdsenhet som är upplåten för medicinsk utbildning och forskning. Mer detaljerad statistik och en metodgenomgång finns i den statistiska analysen, *Rörligheten mellan högskolan och andra sektorer störst inom medicin och hälsovetenskap*, Statistisk analys, 2020-01-28, UKÄ.

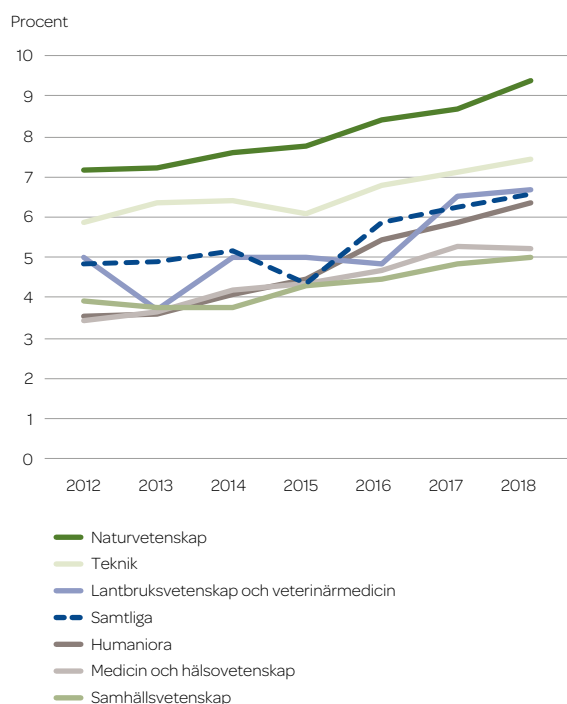
Andelen internationellt rekryterade forskare ökar

Andelen internationellt rekryterade forskare (här definierat som forskare utan en examen (oavsett nivå) från ett svenskt lärosäte) var 7 procent år 2018 (se figur 80). Det varierade dock mellan forskningsämnesområdena. Andelen var lägst inom samhällsvetenskap och medicin och hälsovetenskap, 5 procent, och högst inom naturvetenskap och teknik, 9 procent.

Totalt sett ökade andelen internationellt rekryterade forskare med 2 procentenheter under perioden 2012–2018.

Figur 80. Andelen internationellt rekryterade forskare, per forskningsämnesområde, 2012–2018 (procent).

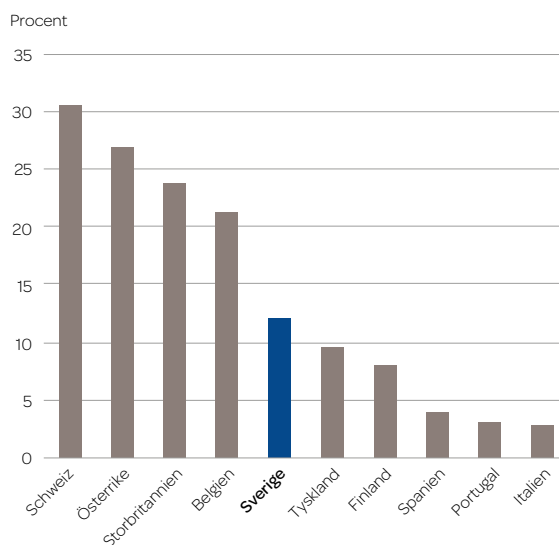
Konstnärliga ämnen har exkluderats från forskningsämnet humaniora och konst, då professors- och lektorstjänster inom konstnärliga ämnen inte har samma krav på examen på forskarnivå som andra ämnen.

Även om antalet forskare som inte har en examen från ett svenskt lärosäte ökade under 2012–2018, var andelen forskande och undervisande personal från andra länder (internationellt rekryterad) ändå lägre än vid många andra europeiska lärosäten. I figur 81 visas den genomsnittliga andelen utländsk forskande och undervisande personal (personal utan Svenskt medborgskap), vid lärosäten i Sverige och ett urval av europeiska länder 2016. Statistiken kommer från ETER-databasen (*European tertiary education register*) (2016 är det senaste året med god täckning).

Ytterligare information om internationella rekryteringar i den svenska högskolan finns i den statistiska analysen *Internationella rekryteringar vanligast bland yngre forskare*, Statistisk analys, 2020-04-21, UKÄ.

Figur 81. Andelen utländsk forskande och undervisande personal, länder som återfinns i ETER år 2016 (procent). Källa: ETER.

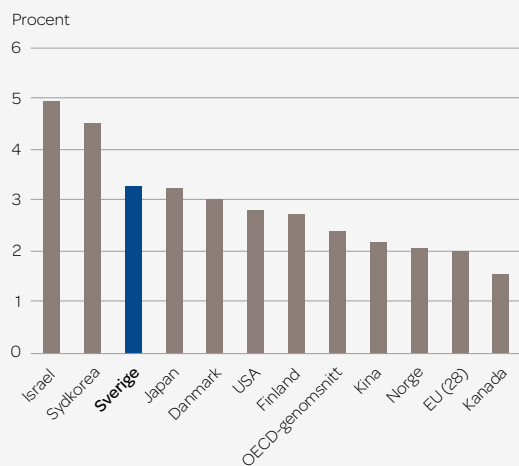

Internationell jämförelse

SVERIGE INVESTERAR MYCKET I FOU

Sverige är ett av de länder i världen som investerar mest i forskning och utveckling (FoU) mätt som andel av BNP. År 2018 utgjorde Sveriges FoU-utgifter 3,3 procent av BNP, vilket var högre än våra nordiska grannar Norge, Finland och Danmark (se figur 82). Sverige når därmed inte upp till sitt uppsatta mål på 4 procent men är ett av få länder inom EU som når upp till EU:s mål att 3 procent av BNP ska investeras i FoU. Sverige ligger dock en bit efter de två länder som enligt OECD investerar mest, Israel och Sydkorea. Däremot har Sverige högre FoU-utgifter som andel av BNP än exempelvis USA, Japan och Storbritannien samt genomsnittet inom OECD.

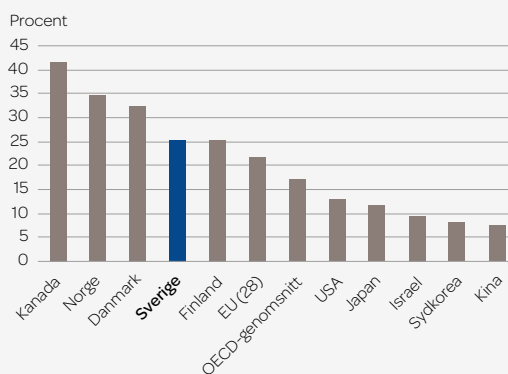
Figur 82. FoU-utgifter som andel av BNP i ett urval av länder (procent), år 2018. Källa: OECD.

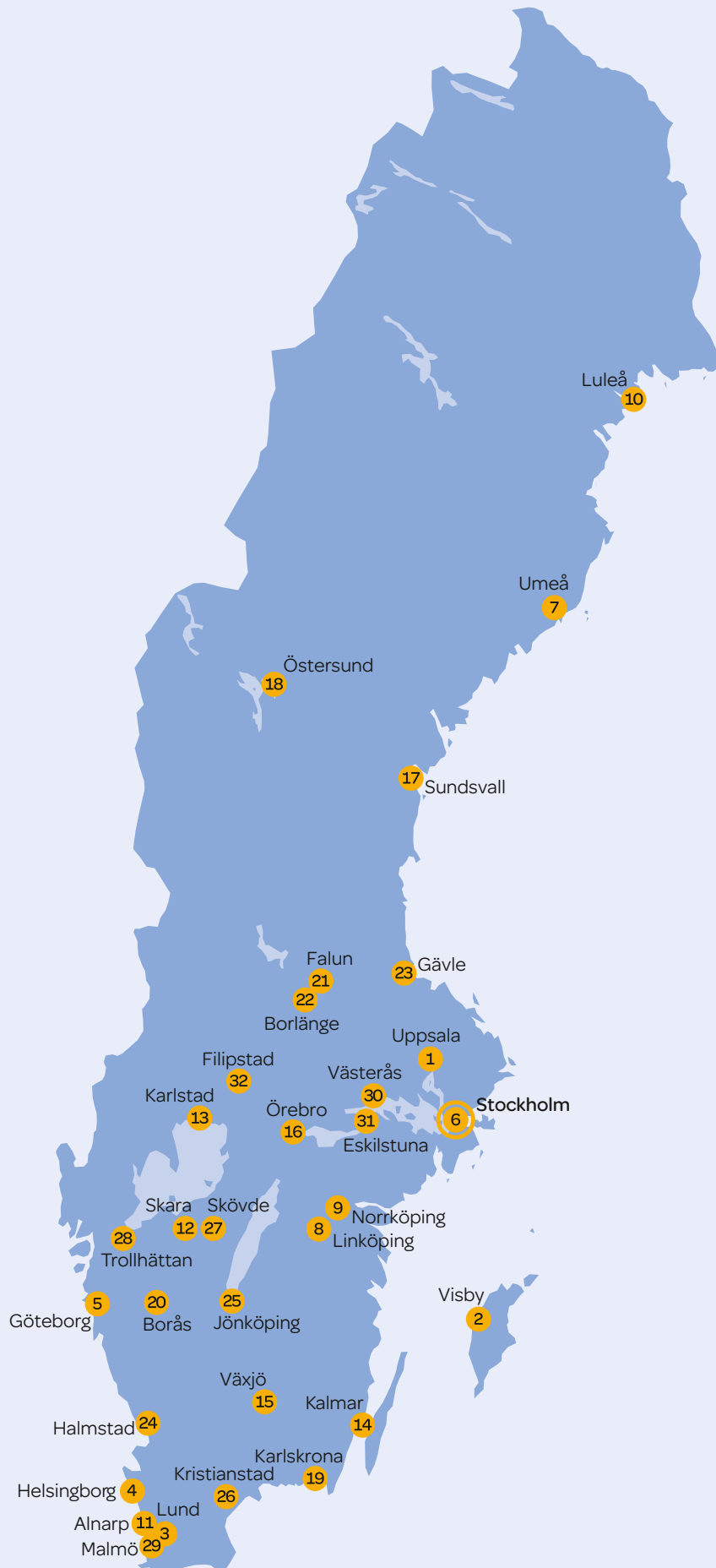

HÖGSKOLESEKTORN UTFÖR EN STOR DEL AV FORSKNINGEN I SVERIGE

I Sverige, liksom i de flesta andra OECD-länderna, är det näringslivet som utför den största delen av landets FoU. Men i Sverige och övriga nordiska länder står även högskolesektorn för en stor andel. I Sverige står högskolesektorn för cirka 25 procent, vilket är en mindre andel än i Norge och Danmark, men i nivå med Finland (se figur 83). I Israel och Sydkorea, de länder som 2018 investerade mest i FoU, ser bilden annorlunda ut. Där står universitet och högskolor för en väldigt liten del av FoU-utgifterna. I Israel var andelen 9 procent och i Sydkorea 8 procent. Även om företagssektorn står för en stor andel av FoU-utgifterna i Sverige är det en betydligt mindre andel än i exempelvis Sydkorea. Till skillnad mot Sverige har Sydkorea dessutom flera offentliga institut som utför en stor andel av forskningen.

Figur 83. Högskolans andel av utförd FoU i ett urval av länder (procent), år 2018. Källa: OECD.

Lärosäten 2020

Universitet

Uppsala universitet 1, 2
Lunds universitet 3, 4
Göteborgs universitet 5
Stockholms universitet 6
Umeå universitet 7
Linköpings universitet 8, 9
Karolinska institutet 6
Kungl. Tekniska högskolan 6
Chalmers tekniska högskola (enskild) 5
Luleå tekniska universitet 10
Handelshögskolan i Stockholm (enskild) 6
Sveriges lantbruksuniversitet 1, 7, 11, 12
Karlstads universitet 13
Linnéuniversitetet 14, 15
Örebro universitet 16
Mittuniversitetet 17, 18
Malmö universitet 29

Högskolor

Blekinge tekniska högskola 19
Försvårshögskolan 6
Gymnastik- och idrottshögskolan 6
Högskolan i Borås 20
Högskolan Dalarna 21, 22
Högskolan i Gävle 23
Högskolan i Halmstad 24
Högskolan Kristianstad 26
Högskolan i Skövde 27
Högskolan Väst 28
Mälardalens högskola 30, 31
Stiftelsen Högskolan i Jönköping (enskild) 25
Södertörns högskola 6

Konstnärliga högskolor

Beckmans Designhögskola (enskild) 6
Konstfack 6
Kungl. Konsthögskolan 6
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm 6
Stockholms konstnärliga högskola 6

Övriga enskilda utbildningsanordnare

Enskilda Högskolan, Stockholm 6
Ericastiftelsen 6
Ersta Sköndal Bräcke högskola 5, 6
Evidens AB 5
Gammelkroppa skogsskola 32
Johannelunds teologiska högskola 1
Newmaninstitutet 1
Röda Korsets Högskola 6
Skandinavians akademi för
psykoterapiutveckling 6
Sophiahemmet Högskola 6
Stiftelsen Stockholms Musikpedagogiska
Institut 6
Svenska institutet för kognitiv psykoterapi 6
Örebro Teologiska Högskola 16

Siffrorna hänvisar till de platser på kartan där respektive lärosäte finns. Några lärosäten har även mindre campus som inte är utsatta på kartan.

**Årsrapporten
på webben**
uka.se/arsrapport

UKÄ:s årsrapport om universitet och högskolor ger en samlad bild av den svenska högskolesektorn. Årsrapporten tar upp det som har hänt det senaste året, men även långsiktiga tendenser. Här finns också internationella jämförelser.

Årsrapporten baseras på statistik från flera källor. Framför allt utgår statistiken från registeruppgifter om studenter och personal som Statistikmyndigheten SCB samlar in på vårt uppdrag samt ekonomiska uppgifter som vi själva samlar in direkt från högskolorna.

UKÄ bidrar till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar högre utbildning, analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och bevakar studenternas rättssäkerhet.

Läs mer på vår webbplats www.uka.se